

Universitetet
i Stavanger

HANDELSHØGSKOLEN VED UIS

MASTEROPPGAVE

STUDIEPROGRAM:

Master i regnskap og revisjon

ER OPPGAVEN KONFIDENSIELL? Nei

(NB! Bruk rødt skjema ved konfidensiell oppgave)

TITTEL: Regnskapsmanipulasjon i Wirecard

ENGELSK TITTEL: The fraud in Wirecard

FORFATTER(E)

VEILEDER:

Terje Heskestad

Kandidatnummer:

2500

.....

2502

.....

Navn:

Shakherizada Sikimova

.....

Oksana Kommedal

.....

Forord

Vår masteroppgave er avsluttende del av masterprogrammet i regnskap og revisjon ved Universitet i Stavanger. Masteroppgave er obligatorisk del av studie som gir 30 studiepoeng.

Vi har lært utrolig mye gjennom studie om forskjellige problemstillinger og fagområder innen regnskap og revisjon. Vi valgte å skrive masteroppgave om regnskapsmanipulasjon fordi vi fikk inspirasjon fra faglærerne, og ville undersøke dette temaet dypere. Det har vært en lang og krevende prosess å skrive en masteroppgave, men samtidig var dette spennende og lærerikt. Vi har fått mye kunnskap og innsikt innen de ulike aspektene av temaet regnskapsmanipulasjon, og håper det kommer til å bidra i vårt fremtidige arbeid.

Vi vil få takke flere personer som hjalp oss gjennom oppgaveskriving.

Vi er svært takknemlig for Terje Heskestad sin veiledning og mange konstruktive tilbakemeldinger, Mattias Hamberg for de dype kunnskaper som vi har fått, og som også ble brukt i vår masterutredning. Så vil vi takke så mye alle revisorene som så velvillig stilte opp for å bli intervjuet, noe som ga verdifulle bidrag til oppgaven.

Vi vil også rette takk til Olaf Kommedal for hjelp med korrekturlesing og gode råd.

Til slutt takker vi hverandre for effektivt og godt samarbeid i løpet av hele master studiet. Det var en fornøyelse!

Stavanger, 31.01.2022

Oksana Kommedal

Shakherizada Sikimova

Sammendrag

I denne oppgaven undersøker vi i dybden regnskapsmanipulasjon som har skjedd i Wirecard som var Europas største regnskapsvindel gjennom tidene og omtalt som «The Enron of Europe». Wirecard som var stjernen på den tyske innovasjonshimmelen gikk konkurs etter at et kolossalt og verdensomspennende bedrageri ble oppdaget.

Formålet med denne oppgaven er å belyse røde flagg som regnskapsbrukere burde ta hensyn til i Wirecard saken, og som kunne ha ført til identifisering av regnskapsmanipulasjon på tidligere tidspunkt. Videre har vi gjennomført intervjuer med seks revisorer fra «Big Four» revisjonsselskapene hvor vi diskuterte forskjellige regnskapsmanipulasjons teknikkene som Wirecard ledelsen brukte til å få innsikt om lokale revisorer kunne ha avdekket liknende manipulasjon som i Wirecard saken. I tillegg har vi brukt relevant teori for å analysere svindelen og forstår hvorfor regnskapsmanipulasjon egentlig oppstår, og hvilke incentiver ledelsen har for å begå misligheter, om de føler noe press eller om de har andre grunner.

Vi fant ut at oppdagelse av regnskapsmanipulasjon er avhengig av oppdragsansvarlig revisors profesjonelle skjønn og forhold til bruk av profesjonell skepsis. Revisorene har utfordringer med å overholde kravene knyttet til identifisering av misligheter formulert i revisjonsstandardene ISA 240 på grunn av kompleksiteten i dagens virksomheter, informasjons asymmetrien mellom ledere og revisor, og mangel på spesiell kompetanse og kunnskap. Vi også fant ut at lange samarbeidet mellom et selskap og revisjonsfirma lett kan føre til ulemper i form av personlige avhengighetsforhold og tap av profesjonell skepsis.

Generelt sett konkluderte vi med at dagens regnskapsstandarder gir mulighet til å manipulere regnskapet, og at dagens revisjonsstandarder gir rom for skjønn som kan føre til at revisorene ikke avdekker regnskapsmanipulasjon. Regnskapsstandartene samt revisjonsstandartene bør bli mer presise, gi bedre og mer detaljert forklaringer med veiledning som kan begrense muligheten for manipulasjon og øke sannsynligheten for at regnskapsmanipulasjon oppdages.

Innhold

1. Innledning	4
1.1 Bakgrunn og problemstilling	4
1.2 Disponering og avgrensning (oppgavens struktur og oppbygning)	6
2. Teori	7
2.1 Regnskapet, hva er dette?	7
2.2 Regnskapets formål	8
2.3 Regnskapets grunnleggende kvalitetskrav	10
2.3.1 Fundamentale kvalitetskrav under IFRS	11
2.3.2. Forsterkende kvalitetskrav under IFRS	13
2.4 Valg av regnskapsspråk – IFRS	14
3. Regnskapsmanipulasjon	17
3.1 Regnskapsmanipulasjons begrep	17
3.2 Skjer regnskapsmanipulasjon ofte?	18
3.3 Rapporteringsvalg – Innenfor eller utenfor gjeldende rammeverk	19
3.4 «Fraud Triangle»	20
3.5 Forutsetninger	22
3.6 Rapporteringsfleksibilitet	23
3.7 Incentiver	24
3.8 Metoder for å manipulere regnskap	26
3.9 Hvordan avdekke regnskapsmanipulasjon	27
3.9.1 Resultats kvalitetsanalyse	27
3.9.2 Røde flagg i regnskapet	29
4 Metode	31
4.1 Kvalitativ og kvantitativ metode	31
4.2 Validitet og reliabilitet	31
4.3 Forskingsdesign	32
4.4 Case-studier	33
4.5 Valg av metode	34
5. Presentasjon av caseenhet: Wirecard	38
5.1 Om Wirecard og ledelsen som begikk regnskapssvindel	38
5.2 Den potensielle svindelen i Wirecard	44
5.2.1 Økning av inntekter via uredelige tredjeparter	44
5.2.2 Økning av inntekter ved bokføring som prinsipal i stedet for agent	48
5.2.3 Økning av inntekter via «roundtripping scheme #1» - Låneprogram “Merchant cash advance”	52

5.2.4 Økning av inntektene via falske mønstre for bokføring i Asia.....	54
5.2.5 Økning av inntekter via «roundtripping scheme #2».....	55
5.2.6 Å blåse opp fortjenesten ved å unngå nedskrivning av goodwill	57
5.2.7 Et hull i balansen	60
5.2.8 Lån uten godkjenning og informering i notene	62
5.2.9 Ulovlige transaksjoner	63
6. Diskusjon og analyse	68
6.1 Røde flagg i Wirecard	68
6.2 Intervju med revisorene fra «Big Four»	74
6.3 Diskusjon og analyse av intervju.....	75
6.4 Hvorfor regnskapssvindel er begått? (Fraud Triangle).....	115
7. Oppsummering og konklusjon	118
Kilder	122

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og problemstilling

Det er mange regnskaps skandaler som dukker opp i verden, og det er interessant å undersøke nærmere hvorfor de oppstår. Denne oppgaven fokuserer på Europas største regnskapsvindel gjennom tidene som fant sted i det tyske selskapet Wirecard, omtalt som «The Enron of Europe». Wirecard som var stjernen på den tyske innovasjonshimmelen gikk konkurs etter at et kolossalt og verdensomspennende bedrageri ble oppdaget.

Vårt mål var å finne ut hva som skjedde i Wirecard, og hvordan de manipulerte regnskapet.

Vi valgte å lete etter svar på to problemstillinger. Den første problemstillingen er:

Hva er de «røde flaggene» i Wirecard, og kunne revisorer i Norge avdekket slik regnskapsvindel tidligere?

Regnskapet er et instrument som skal vise økonomisk substans i selskapet ved å rapportere resultat, eiendeler, forpliktelser og egenkapital. «Finansregnskapet skal bidra med beslutningsnyttig informasjon» (Stenheim og Baksaas, 2020). Det betyr at beslutningene som tas av regnskapsbrukere baseres på regnskapet som grunnlag. Finansregnskapet representerer økonomisk substans i selskapet og kan bidra med nyttig informasjon dersom det tilfredsstillende kvalitetskrav om relevans, validitet og oppfyller forsterkende kvalitetskrav.

Regnskapsinformasjon er imidlertid ikke objektiv, og preget av en rekke skjønsmessige vurderinger og rapporteringsvalg. Det er samspill mellom lover, regnskapsregler og god etisk oppførsel (Hamberg, 2021). Oversikt over regnskapet gir oss innsikt i den økonomiske situasjonen, og det kan gi enkelte aktører en grunn for å påvirke regnskapet. Skjønsmessige vurderinger og rapporteringsfrihet kan brukes på en opportunistisk måte til å mislede regnskapsbrukere. Ofte manipuleres regnskap for å gi en bedre oppfatning av selskapets økonomi enn det som faktisk er reelt. Manipulasjon gjøres i hovedsak for å lure brukerne av regnskapet til å investere i selskapet. Som oftest ønsker eiere eller ledelsen mer enn regnskapet viser, og da kan den voksende kreativiteten lett gå fra «kreativ regnskapsføring» til regnskapsmanipulasjon (Reksten & Kristiansen, 2012). Uriktige eller ufullstendige opplysninger i regnskapet kan få alvorlige konsekvenser for investorer, långivere og andre brukere av regnskapet. Det kan medføre store økonomiske tap. (Økokrim, 2022). Derfor er det viktig å avdekke regnskapsmanipulasjon på tidligere tidspunktet.

For å vurdere kvaliteten på regnskapsinformasjon, og avsløre manipulasjon kan det være nyttig å identifisere og analysere røde flagg i regnskapet. Derfor skal vi belyse røde flagg som regnskapsbrukere burde ta hensyn til i Wirecard saken, og som kunne ha ført til identifisering av regnskapsmanipulasjon på tidligere tidspunkt. Heskestad (2015) påpeker at det er svært viktig å indentifisere røde flagg. «Med røde flagg menes sammenhenger og utviklingstrekk som avviker fra det normale over tid, og bransjemessige forhold. Avvik fra det normale kan indikere at regnskapet bevisst eller ubevisst er utformet slik at regnskapsbrukeren blir villedet» (Heskestad, 2015).

Videre vil vi berike vår case studie med diskusjon og analyse av intervjuer med seks revisorer fra «Big Four» revisjonsselskapene. Vi diskuterte forskjellige regnskapsmanipulasjons teknikker som Wirecard ledelsen brukte med dem, og fikk god innsikt i om lokale revisorer kunne ha avdekket liknende manipulasjon som i Wirecard saken, og hvordan. Vi mener at dybde kunnskap og lang erfaring hos de intervjuede revisorene bidrar betydelig til studie vårt.

Regnskapsprodusentene engasjerer seg ikke i regnskapsmanipulasjon ved alle anledninger. Det finnes regnskapsmanipulasjons incentiver, eller triggere som utløse regnskapsmanipulasjon (Hamberg, 2021). Økokrim mener at regnskapsmanipulasjon er mye mer utbredt enn det som avdekkes, fordi risikoen for å bli avslørt er liten. På grunn av dette kan det som beskrevet av Gottschalk (2016) Kinserdal (2017), anses som et insentiv for å begå manipulasjon i større eller mindre grad uten at det medfører særlig risiko. Det kan være fort gjort å bli fristet til å utnytte lovverket (lovlig men uetisk) for å oppnå fordeler av regnskapsmessige tilpasninger (Jones, 2011). Fristelsene kan være store, og veien videre til straffbar regnskapsmanipulasjon kort. Lovverket er fleksibelt nok til å gi rom for både tolkninger og skjønn, og det kan være en kostbar og krevende prosess å avdekke regnskapsmanipulasjon. Oppgavens andre problemstilling blir av den grunn:

Hvorfor regnskapssvindelen ble begått?

Den andre problemstillingen virker interessant fordi vi finner det svært interessant å undersøke opprinnelig årsak, incentiver og muligheter som gjør regnskapsmanipulasjon mulig. For å løse oppgaven bruker vi teorien om «Fraud Triangle». Stuart (2020) skriver vi at « three conditions are present in a company when fraud occurs: 1) incentives/pressures, 2) opportunities, and 3) attitudes/rationalizations.» Sannsynligheten for regnskapsmanipulasjon øker hvis de tre faktorer finner sted i selskapet, men disse faktorene kan presenteres i ulik grad. Derfor er det viktig å vurdere hver faktor separat (Stuart, 2020).

1.2 Disponering og avgrensning (oppgavens struktur og oppbygning)

Masteroppgaven består av 7 hovedkapitler.

Kapittel 2 omhandler regnskapsteorien og hva regnskapet egentlig er. Det omhandler de grunnleggende kvalitetskravene i den utstrekning at de gir nok kunnskap om problemstillinger til å kunne gjennomføre analysen. Det vil gi bedre forståelse for regnskapets formål, og regnskapets betydning for de forskjellige regnskapsbrukere: eiere, långivere, ledelse, ansatte, kunder, leverandører, offentlige myndigheter, media og allmenheten som mulige interessenter av informasjonen i regnskapet. På slutten av kapittel 2 tar vi også for oss litt av det aktuelle regnskapsspråket IFRS som ble brukt av Wirecard.

I Kapittel 3 presenterer vi ulike oppfatninger av begreper regnskapsmanipulasjon og regnskapssvindel. Videre tas det stilling til hvor ofte dette skjer, ulike rapporteringsvalg, forutsetninger, rapporteringsfleksibilitet, incentiver som kan trigge regnskapsmanipulering, og ulike måter å manipulere regnskap på. Så diskuteres «fraud triangle» som er brukt videre for å svare på problemstillingen. Til slutt redegjøres det for metoder som kan avdekke regnskapsmanipulasjon.

I kapittel 4 beskrives metoder som ble brukt for å undersøke regnskapsmanipulasjon i Wirecard.

I kapittel 5 undersøker vi detaljert regnskapsmanipulasjon som fant sted i Wirecard saken og manipuleringsteknikkene de brukte.

I Kapittel 6 har vi kommet til oppgavens analysedel. Her svarer vi på problemstillinger og presentere funnene. Vi forsøker å identifisere røde flagg i Wirecard som kunne ført til at regnskapssvindelen kunne vært oppdaget på et tidligere tidspunkt. For å berike studien med dybde kunnskap og erfaring fra revisorene om tematikken, har vi gjennomført intervjuet med seks revisorene fra «Big Four» angående regnskapsmanipulasjon som fant sted i «Wirecard-case». Så benytter vi «Fraud triangle» for å forstå hvorfor de begikk regnskapssvindelen.

Til slutt i kapittel 7 kommer oppsummering av oppgaven og konklusjon på problemstillingen. Her reflekteres det over resultatene og funnene fra analysedelen, og vi prøver å generalisere funnene for å se om regnskapssvindelen kunne oppdages tidligere i slike saker.

2. Teori

Formålet med dette kapitlet er presentasjon av regnskapsteori som er relevant for vår masteroppgave. Først og fremst svarer vi på spørsmål om hva regnskapet egentlig er, og hva som er regnskapets formål, og presenterer grunnleggende kvalitetskrav som inkluderer fundamentale og forsterkende kvalitetskrav under IFRS. Videre beskriver vi regnskapsspråket IFRS som er aktuelt for vår undersøkelse.

2.1 Regnskapet, hva er dette?

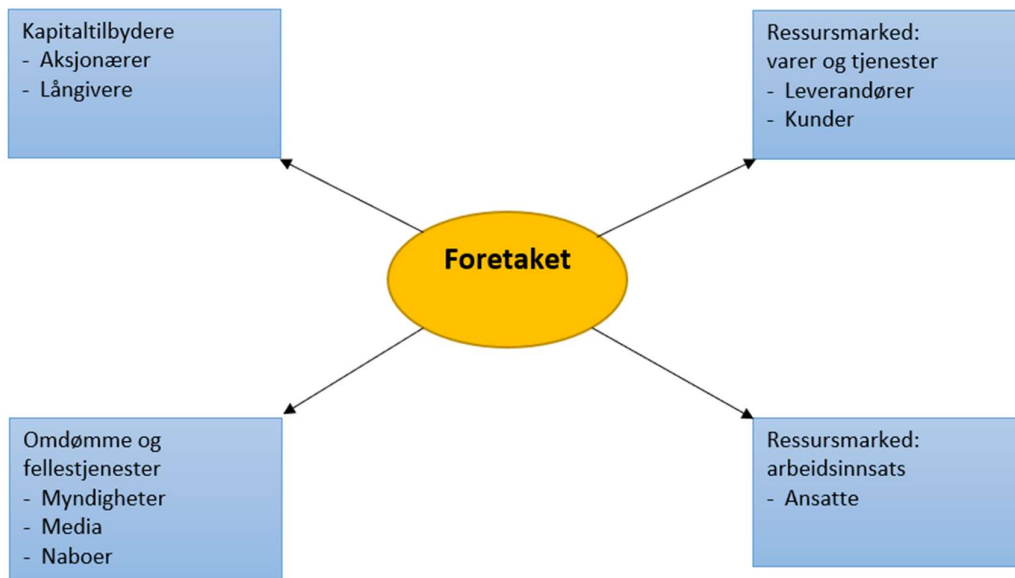
Regnskap kan beskrives som «et system for registrering, måling og kommunikasjon av økonomisk informasjon, som setter regnskapsbrukerne i stand til å gjøre kvalifiserte vurderinger og beslutninger med utgangspunkt i regnskapsinformasjonen». (Tofteland, 2014).

På denne måten skal regnskap bidra til å skape økonomiske verdier, og forbedre økonomiske resultater. Regnskapet kan være nyttig for intern og ekstern bruk. Som regel har ledelsen mer informasjon om selskapet, og de har best informasjon om det som foregår inne i selskapet, og om de reelle økonomiske resultatene. Derfor finnes det en informasjonssymmetri mellom regnskapsprodusent og regnskapsbrukeren. Dette forklarer «Agency theory» som basis og hoved grunnen til asymmetrisk fordeling av regnskapsinformasjon. Jensen og Meckling (1976) definerer en prinsipal-agent-relasjon som:

“an agency relationship as a contract under which one or more persons (the principal(s)) engage another person (the agent) to perform some service on their behalf which involves delegating some decision making authority to the agent. If both parties to the relationship are utility maximizers, there is good reason to believe that the agent will not always act in the best interests of the principal”.

Derfor asymmetrisk fordeling er forklaring hvorfor interessert noen ledelsen å villed regnskapsbrukere og produsere manipulert regnskapet. Finansregnskapet skal redusere den asymmetriske informasjons måten slik at informasjonen som ledelsen har bør være tilgjengelig for alle regnskapsbrukerne.

Regnskapsbrukerne betrakter regnskapet fra forskjellige sider. Det er eiere, långivere, ledelse, ansatte, kunder, leverandører, offentlige myndigheter, media og allmenheten som mulige interessenter av informasjonen i regnskapet. (Baksaas, Stenheim, 2020).

Figur 1: Foretakets interessenter (Baksaas, Stenheim, 2020)

Figuren viser ulike interessenter og hva de har å tilby (Baksaas, Stenheim, 2020).

Aktørene i næringen, offentlige myndigheter og enkeltpersoner i figure 1 viser sin relasjon til de ressursene «foretaket» i sentrum har behov for. Dette viser hvordan «bidrag» og «ytelse» prosesser fungerer mellom foretak og bidragsytere.

Det er forskjellige ting interessentene er opptatt av, og derav selvfølgelig har de forskjellige behov. Finansregnskapet er hoved kilde for levering av informasjon til regnskapsbrukere, og basert på denne informasjonen tar regnskapsbrukere økonomiske beslutninger. Behov for regnskapsinformasjon varierer mye ut ifra de forskjellige typer foretak. Hvis vi sammenligner et profittforetak, en offentlig virksomhet, og en ideell organisasjon, så ser vi at profitt foretak har som hoved formålet å få mest mulig avkastning på investert kapital. Derfor er eierne, långiverne, de ansatte, kundene og leverandørene opptatt av det økonomiske resultatet.

2.2 Regnskapets formål

Heskestad (2015) skriver at den grunnleggende målsetningen til finansregnskapet er å gi regnskapsbrukerne verdifull informasjon som kan være til nytte når de skal foreta økonomiske beslutninger. Den økonomiske realiteten skal gjenspeiles på mest mulig reell måte. Brukeren av regnskapet må oppfatte budskapet for at regnskapet skal kunne være beslutningsnyttig. Dette forutsetter at brukeren har kompetanse til å forstå innholdet og gjøre bruk av dette ved beslutninger. Det er et krav at regnskapsbrukerne er økonomiske rasjonelle, det betyr de har evne og vilje til å bruke informasjonen (Baksaas, Stenheim,2020).

For brukere av regnskapet er regnskapet hovedkilden til å ta de viktige økonomiske beslutningene. Stenheim (2020) skriver at regnskapets formål består av flere deler:

1) Prognoseformål

Prognoseformålet er nyttig for regnskapsbrukerne for å finne svar på følgende spørsmål: «Bør jeg investere i dette selskapet? Har jeg fortsatt tillit til ledelsen? Bør jeg selge aksjene mine? Vil jeg låne penger til selskapet, og i tilfelle, til hvilken rente, når jeg tar hensyn til risikoen? Som leverandør av varer: vil bedriften være i stand til å betale om jeg selger på kreditt? Bør jeg skifte arbeidssted når jeg nå er tilbudt jobb i et annet selskap? Alle disse spørsmålene vedrører fremtiden» (Kinserdal, 2008). Prognoseformål refererer direkte til beslutningsprosessen. Informasjon fra regnskaper brukes til å gi direkte prognoser om fremtiden og kan være nyttig når regnskapsbrukeren lager egne prediksjoner. Man kan avgrense prognoseformål til et verdsettingsformål. Angående verdsettingsformålet regnskapet er nyttig for verdsetting av foretaket. Kapitaltilbydere- nåværende og fremtidige eiere og långivere er interessert i informasjon om hva selskapet sannsynligvis kommer til å tjene i fremtiden – de fremtidige kontantstrømmene. Verdsettingsformålet antyder at regnskapet brukes direkte eller indirekte til verdsetting. Ifølge Baksaas og Stenheim (2020) betyr direkte verdsetting at regnskapet presenterer ferdige estimater på virkelig verdi for eiendeler og forpliktelser. Virkelig verdi settes basert på markedspris eller på grunnlag av beregnede fremtidige kontantstrømmer. En balanse som reflekterer alle eiendeler og forpliktelser, samt goodwill til markedsverdi, gir nyttig informasjon om verdien av en virksomhet. Indirekte verdsetting betyr at regnskapet hjelper med informasjon som er helt eller delvis er nyttig for verdsetting. Det viser at regnskapet som utarbeidet etter en tradisjonell kost-modell har relevans for verdsetting (Baksaas, Stenheim, 2020).

2) Kontrollformålet

«Finansregnskapet gir den økonomiske oversikt over hele foretaket. Det gir grunnlag for en totalvurdering av hvordan foretakets ressurser forvaltes. Denne forvaltningen er de fleste av de brukergruppene vi har listet opp interessert i: aksjonæren, den ansatte, kreditoren, lokalsamfunnet og storsamfunnet» (Kinserdal, 2008). Regnskapsbrukere har behov for å følge opp og kontrollere ressursallokering. Teorien prinsipal-agent støtter kontrollformålet. Prinsipal som ikke er involvert i daglig styring av selskapet, og långiveren, er opptatt av å få den riktige og relevant informasjon som agenten har. Oppfyllelse av kontrollformålet krever at regnskapet rapporterer informasjon om oppnådde resultater.

3) Fordelingsformål

Baksaas og Stenheim (2020) beskriver det tredje formålet for finansregnskapet som rettet mot behovet for informasjon til fordelingsbeslutninger. Det tredje formålet er lite beskrevet i de konseptuelle rammeverkene, men er uansett aktuelt. Ifølge fordelingsformålet brukes regnskapet som grunnlag for fordeling av ressurser mellom interessentene.

Oppsummering av finansregnskapsformål

	Kapitaltilbydere	Andre brukere
Prognoseformål	• Aksjonærene beslutter å kjøpe aksjer/selge aksjer• Långiver vurderer om foretaket kan betale tilbake lånet	• Kunder inngår kontrakter om fremtidig levering, kanskje med forskuddsbetaling• Leverandører yter kreditt
Fordelingsformål	• Aksjonærene får utbytte	• Ledelsen får bonus• Lokale lønnsforhandlinger for de ansatte
Kontrollformål	• Aksjonærene kan kaste styret• Banken gir ikke lån basert på manglende tillit til ledelsen	• Kundene må ha tillit til foretaket for å bestille varer og tjenester

Figure 2: Ulike beslutninger ((Baksaas, Stenheim, 2020)

2.3 Regnskapets grunnleggende kvalitetskrav

Informasjon som tilfredsstillende visse kvalitetskrav, skal være beslutningsnyttig. Hendriksen og van Breda (1992) definerer disse kvalitetskravene som «... those properties of information necessary to make it useful.». Hvilke egenskaper ved informasjonen som gjør at den er beslutningsnyttig, har imidlertid vært gjenstand for diskusjon. Arbeidet med nytt konseptuelt

rammeverk har brakt nytt liv i denne diskusjonen. Etter IFRS presiseres følgende kvalitetskrav som viser til finansiell rapportering:

- Fundamentale kvalitetskrav
- Forsterkende kvalitetskrav

Det skal være hensyn til kost-nytte fordi kostnadene ved å utarbeide regnskapet ikke må overstige den nytten som regnskapet gir.

For at regnskapsinformasjon skal være beslutningsnyttig må den altså oppfylle et sett med kvalitetskrav. Disse kan vises slik:

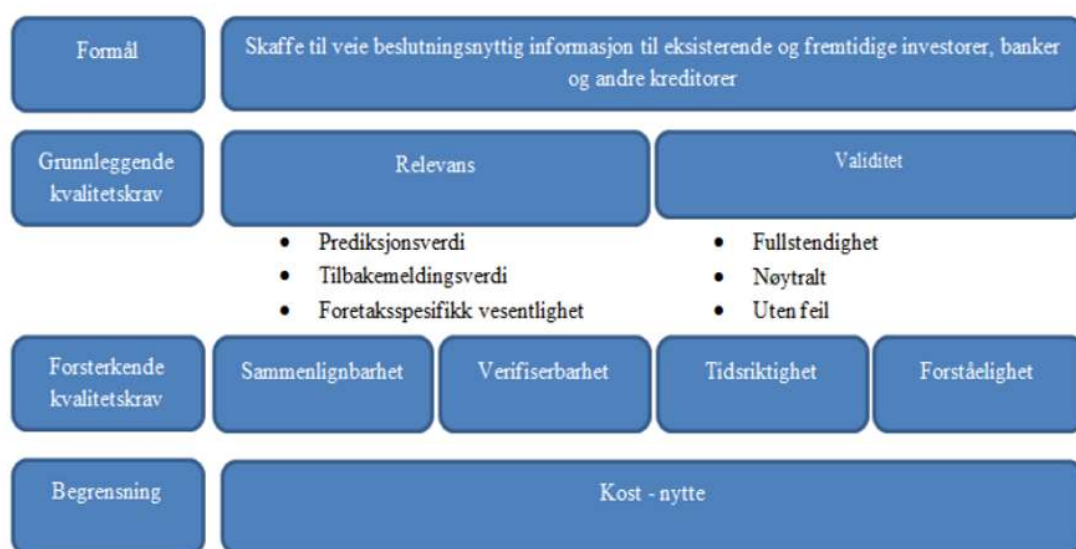

Figure 3: Komponenter av det konseptuelle rammeverket (EY 2012a:50)

De grunnleggende kvalitetskravene er avhengige av brukerens behov for informasjon som er nyttig for beslutningsprosesser, og som gir sikkerhet for at informasjonen er til å stole på. Vi refererer til IASB (International Accounting Standards Board) rammeverket.

2.3.1 Fundamentale kvalitetskrav under IFRS

Relevans og tro gjengivelse

«Relevant informasjon er informasjon som evner å gjøre en forskjell i en beslutningssituasjon» (IASB, 2018)

Baksaas og Stenheim (2020) sier at med relevant informasjon menes det at informasjonen helt eller delvis kan danne grunnlag for å ta beslutninger. Regnskapsbrukere må være i stand til å ta de økonomiske beslutningene basert på selskapets inntjening og finansielle stilling.

Kristoffersen (2008) påpeker at informasjonen er relevant når den påvirker brukerens økonomiske beslutninger i vurderingen av tidligere, nåværende eller framtidige hendelser.

Relevant informasjon har derfor prediksjons verdi og tilbakemeldingsverdi. Prediksjons verdi betyr at informasjon gir grunnlag for å lage prognoser for kommende hendelser.

Ifølge det konseptuelle rammeverket IASB (2018):

«Financial information has predictive value if it can be used as an input to process employed by users to predict future outcomes. Financial information need not to be a prediction or forecast to have predictive value.»

Tilbakemeldingsverdi betyr at det er mulighet å kontrollere ledelsens prestasjoner.

Det er svært viktig å ha tillit til informasjonen i regnskapet som rapporteres. Informasjonen må gi en tillitstro gjengivelse av de faktiske forhold.

Validitet

Med valid regnskapsinformasjon menes at den faktisk måler det den gir seg ut for å måle (Heskestad, 2020)

Validitet vil sammen med relevans sikre at informasjonen er beslutningsnyttig (IASB, 2018):

«To be useful, financial information must not only represent relevant phenomena, but it must also faithfully represent the phenomena that it purports to represent.»

Informasjon som er valide har følgende egenskaper:

- Fullstendighet.

IASB 2018 beskriver informasjonen som komplett hvis den inkluderer alt som er nødvendig for at regnskapsbrukeren skal forstå det underliggende økonomiske forholdet som rapporteres).

- Nøytral

Nøytral betyr regnskapsinformasjon som er presentert uten skjevheter, og ikke egnet til å villedde regnskapsbrukere. Det motsatte av nøytral informasjon vil derfor være informasjon som er endret slik at regnskapsbrukerne blir villedet (Baksaas, Stenheim, 2020).

«A neutral depiction is without bias in the selection or presentation of financial information. A neutral depiction is not slanted, weighted, emphasised, de-emphasised or otherwise manipulated to increase the probability that financial information will be received favourably or unfavourably by users.» (IASB, 2018)

- Feilfri

Regnskapsinformasjon som rapporteres er uten feil eller mangel i beskrivelsen av finansiell informasjon, eller under prosessen med produksjon av rapportert informasjon i regnskapet. (Heskestad, 2020)

2.3.2. Forsterkende kvalitetskrav under IFRS

Forståelighet

Kravet om forståelighet innebærer at regnskapet må være forståelig for regnskapsbrukerne.

Rammeverket sier:

«Information should be presented in a way that is readily understandable by users who have a reasonable knowledge of business and economic activities and accounting, and who are willing to study the information diligently»

Kristoffersen (2008) presiserer at finansregnskapet må presenteres i en oversiktlig form og i et språk som er forståelig for brukerne som har et rimelig kunnskapsnivå. Opplysninger om kompliserte forhold skal ikke utelates fordi de er vanskelig tilgjengelige for regnskapsbrukere. Regnskapsinformasjon som er forståelig, er mer beslutningsnyttig enn den informasjonen som er vanskelig å forstå.

Sammenlignbarhet

Sammenligning mellom ulike selskaper er en forutsetning for riktig ressursallokering. For å sammenligne selskapet på en korrekt måte over tid, må det anvendes like regnskapsprinsipper og teknikker for like transaksjoner fra periode til periode.

Det gir mulighet for regnskapsbrukere å:

- Sammenligne regnskap for samme foretak fra ulike perioder (tidssammenligninger)
- Sammenligne regnskap mellom ulike foretak (bedrifts- og bransjesammenligninger)

(Kristoffersen, 2008)

«For information to be comparable, like things must look alike and different things must look different. Comparability of financial information is not enhanced by making unlike things look alike any more than it is enhanced by making like things look different». (IASB, 2018)

Baaksaas og Stenheim (2020) skriver at finansregnskapet i verden har blitt mer og mer globale, det vil si at de smelter sammen til nærmest ett felles markedet. Derfor har regnskapsbrukerne store behov for sammenlignbar informasjon på tvers av landegrenser og kontinenter. IFRS har stor global utbredelse.

Verifiserbarhet (objektivitet)

Regnskapsinformasjon er verifiserbar dersom denne informasjonen kan bekreftes eller tilbakevises fra andre kilder.

Verifiserbarhet er et kvalitetskrav som gir høyere grad av sikkerhet for at den informasjonen som er rapportert faktisk representerer det den gir seg ut for å representere. Verifiserbarhetskravet kan derfor hjelpe å øke tilliten til rapportert finansielle informasjon. (Baaksaas og Stenheim, 2020).

Tidsriktighet (aktuell)

Tidsriktighet er det kvalitetskravet som er naturlig og ubetinget gjennomføres for korrekt beslutningstaking basert på regnskapsinformasjon. Bare den informasjonen som er aktuell er viktig for beslutningsprosess.

“Timeliness means having information available to decision-makers in time to be capable of influencing their decisions. Generally, the older the information is the less useful it is. However, some information may continue to be timely long after the end of a reporting period because, for example, some users may need to identify and assess trends.” (IASB, 2018).

2.4 Valg av regnskapsspråk – IFRS

For vår sak er det aktuelt å se nærmere på regnskapsspråket som Wirecard hadde- IFRS (International Financial Reporting Standards). Det gir mulighet til å forstå bedre betingelser og fleksibiliteten i rammeverket som gir rom for regnskapsmanipulasjon.

IASB (international accounting standards board) utgir IFRS. IASB er en privat stiftelse uten økonomisk formål. Hovedformålet for regnskapsspråk i IFRS er å gi regnskapsbrukere regnskapsinformasjon med høy kvalitet, det er på en måte et globalt språk for børsnoterte foretak. 81 land bruker IFRS som regnskapsspråk.

Det konseptuelle rammeverket til IASB er balanseorientert. Det betyr at postene som innregnes må tilfredsstille de balanseorienterte definisjonene av eiendeler, gjeld og egenkapital.

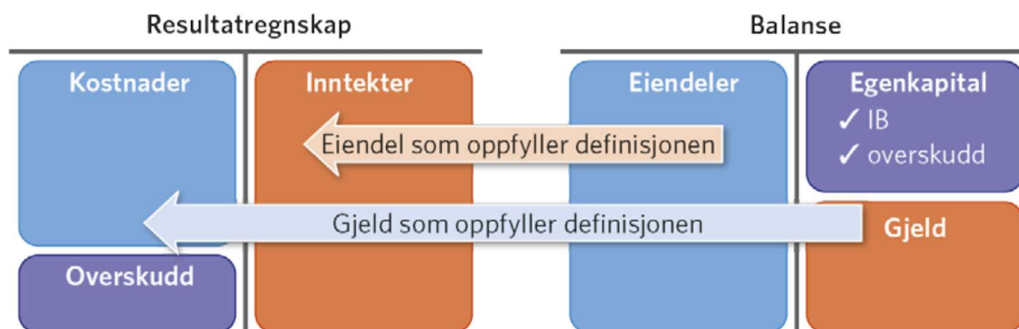
Definisjon på eiendel er sentral.

«En eiendel er en nåværende økonomisk ressurs kontrollert av foretaket som et resultat av tidligere hendelser. En økonomisk ressurs er en rettighet som vil kunne gi opphav til økonomiske fordeler» (IASB,2018)

IASB har følgende kriteriene for å innregne balanseposten:

- Posten må oppfylle den balanseorienterte definisjonen
- Det må være sannsynlig at de forventede framtidige økonomiske fordelene vil tilflyte selskapet
- Det må måles pålitelig

Baksaas og Stenheim (2020) definerer gjeld til en viss grad som negative eiendeler, mens egenkapitalen defineres som differansen mellom eiendeler og gjeld. Inntekter og kostnader er i neste omgang definert som endringer i egenkapitalen som ikke skyldes kapitalinnskudd fra eierne eller kapitaluttak til eiere.

Figur 4: Balanseorientert innregning (Baksaas, Stenheim, 2020).

Det at definisjonene inngår som en del av innregningskriteriene, vil bety følgende:

- For det første er det ikke rom for å innregne poster i balansen som ikke tilfredsstillers definisjonene av eiendeler, gjeld og egenkapital.
- For det andre vil periodisering av inntekter og kostnader bestemmes ut fra endringen i balansepostene og vil derfor falle ut som en residual til balansen.

Periodisering av resultatet vil være bestemt av hva som blir innregnet som eiendeler, gjeld og egenkapital i balansen, og hvordan eiendeler, gjeld og egenkapital blir målt under balanseorienteringen. (Baksaas, Stenheim, 2020).

3. Regnskapsmanipulasjon

Formålet med kapitlet er å kartlegge hvordan denne oppgaven vil anvende begrepet regnskapsmanipulering og regnskapsvindel. Kapitlet starter med å ta for seg ulike oppfatninger av begrepet regnskapsmanipulering. Videre tas det stilling til hvor ofte dette skjer, og ulike rapporteringsvalg som regnskapsprodusentene har. Herunder tas det stilling til «fraud triangle» som er brukt videre for å svare på problemstillingen i kapittel 6. Så diskuteres forutsetninger, rapporteringsfleksibilitet, incentiver som kan trigge regnskapsmanipulering, og ulike måter å manipulere regnskap på. Til slutt redegjøres det for metoder som kan avdekke regnskapsmanipulasjon.

Vi ønsker å lage en troverdig og relevant presentasjon av hva som kan foregå i selskaper. Regnskapet er et instrument som viser økonomisk substans av selskapet ved å rapportere resultat, eiendeler, forpliktelser og egenkapital. Hvis regnskapet representerer økonomisk substans i selskapet, er regnskapets kvalitet høy. Hvis regnskapet er manipulert skal regnskapsinformasjonen avvike fra økonomisk substans og regnskaps kvalitet reduseres (Stenheim & Blakstad, 2012).

Regnskapsinformasjon er imidlertid ikke objektiv, og preget av en rekke skjønsmessige vurderinger og rapporteringsvalgt. Det er samspill mellom lover, regnskapsregler og god etisk oppførsel. Når vi ser på regnskapssystemet, får vi vektningsskala mellom en opportunistisk bruk av skjønn og kvaliteten på regnskapsinformasjon. Skjønsmessige vurderinger og rapporteringsfrihet kan brukes på en opportunistisk måte til å mislede regnskapsbrukere og føre til regnskapsmanipulasjon. På en annen side kan skjønsmessige vurderingene brukes til å gi pålitelig og relevant informasjon som viser økonomisk substans i selskapet, og gir bedre beslutningsgrunnlag. Det er bra å produsere godt regnskapsmessig resultat i resultatregnskapet og balansen, men den bør vektlegges mot regnskapsmanipulasjonspotensialet (Stenheim & Blakstad, 2012; Hamberg, 2021).

3.1 Regnskapsmanipulasjons begrep

Det finnes forskjellige begreper som definerer regnskapsmanipulasjon siden regnskapsmanipulering har mangesidig konseptuelt innhold. Begreper som regnskapssvindel, regnskapsjuks, resultatstyring, kreativ regnskapsføring og rapporteringsstrategi er brukt som synonymer til regnskapsmanipulering. (Stenheim & Blakstad, 2012)

Selv om alle regnskapstallene kan manipuleres, er det resultatet som i det fleste tilfeller blir manipulert. Derfor likestilles regnskapsmanipulering med resultatstyring eller «earnings management» på engelsk. (Stenheim & Blakstad, 2012)

En av de mest siterte definisjonene av regnskapsmanipulasjon var av Healy og Wahlen (1999) som beskrevet nedenfor:

"Earnings management occurs when managers use judgment in financial reporting and in structuring transactions to alter financial reports to either mislead some stakeholders about the underlying economic performance of the company, or to influence contractual outcomes that depend on reported accounting numbers." Ut fra denne definisjonen kan regnskapsmanipulering være gjort for å villede interessenter, eller påvirke utfallet av kontrakter.

Christian Petersen, Thomas Plenborg og Finn Kinserdal definerte regnskapsmanipulasjon som *«ethvert tilsiktet avvik fra en troverdig fremstilling av regnskapet»*.

Davidson, Stickney og Weil (1987) har definert regnskapsmanipulasjon som: *“Prosesen hvor det tas bevisste valg innenfor den aksepterte rammen av gjeldende regelverk, i den hensikt å rapportere ønsket inntjening”*.

Jones (2011) definerer regnskapsmanipulasjon som: *«Using the flexibility in accounting within the regulatory framework to manage the measurement and presentation of the accounts so that they give primacy to the interests of the preparers, not the users”* (Jones, 2011). Det betyr at selskapet har regnskapsmessig valg som er lovlig, og samtidig gir mulighet å bruke regnskapets fleksibilitet.

Olsen (2007) definerte regnskapsmanipulasjon som: *«Regnskapsrapportering som inneholder opplysninger om inntekter, kostnader, eiendeler og gjeld som avviker fra det som ville vært rapportert dersom lovlige regnskapsregler, prinsipper og standarder hadde vært fulgt»*

Regnskapssvindler har ikke en tilsvarende presis definisjon, men kan sies å finne sted når regnskapsmanipulasjonen er så vesentlig at den er klart utenfor loven, og er gjenstand for straffeforfølgelse (Kinserdal, 2017).

Ut fra definisjonene kan vi forstå at begrepene som regnskapsmanipulasjon og regnskapssvindler er komplekse begreper, og det er en viss overlapping mellom disse begrepene (Ryste, 2015)

3.2 Skjer regnskapsmanipulasjon ofte?

Få regnskapsmanipulasjons tilfeller blir oppdaget og kjent av offentligheten, og dermed er det vanskelig å finne ut hvor ofte de skjer. For å oppdage regnskapsmanipulasjon må man definere hva som ville vært det normale resultatet (Hamberg, 2021). Men regnskapsskandaler tærer på tilliten til regnskapet og regnskapet kan ikke oppfylle sitt formål som kilde til beslutningsnyttig informasjon hvis den er manipulert (Stenheim & Blakstad, 2012).

Dichev et al. (2013) gjennomførte en stor undersøkelse av 375 finansdirektører i amerikanske selskaper. Finansdirektørene mener at mer enn 30 % av ikke-børsnoterte bedrifter og nesten 20 % av børsnoterte bedrifter bedriver til en viss grad regnskapsmanipulasjon. 23 % av de spurte mente at nettoresultatet var manipulert med mer enn 10 %.

Ikke alle regnskapsmanipulasjons saker blir kjent for offentligheten. Ofte blir regnskapsmanipulasjon først kjent når selskaper går konkurs, etter et lederskifte, eller etter et oppkjøp, altså når nye øyne tar en nærmere titt på den finansielle rapporteringen. De best kjente regnskapsskandalene i de siste tiårene er kanskje Enron i USA og Wirecard i Europa. Disse skandalene førte til at lovgivere, revisorer, og brukere tok en ekstra titt på regnskapet til andre selskaper. (Kinserdal, 2017).

3.3 Rapporteringsvalg – Innenfor eller utenfor gjeldende rammeverk

Regnskapsmanipulering kan skje innenfor eller utenfor gjeldende rett (GAAP). Manipulering innenfor gjeldende rett kan være både opportunistisk, og ikke-opportunistisk. Manipulering utenfor gjeldende rett vil være opportunistisk. Rapportering som er *conservative accounting*, *neutral accounting* eller *liberal accounting* anses som rapportering inn forbi gjeldende rett, mens *fraudulant accounting* anses som rapportering utenfor gjeldende rett (Dechow og Skinner, 2000).

Konservativ regnskapsrapportering skjer når selskapet bruker regnskapsmetoder og regnskapsprinsipper som holder verdiene på eiendeler lave, mens verdiene for gjeld er høyere. Dette fører til eiendeler som er undervurdert og gjeld som er overvurdert i balanseoppstilling. Når konservative regnskapsmetoder og prinsipper er bukt, skal man avsette for kostnadene når det er sannsynlig at de oppstår i fremtiden. Når det gjelder inntekter, skal man ikke inntektsføre noe til man har full sikkerhet (Penman, 2013)

Liberal regnskapsrapportering er motsatt av konservativ regnskapsrapportering, og skjer når selskapet bruker regnskapsmetoder og regnskapsprinsipper som holder verdiene på eiendeler høyere, mens verdiene for gjeld er lave. Dette medfører at eiendelene er overvurdert og gjeld er undervurdert i balanseoppstilling. På grunn av dette vil fremtidig lønnsomhet bli underestimert. (Penman, 2013)

Nøytral regnskapsrapportering innebærer at regnskapsinformasjon ikke er beheftet med ønske om å forbedre eller forverre finansregnskapet. Det finnes ingen skjevheter, og regnskapet er ikke underlagt valg av regnskapsmetoder, regnskapsprinsipper, timing av transaksjoner eller skjønns utøvelse (Langli, 2010).

Den vanskelige delen av rapporteringen er rapportering innen gjeldende rett, siden det ikke er lett å skille mellom opportunistisk eller ikke-opportunistisk rapportering. Det er mulig å velge litt konservative eller litt mer aggressive regnskapsprinsipper, som kan være i samsvar med regnskapsreglene. Det er også mulig å vedta aggressive regnskapsprinsipper, eller for konservative prinsipper, slik at selskapet ikke vil overholde regnskapsreglene. Hva som er regnskapsmanipulasjon er et åpent spørsmål, og det finnes ikke alltid noe riktig svar. (Stenheim & Blakstad, 2012, Hamberg, 2021).

3.4 «Fraud Triangle»

Regnskapsvindel har ikke en tilsvarende presis definisjon, men kan sies å finne sted når regnskapsmanipulasjonen er så vesentlig at den er klart utenfor loven, og er gjenstand for straffeforfølgelse (Kinserdal, 2017).

Regnskapssvindel starter vanligvis i det små. Revisjonsstandardene definerer svindel som en forsettlig håndtering utført av en eller flere personer blant ledelsen. De som har overordnet ansvar for styring, ansatte eller tredjeparter, og som involverer bruk av beløp for å oppnå en rettferdig eller ulovlig fordel (ISA 240). Det er to typer svindel som kan oppstå i et selskap: 1) feilinformasjon som resultat av uredelig regnskapsrapportering og feil informasjon som resultat av underslag av eiendeler. Uredelig regnskapsrapportering oppstår når regnskap har vesentlig feilinformasjon. Underslag av eiendeler skjer når ansatte i et selskap stjeler eiendeler til selskapet (Stuart, 2020).

For å fastslå sannsynligheten for regnskapssvindel og forstå hvorfor det foregår, må vi vurdere miljøet der firmaet og ledelsen opererer ved bruk av såkalte «Fraud Triangle». «Fraud Triangle» ble først foreslått av Donald Cressey for å forklare hvorfor regnskapssvindelen utføres. Triangelet består av de tre komponentene 1) *muligheter for svindel uten å bli oppdaget*, 2) *grad av press på ledelsen* og 3) *rasjonalisering av svindelen*, hvor tilstedeværelse av disse tre komponentene sammen øker risikoen for regnskapsmanipulasjon (Stuart, 2020).

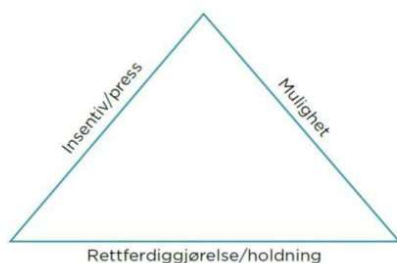

Figure 5: Fraud triagle (Bekken & Arvold, 2015)

Graden av press

Graden av press for å utføre regnskapsmanipulasjon varierer fra land til land, og påvirkes av eksistensen av aksjemarkedet og eierkonsentrasjon. Jo høyere eierkonsentrasjon det er, desto mer presses ledelsen til å drive med regnskapsmanipulasjon (Leuz et al., 2003).

Når bedriftsledelsen føler press fra innsiden eller utsiden av selskapet for å oppnå resultatmål eller et visst vekstnivå, er det mer sannsynlig at de engasjerer seg i regnskapsmanipulasjon. Vi har virkelig urimelige forventninger fra selskaper om at de må vokse hvert år. Det legger et enormt press på ledelsen. Resultatmål startet som noe positivt for å prøve å oppmuntre folk til å generere så mye som mulig, men over tid kan dette lett utvikle seg, og bli et mål om at folk må gjøre enda mer, og da også manipulere regnskapet for å levere resultatene som de har lovet, eller som det forventes. Folk blir evaluert basert på at kompensasjon som var relatert til dette. Presset utenfra kommer fra analytikere. Analytikerne følger selskapene og estimerer resultat per aksje. Hvis selskapets resultater ikke er lik analytikernes estimer, faller selskapets aksjekurs. Bedrifter prøver å håndtere forventninger om at de kan (Stuart, 2020). Incentivkontrakter, endringer i ledelse eller regnskapsregler samt økonomiske vanskeligheter og kapitalmarkethendelser er andre situasjoner som kan øke sannsynligheten for regnskapsmanipulasjon eller regnskapssvindel når det foreligger press.

Muligheter

For at ledelsen manipulerer regnskap må det foreligge mulighet. Når internkontrollene er sviktende eller ikke utformet for å forhindre svindel, er det større muligheter å manipulere regnskap. Jo flere muligheter, jo større potensiale for svindel. Ledelse som manipulerer regnskapsresultat eller utfører regnskapssvindel vurderer sannsynligheten for å bli oppdaget. Ved evaluering av muligheten til å manipulere regnskap vurderes ofte både eksterne og interne kontroller. Hvis kontrollene er svake, er det lettere for ledelsen å overstyre dem. Ekstern kontroll omfatter lover og forskrifter, eksterne revisorer og internkontroll inkluderer revisjonsutvalg, internrevisjonsfunksjon og andre faktorer (Kinserdal et al., 2017). Graden av uavhengigheten av styret og revisjonsutvalget er andre viktige faktorer som trenger å vurderes (Kinserdal, 2017a)

Rasjonalisering

Rasjonalisering er holdningen eller tankeprosessen der personene rettferdiggjør sine handlinger for seg selv, eller de har andre moralske begrunnelser (La Porta et al., 1998). For eksempel, «vi

må gjøre dette for å unngå at selskapet går konkurs» eller «De behandlet meg ikke bra, og de burde ha gjort det, og hvis jeg tar noen penger, skylder de meg uansett» (Stuart, 2020, s.198-200). Teori og empiri i psykologi viser at tendensen til kriminalitet og svindel er svært avhengig av individuelle personlige faktorer som personlig moral, personlig økonomi og ambisjoner.

«Although the risk of material misstatement due to fraud may be greatest when all three fraud conditions are observed or evident. The auditor cannot assume that the inability to observe one or two of these conditions means there is no risk of material misstatement due to fraud. (...)» (Wilks og Zimbelman, 2004, s. 722-723) Selv om tilstedeværelsen av disse tre komponentene øker risikoen for misligheter, er det nok å ha en av disse faktorene for at revisor vurderer at det er risiko for vesentlig feil i finansregnskapet som skyldes misligheter.

3.5 Forutsetninger

«Det er særlig tre forutsetninger som må være oppfylt for at regnskapsmanipuleringen skal være rasjonell for ledelsen» (Stenheim og Blakstad, 2012).

Den første forutsetningen gjelder *interessekonflikter mellom ledelsen og interessentgrupper*. Regnskapsprodusentene har kontroll over regnskapsinformasjonen, og vil ikke alltid oppføre seg som regnskapsbrukernes beste interessent. Problemene i «agency theory» avhenger av to hovedkomponenter som er asymmetrisk fordelt informasjon, og forskjellige «utilities» for ledelsen og eiere. Når det gjelder forskjellige «utilities», betyr det at aksjonærene vil maksimere selskapsverdi, mens ledelsen ønsker å maksimere sine egne fordeler i stedet for selskaps verdien. Når det gjelder asymmetrisk fordeling av informasjon, har ledelsen alltid bedre informasjon om selskapet enn eksterne regnskapsbrukere. Denne informasjonsasymmetrien kan brukes på en opportunistisk måte ved å skape økonomiske nettofordeler for regnskapsprodusentene.

Den andre forutsetningen er knyttet til den første forutsetningen og gjelder at *markedene som er ineffisiente*. Nemlig at de er ineffisiente i forhold til prosessering av informasjon. Som resultat av asymmetrisk fordeling av informasjon har agentene mer og bedre informasjon om selskapet. Fra et teoretisk og praktisk perspektiv kan regnskapsmanipulasjon forekomme dersom det er interessekonflikter og informasjonsasymmetri mellom partene som inngår kontrakter (Heskestad, 2015).

Den siste forutsetningen er knyttet til *valgfrihet i rapportering*, eller rapporteringsfleksibilitet som regnskapsprodusentene har. Rapporteringsfleksibilitet gir regnskapsprodusentene rom for skjønsmessige vurderinger som kunne føre til lav pålitelighet og lav verifiserbarhet. Spesielt

gjelder økning av valgfrihet IFRS hvor virkelig verdi er brukt, og som øker risikoen for regnskapsmanipulering (Stenheim og Blakstad, 2012).

3.6 Rapporteringsfleksibilitet

For at regnskapsmanipulasjon skal kunne forekomme må ledelsen gjøre valg som medfører rapporteringsfleksibilitet for å kunne benytte skjønn (Gjerde, Knivsflå & Sættem, 2019). Det finnes flere eksempler på regnskapsstandardene som gir fleksibilitet og dermed opportunistisk valg. Nedenfor er det noen eksempler på regnskapsregler som gir mulighet for opportunistisk rapportering:

- IAS 36: Unngåelse av nedskrivning

Ved anskaffelse av goodwill allokeres den til kontantgenererende enheter. Deretter må det testes for verdifall i forhold til verdien minst årlig, eller når det er behov for å teste verdien av goodwill. Den er allokert til lavest mulig enhet som er laveste kontantgenererende enhet. Verdien der er eiendelens virkelige verdi. Bedrifter kan velge mellom verdi i bruk eller verdi i bytte. Verdi i bytte er markedsverdien hvis du selger den i dag. Men ingen bedrifter bruker dette. De bruker alltid verdi i bruk. De tester for forventede fremtidige kontantstrømmer til den kontantgenererende enheten ved å bruke diskonterte kontantstrømteknikker. Det er mulig å ikke teste kjøpt eiendel som separate kontant genererende enhet, men å integrere den til den mer lønnsomme kontantgenererende enheten i selskapet. Denne metoden kunne brukes for å unngå nedskrivning av eiendel. Siden denne metoden er innenfor gjeldende rett, er det veldig vanskelig å avsløre regnskapsmanipulasjon. (Hamberg, 2021; Meitner, 2020)

- IFRS 3: Klassifisering av et for høyt beløp av anskaffelsesprisen til eiendeler med ubestemt økonomisk levetid

Selskaper som foretar et oppkjøp, kan velge om de vil legge differansen mellom anskaffelsesprisen og virkelig verdi av netto eiendeler til goodwill eller til andre spesifikke eiendeler. Deretter kan de velge å ikke nedskrive goodwill. IFRS 3 gir dermed dobbelt skjønn til regnskaps produsenten. Mange er skeptiske til beslutninger knyttet til ikke nedskrivning av goodwill, men de bør være like skeptiske når regnskaps produsenten legger hele forskjellen mellom anskaffelsesprisen og virkelig verdi av netto eiendeler til goodwill. Hvis de ikke hadde gjort dette, eller ikke allokerte så veldig mye til goodwill, risikerte de heller ikke så store problemer med verdifall. Regnskapsbruker bør alltid være skeptisk når selskapet har en

betydelig goodwill med relativt ordinær virksomhet. Dette er et annet eksempel på når regnskapsreglene gir mulighet for opportunistisk rapportering. (Hamberg, 2021)

Er regnskapsmanipulasjon dårlig? Det er avhengig av formålet med regnskapsmanipulasjonen og perspektivet av personen som bruker regnskapet. Fra et samfunnsperspektiv er all regnskapsmanipulasjon dårlig. Det skaper en eller annen form for mistillit i systemet, i kontraktsforholdet mellom partene. På den annen side kan målene for regnskapsmanipulasjon være å maksimere aksjonærverdien. Et annet mål er å maksimere ledelsens egne mål. Det er vanskelig å si at regnskapsmanipulasjon i alle tilfeller er dårlig, noen ganger kan aksjonærene ha nytte av det. Men fra et samfunnsperspektiv er ikke regnskapsmanipulasjon noe å strebe etter.

3.7 Incentiver

Regnskapsprodusentene engasjerer seg ikke i regnskapsmanipulasjon ved alle anledninger. Det finnes regnskapsmanipulasjons incentiver, eller triggere som utløse regnskapsmanipulasjon (Hamberg, 2021). Motivene eller incentivene som kan trigge regnskapsmanipulasjon kan struktureres i to grupper (Giroux, 2004)

- 1) maksimering av verdi for eierne
- 2) maksimering av personlige gevinst for ledelsen

Maksimering av verdi for eierne er normalt forbundet med å øke fortjeneste eller egenkapital for å få en høyere markedsverdi i aksjemarkedet. Reduksjon av overskudd kan også øke verdien for eierne, dersom dette for eksempel gir lavere skatter eller avgifter, høyere subsidier, mindre konkurranse på grunn av at færre går inn i markedet, eller lavere arbeidskompensasjon.

Maksimering av personlige gevinster for ledelsen er ofte forbundet med bonusordninger knyttet til regnskapsresultat eller aksjekurser. På grunn av asymmetrisk distribusjon av informasjon kan det være ulike synspunkter i forhold til bruk av bonus ordninger. Det eksisterer en bonushypotese med opphav hos Watts og Zimmerman, som kan uttrykkes slik: «Ceteris paribus, managers of firms with bonus plans are more likely to choose accounting procedures that shift reported earnings from future periods to current period» (Watts og Zimmerman, 1986). Hensikten bak bonuskontrakter er å minimere agentkostnadene og sikre at ledelsen jobber i eiernes interesse og motivere ledere til å jobbe hardt for å oppnå bedre resultater. Imidlertid kan ledere engasjere seg i regnskapsmanipulasjon for å få bonuser i stedet for å øke fortjenesten for selskapet.

Det var laget en undersøkelse av Dichev, Graham, Harvey, og Rajgopal hvor et av spørsmålene de stiller er "Hvorfor ledere manipulerer inntjening?" Det er fire argumenter som peker seg ut i undersøkelsen. For å påvirke aksjekursen, fordi det er press utenfra for å treffe inntjeningsreferansene, fordi det er internt press for å oppnå inntjeningsreferansene, og for å påvirke lederkompensasjonen. Når ledelsen får kompensasjon knyttet direkte til driftsresultat, er det et sterkt insentiv for å manipulere resultatet (Dichev et al, 2013).

Det finnes andre motiver som kan motivere ledere til å begå regnskapsmanipulasjon. Viljen til å fremstå mer vellykket for omverdenen ved å skjule dårlig ledelse er en av de andre motivene. Levering av resultater som er lovet, overskudd like over finansanalytikernes inntjeningsestimater, overskudd like over budsjett er tegn på godt lederskap og dermed kan motivere ledelsen til å begå regnskapsmanipulasjon for å oppnå disse resultatene (Kinserdal, 2017). Teori og empiriske studier har vist at stabil inntjening øker aksjekursen fordi variansen (risiko) og dermed diskonteringsrenten blir lavere (Barth, Elliot & Finn, 1999; DeAngelo, 1999). Forsking viser at åtte til tolv prosent av selskapene som leverer et null resultat, har utført regnskapsmanipulasjon. Omtrent 30-44 prosent av selskapene med en reell liten nedgang i resultatet blåste opp inntjeningen for å vise en liten vekst (Burgstahler & Dichev, 1997).

Det er også *spesifikke faktorer* som kan tyde på eksistensen av regnskapsmanipulasjon. Når selskapet er *i økonomisk nød*, noe som betyr å være nær konkurs eller være nært brudd på låneklausul, er det større sannsynlighet for regnskapsmanipulasjon. Et brudd på låneklausuler vil utløse reaksjoner fra långiver. Reforhandling av avtalen, økt rente, strengere krav til sikring av lånet, strengere kontroll av låntager eller oppsigelse av låneavtalen og innbetaling av lånet er en rekke reaksjoner som er mulig ved brudd på låneklausul. Disse reaksjonene gir incentiver til ledelsen om å manipulere regnskap, nemlig å øke regnskapsmessig resultat for å sikre tilstrekkelig lønnsomhet og soliditet (Stenheim & Blakstad, 2012). I en undersøkelse fant de ut at selskaper som ikke var i stand til å få fritak for gjeldsavtaler, engasjerte seg i inntektsreducerende regnskapsmanipulasjon, mens selskaper som klarte å få fritak for gjeldsavtaler, engasjerte seg i inntektsøkende regnskapsmanipulasjon (Dechow & Schrand, 2004).

Kapitalmarkedshendelser som involverer kjøp og salg av aksjer er en annen faktor som øker risikoen for regnskapsmanipulasjon. Dette skyldes at ledelsen ønsker å påvirke investors oppfatning av bedriftens verdi. Høyere aksjekurser reduserer kostnadene med å skaffe ny kapital, eller øker lederens personlige formue. Disse hendelsene inkluderer børsnoteringer, fusjoner, ledelsesoppkjøp og innsideaksjetransaksjoner (Kinserdal et al., 2017). Ledelsen er

vurdert basert på hva de har oppnådd i form av verdiskapning eller vekst i selskapet. I børsnoterte selskaper er dyktigheten av ledelsen til å forvalte eierens investering i foretaket vurdert basert på vekst i aksjekurs eller aksjeavkastning. Derfor er sannsynligheten for regnskapsmanipulering i disse tilfellene større (Stenheim & Blakstad, 2012).

Endringer i ledelsen. Forskning finner støtte for at ledelsen som har vært i selskaper over lengre tid har mindre sannsynlighet for å avskrive usikre eiendeler, og øke periodiseringen siden det kan ha vært en indikasjon på at de har gjort en dårlig jobb tidligere. For nye ledere som ikke har vært i selskapet lenge er det imidlertid lettere å gjøre store nedskrivninger og skylder på at tidligere ledelse har gjort en dårlig jobb, såkalt «big bath» (Hamberg, et al., 2011).

«Avtroppende leder vil ha incentiver for maksimering av regnskapsmessig resultat det året han/hun går av. Det er flere grunner til dette. Høyt resultat kan gi høy bonus, økt aksjeverdi og økt markedsverdi som leder. Påtroppende leder derimot, har en lengre tidshorison, noe som motiverer for lavt resultat det året han/hun trer inn i stillingen. Den påtroppende lederen kan skyelde på avtroppende leder og argumentere for at avsetninger og nedskrivninger er nødvendig for å «rydde opp» etter avtroppende leder. Dette argumentet er nok langt lettere å fremføre hvis avtroppende leder fikk en tvungen avskjed samtidig som påtroppende leder er rekruttert eksternt. Lavt resultat gjør det langt enklere å oppnå god vekst i resultatet i årene som kommer, noe som kan trigge økt bonus, økt aksjebasert avlønning/økt verdi på aksjebasert avlønning og økt markedsverdi som leder» (Stenheim & Blakstad, 2012).

Revisorskifte reageres negativt av markedet, og det skjer ofte i situasjoner hvor det har vært en tvist mellom ledelsen og revisor.

Endringer i regler og forskrifter som påvirker finansiell rapportering bidrar til situasjoner der regnskapsmanipulasjon er hyppigere. Dette henger sammen med at det ved implementering av nye regler ofte gir standardsettings rom for fleksibilitet som kan brukes av ledelsen på en opportunistisk måte (Kinserdal et al., 2017).

3.8 Metoder for å manipulere regnskap

Det finnes flere metoder for å manipulere regnskap.

1. Reell regnskapsmanipulasjon

Ledelsen unngår verdiskapende investeringer som har negative effekter på nåværende resultat, men som ville hatt positive effekter på fremtidige resultater. For eksempel, vil forskning for

farmasøytiske selskaper ikke gi fortjeneste før etter ti eller femten år frem i tiden. Hvis ledelsen kutter ned på disse investeringene, kan det få positive effekter på kontantstrøm og resultat i inneværende år.

2. Opplysningsbasert regnskapsmanipulasjon

Ledelsen som bruker denne metoden, prøver å villedde brukere av regnskapsinformasjonen. For eksempel, kan ledelsen referere til «pågående utgifter» som "engangsutgifter".

Et annet eksempel er restruktureringskostnader for store internasjonale selskaper. Ledelsen kan referere til restrukturerings kostnader som «engangsutgifter», men store internasjonale selskaper har alltid restrukturering på gang i virksomheten. Imidlertid kaller ledelsen dette «engangsutgifter» i stedet for gjentakende eller pågående utgifter. De som verdsetter selskapet kan ikke inkludere disse utgiftene i estimat for fri kontantstrøm, noe som kunne ha økt fri kontantstrøm og verdien av selskapet.

Enda et eksempel er referering til driftsutgifter som finanskostnader. Hvis ledelsen refererer finansinntekter som driftsinntekter, kan dette øke driftsresultatet som også kan medføre økt selskapsverdi.

3. Periodiseringsbasert regnskapsmanipulasjon

Periodiseringer begrenser seg alltid. Hvis ledelsen bokførte et salg tidligere, kan de øke salgsinntektene for denne perioden. Men når neste periode kommer, kan de mest sannsynlig ikke bokføre så mye i inntekter som de allerede hadde bokført. Det er fordi de allerede har bokført disse inntektene tidligere. Et annet eksempel er å redusere beløpet som er satt av til garantier. Men når den faktiske kontantstrømmen kommer, vil dette «slå tilbake» på dem i neste periode (Hamberg, 2021).

3.9 Hvordan avdekke regnskapsmanipulasjon

3.9.1 Resultats kvalitetsanalyse

Regnskapsbrukere trenger å gjennomføre resultatskvalitetsanalyse for å forstå bedre rapportert finansregnskap og utøve profesjonell og «sunn» skepsis. For å vurdere kvaliteten på regnskapsinformasjonen, er det viktigst å vurdere de inntektsføringsprinsippene som er valgt av selskapet (Gjesdal, 2003). Som del av resultatskvalitetsanalyse trenger regnskapsbrukere å identifisere røde flagg (Heskestad, 2015).

Det er viktig å forstå selskapets konkurransesituasjon samt røde flagg relatert til spesifiserte regnskapsposter. Man trenger tilstrekkelig bransjekunnskap og markedsforståelse for å gjennomføre slik analyse (Palepu m.fl., 2013 og Penman, 2013).

Det er ikke tilstrekkelig for beslutningstakere bare å lese årsrapportene til selskapene, men de bør reflektere over omgivelsene ved bruk av analysene som «Five Porters Forces» og «SWOT-analyse». «Porters five forces» er velkjent analyse som inkluderer analyse av kreftene som potensielle inntrengere, intensiteten på rivaliseringen blant nåværende konkurrenter, press fra substitutter samt forhandlingsmakten til virksomhetens kunder og leverandører. I «SWOT-analyse» vurderer man styrker og svakheter samt hvilke muligheter og trusler virksomheten står overfor (Heskestad, 2015).

Videre bør man vurdere *graden av fleksibiliteten*. I noen tilfeller foreligger det mulighet til å påvirke det rapporterte driftsresultat gjennom opportunistisk valg av regnskapsprinsipper. Derfor er det viktig for regnskapsbrukeren å vurdere om regnskapsprinsipper ser fornuftig ut, eller om det kan være brukt av selskapet til å manipulere resultat. Selv om det ikke er tillatt å skifte prinsipp fra periode til periode, kan skifte av prinsipp for en periode føre til beslutninger som ikke ville blitt tatt hvis det ikke var opportunistisk bruk av regler (Heskestad, 2015).

Identifisering av *kritiske skjønsmessige estimater* er en del av resultat kvalitetsanalysen som gjør evaluering av valg av prinsipper fullstendig. Regnskapsprodusentene kan bruke skjønn på en opportunistisk måte til å vise best mulige resultater for å få nye investorer, eller ikke bryte lånebetingelsene. For eksempel, veletablerte selskaper med god økonomi og tilfredsstillende egenkapital har en tilbøyelighet til å kostnadsføre så mye som mulig. Selskaper som er i etableringsfasen med liten egenkapital, har på den annen side en tilbøyelighet til å balanseføre mest mulig av den immaterielle investeringen (Kinserdal, 2017).

Annet viktig del av resultats kvalitetsanalyse er vurdering av regnskapsstrategi og informasjonskvalitet. Regnskapsbrukere har forskjellige forventninger avhengig av virksomhetstype og trenger å vurdere om disse forventningene er reflektert i finansregnskapet. For eksempel, for et hotell med lav standard forventer man lavere vedlikeholdskostnader og lengre avskrivningstid i motsetning til et hotell med høy standard (Heskestad, 2015).

Kvaliteten på notene er en viktig del av informasjonskvalitetsanalysen. Hvis man vil styrke regnskapsrapportering bør notene ha høy kvalitet. Når vi ser på finansregnskap er det notene som er den viktigste delen av regnskapet, siden den gir, eller bør gi forklaringene på tallene i regnskapet. Det er mange selskaper som kun siterer fra regnskapsstandarder, eller oppsummere

selvsagte forhold. Dagens notep praksis er for dårlig for beslutningsformål (Flatland og Rekkedal, 2015). Derfor er det viktig å gjøre endringer i notene så de kan gi tilstrekkelig og beslutningsnyttig informasjon for regnskapsbrukere. Dessuten for ikke å miste oversikten over selskapet, er det viktig å inkludere kun vesentlig informasjon i notene. Det kommet presisering i IAS 1 om at det kun er vesentlig informasjon som skal innarbeides i notene. Regnskapsprodusentene må ikke bare bruke sjekklister for å finne ut hvilken informasjon som er nødvendige i notene, men vurdere informasjon i forhold til vesentligheten for beslutningstakerne (Kinserdal, 2014).

3.9.2 Røde flagg i regnskapet

«Det viktigste i en resultat kvalitetsanalyse er å identifisere røde flagg. Med røde flagg menes sammenhenger og utviklingstrekk som avviker fra det normale over tid, og bransjemessige forhold. Avvik fra det normale kan indikere at regnskapet bevisst eller ubevisst er utformet slik at regnskapsbrukeren blir villedet» (Heskestad, 2015).

Generelle røde flagg

Det finnes generelle røde flagg som man bør vurdere i tillegg til røde flagg til konkrete regnskapsposter. «Generelle røde flagg» inkluderer unødvendig brudd på lånebetingelser, svake styrever, komplisert og uoversiktlig selskapsstruktur, skifte av revisor, svak internkontroll, ikke-«normale» revisjonsberetninger og uklare eller unødvendig kompliserte noter, samt om det er året før børsnotering (IPO). Forskning har vist at dette er situasjoner hvor regnskapsavleggeren har incentiver til å «pynte» på regnskapstallene» (se Healy og Wahlen, 1999, Healy og Palepu, 2011, Palepu m.fl., 2013, Penman, 2013). I tillegg bør man være skeptisk hvis det er overraskende endringer mot slutten av regnskapsåret eller skifte av regnskapsprinsipper som førte til at resultatene har blitt bedre enn det ville ha blitt.

Røde flagg til konkrete regnskapsposter

Røde flaggene kan være knyttet til spesifikke resultatposter, som inntektsposter og kostnadsposter, og det er ikke lett å finne ut om de røde flaggene er styrt av inntekter eller kostnader.

Når det gjelder røde flagg knyttet til inntektsposter, bør man vurdere lønnsomheten av virksomheten i forhold til konkurrentene. For å vurdere lønnsomheten bør inntektene være justert for unormale regnskapsposter og dersom den avviker vesentlig fra konkurrentene, vil dette være et rødt flagg. Når kontantstrøm ikke henger sammen med selskapets driftsresultat er dette et annet rødt flagg. Hvis ledelsen har avsatt for mye tap kan dette også være røde flagg

siden de kunne brukt av reserven for å jevne ut selskapets resultat i dårlige tider. Hvis avsetning til forpliktelser knyttet til salgsaktiviteter som garantier eller reklamasjoner er lavere enn tidligere år, eller det som er vanlig i bransjen, er dette også røde flagg. Hvis uopptjent inntekt i prosent av omsetningen er lavere enn tidligere år og det som er vanlig i bransjen, samt at regnskapsprinsipper avviker fra det som er vanlig i bransjen er dette røde flagg. Selskaper som tilby flere varer og tjenester som en pakke kan overvurdere inntektene ved å undervurdere uopptjent inntekt ved å sette høyere verdi på varer eller tjenester som kunne resultatføres med en gang, og ikke over tid. I konsernregnskapet skal konsernet vises som en økonomisk enhet. Men hvis konsernet har uoversiktlig og komplisert struktur er det større risiko for regnskapsmanipulering. For eksempel, kan konsernet rapportere urealiserte transaksjoner i konsernet som egentlig skulle blitt eliminert, men på grunn av uoversiktlig og komplisert struktur greide selskapet å manipulere regnskapet. Derfor er en uoversiktlig og komplisert struktur nok et rødt flagg som skal hensyntas (Heskestad, 2015)

Når det gjelder røde flagg knyttet til kostnader, er det samme lønnsomhetsvurdering som hjelper å finne mulig regnskapsmanipulasjon som i inntekter. Dersom lønnsomheten eller utviklingstrekkene avviker fra konkurrentene, kan dette også være et rødt flagg som indikere undervurderte kostnader. Et annet rødt flagg er avskrivningsmetode brukt av selskapet som er forskjellig fra den som er vanlig i bransjen. For eksempel at selskaper kunne bruke lengre levetid på eiendelene som medfører at avskrivningskostnadene blir lavere, og resultat blir høyere, eiendelene blir høyere og egenkapital blir høyere. Andre røde flagg er når selskaper ikke gjennomfører nedskrivning når det er vanlig i bransjen ut fra markedsforholdene.

4 Metode

Formålet med kapitlet er å presentere metoden som ligger til grunn i vår masteroppgave. Først og fremst presenterer vi forskjellige generelle metoder og definisjoner. Deretter tas det stilling til metodisk tilnærmingen som skal brukes. Videre forklarer vi hva grunnen er til at vi har valgt casestudien, og hvorfor det er relevant for våre problemstillinger. Vi skal prøve å belyse fenomenet regnskapsmanipulasjon med eksemplet fra den valgte saken, og samtidig identifisere røde flagg i Wirecard som kunne ført til at regnskapsvindel kunne vært oppdaget på et tidligere tidspunkt. For å berike studie med dybde kunnskap og erfaring fra revisorene om tematikken, har vi gjennomført intervju med seks revisorer fra «Big Four» angående regnskapsmanipulasjonen som fant sted i «Wirecard-case». Videre benytter vi «Fraud triangle» for å forstå hvorfor de begikk regnskapssvindel.

4.1 Kvalitativ og kvantitativ metode

Metode er teknikker som man anvender for å skaffe seg kunnskap om virkeligheten eller fremgangsmåte til å besvare problemstillingen. I forskning snakker man om kvalitativ eller kvantitativ metode.

I en kvantitativ tilnærming tenker man at virkeligheten kan observeres og måles objektivt og informasjon gis i form av tall. Statistikker og oversikter er eksempel hvor kvantitativ tilnærming er brukt. Ved bruk av kvantitativ metode «beskriver og skaffer man seg oversikt over materialet, deretter analyseres og systematiseres innholdet, og til slutt tolkes det» (Silkose, Olsson, Gripsrud, 2020).

I en kvalitativ tilnærming tenker man at virkeligheten er for kompleks til å reduseres til tall. Her samler man inn data i form av ord til å forstå virkeligheten på en god nok måte. (Jacobsen, 2016). Grønmo (2020) beskriver kvalitativ innholdsanalyse i Store norske leksikon som analyse med fokus på fortellinger, meninger, argumenter, holdninger eller verdier i sentrale tekster. Den kvalitative innholdsanalysen tar sikte på å «kartlegge underliggende meninger samt søke helhetsforståelse» (Silkose, Olsson, Gripsrud, 2020). Men det er mulig å kombinere kvantitative og kvalitative metodene. Å kombinerte metodetilnærming er kjent som metodetriangulering. (Gripsrud m.fl., 2010)

4.2 Validitet og reliabilitet

Med validitet menes hvordan det ut fra informasjon som målinger, resultater eller verdier som datainnsamlinger, eller studier man kan oppfatte og forstå et resultat av, at dette er gyldig slik

at det representerer «en sannhet». Gripsrud et al. (2010) Det presiseres at man må vurdere om man måler det som man faktisk har til hensikt å måle.

Validitet deles i 2 grupper: indre (intern) validitet og ytre (ekstern) validitet. Indre validitet uttrykker kvalitet og troverdighet, ytre validitet omhandler hvorvidt funn av studien kan brukes i en større populasjon.

Reliabilitet angir (betyr) pålitelighet og viser grad av nøyaktighet for studiens resultater. Det kan anses at reliabilitet er høy hvis resultater som man får er like etter gjennomføring av forskjellige tester. Det hjelper å komme til konklusjon basert på studiens resultat og generalisere funn. Grønmo (2016) skriver at reliabilitet presenterer graden av stabilitet og konsistens i funnene som blir gjort. (Grønmo, 2016, s.248)

4.3 Forskingsdesign

Forskning design er analyseprosessen hvor man utformer en strategi til å løse problemstillingen. (Johannessen m.fl. 2011). Det betyr at forsker finner en riktig strategi for å belyse og besvare problemstilling på best passende måte. Alle stadiene i forskningsprosessen inkluderer forskningsdesign etter at forskeren valgte formål og undersøkelsesspørsmål. (Silkose, Olsson, Gripsrud, 2020). Det er tre grupper av forskning design: eksplorativt, deskriptiv og kausalt. Forhåndskunnskaper og ønsket analysedybde er nøkkel til å velge design type. Disse gruppene har forskjellige formåler.

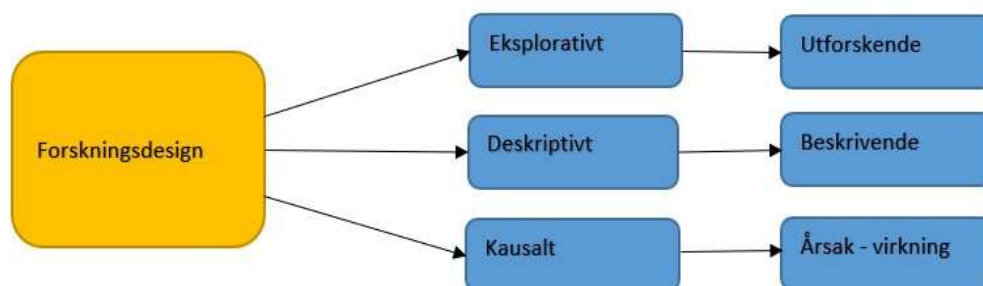

Figure 6: Undersøkelsesdesign (Silkose,Olsson,Gripsrud, 2020)

Hvis man har liten forståelse om fenomen fra før og ønsker å forstå problemstillingen i dybden og utforske sammenhenger er det **eksplorativt design** som kan benyttes. Formålet med å gjennomføre undersøkelse er å utforske temaet nærmere og danne seg en klar oppfatning av hvilken sammenheng som eksisterer. Det gir bedre innsikt i det problemområde som

undersøkes. Det er ofte også relevant å utvikle hypoteser om mulige sammenhenger (hypotesengenering) (Silkose, Olsson, Gripsrud, 2020).

Deskriptiv forskning design beskriver variabler og sammenhenger mellom variablene. Hypotesene er utformet før forskeren begynner til å undersøke problemområde. (Gripsrud et al, 2010). Ryste (2015) beskriver deskriptiv forsknings design som metoden til å svare på spørsmål om hva, hvilken, hvem og hvorfor. Deskriptiv design gir en forklaring om sammenhenger mellom variabler som knyttes til en problemstilling. Samtidig påstår et ikke deskriptivt design at en variabel fører til endring i den andre variabelen. Det betyr at deskriptiv forskning ikke har basis til å forme ideer om årsak og effekt. Generelt sett deskriptiv design er strukturert, relatert til kvantitative analyseteknikker og prosess som tester hypoteser ved hjelp av store representative utvalg. Det kan brukes spørreskjemaundersøkelser, observasjon og dagbokmetoden som teknikker for å samle data. (Silkose, Olsson, Gripsrud, 2020).

Kausal design er rettet til å måle effekten av årsak eller virking forhold. (Grenness, 1997). Silkose, Olsson og Gripsrud (2020) skriver at kausal design bruker en form for eksperiment. Forsker kan benytte kausal design når det finnes sammenheng mellom X (årsak) og Y (hendelse). Følgende vilkår må være oppfylt for å bruke kausal design metode:

- Årsak (X) må være i tide før hendelse (Y)
- Det foreligger samvariasjon mellom årsak (X) og hendelse (Y)
- Andre mulige forklaringsvariabler er eliminert (Gripsrud et al., 2010).

4.4 Case-studier

«En form for studier der selve studieobjektet er avgrenset i tid og rom. Studieobjektet kan for eksempel være en organisasjon (avgrenset i rom) eller en spesiell hendelse (avgrenset i tid)» (Jacobsen, 2010). Andersen (2013) forklarer hvorfor case studie er så populære. Ifølge hans forklaring kaster en case studie lys over hendelse som mange var interessert i å forstå, og finner en underliggende årsakssammenheng i som gir forståelse av det som hadde skjedd. Case studie inkluderer en detaljerte beskrivelse med analytisk tolkning.

Deskriptivt og eksplorativt design er ofte relatert til case studie (Bonoma, 1985; Ghauri, 2004; Yin, 1994). Ghauri (2020) sier at case studie hovedsakelig benyttes «when the phenomenon under investigation is difficult to study outside its natural setting and when the concepts and variables under study are difficult to quantify.» Ofte prøver casestudie å besvare spørsmålene om hvordan og hvorfor forskere som gjennomfører undersøkelse ikke kan kontrollere

hendelse og samtidig ha fokus på contemporary fenomen in real-life kontekst (Andersen, 2013).

Kjennetegner på en casestudie er at forskeren innhenter mye informasjon fra noen få enheter eller saker over kortere eller lengre tid gjennom detaljert og omfattende datainnsamling. I de fleste tilfeller gjennomføres casestudier ved hjelp av kvalitative tilnæringer, som åpne intervjuer eller observasjon. I caseundersøkelser samler man så mye informasjon (data) som mulig om et avgrenset fenomen (casen) og undersøker det grundig og detaljert. (Yin, 2007). Andersen (2013) understreker at case studies fordeler ligger i forståelse og forklaring av handlinger og prosesser.

Ulempen med casestudie er at man undersøker ett eller få case som fører at resultatene ikke kan generaliseres. Men det er mulig å utføre komparativ studie med flere caser som hjelper til å oppnå høyere sikkerhet for generalisering av resultatene. (Jacobsen, 2010)

Bonoma (1985) foreslår en prosess modell som er basis for case undersøkelse. Case studie inkluderer ofte en samling av data fra primære kilder som verbale rapporter, personlig intervjuer, og observasjoner. I tillegg inkluderer case metode datainnsamling fra finansielle rapporter, regnskaper, budsjetter og andre driftsrapporter, som inkluderer marked og konkurranse rapporter (Ghauri, 2020).

Først og fremst trenger forskere som gjennomfører undersøkelser å finne ut hvilken målgruppe som skal brukes i undersøkelsen – grupper, selskaper, situasjoner, hendelse eller individer. Videre trenger forsker å få tilgang til tilstrekkelig informasjon for å gjennomføre undersøkelse.

4.5 Valg av metode

I kapitel 1 bestemte vi oss for å undersøke problemstillinger som gjelder regnskapsmanipulasjon. Nemlig

«Hva er de «røde flaggene» i Wirecard, og kunne revisorer i Norge avdekket slik regnskapsvindel tidligere?»

«Hvorfor regnskapssvindelen ble begått?»

For å besvare disse problemstillinger valgte vi en kjent internasjonal sak som er fersk, og hvor rettsaker fortsatt pågår – Wirecard. Vi har gjennomført intervjuet med seks revisorene fra «Big Four» angående regnskapsmanipulasjon som fant sted i «Wirecard-case».

Når vi vurderer informasjonsaspektet, er det viktig å ta hensyn til **tilgjengelighet**. Alle de aktuelle dataene må være tilgjengelige for å gjennomføre analysen av saken. Grønmo (2016) skriver at hvis en ikke har nok informasjon eller begrenset mengde av informasjon, kan det føre til feilaktige analyseresultater. I Wirecard saken var det lett å finne årsrapportene, KPMG granskings rapporten for 2019 og mange andre gode nyttige artikler.

Det andre som skal vurderes er **relevans og validitet**. Relevante kilder for undersøkelsen er de som kan bidra med den mest relevante informasjonen for å løse problemstillingen (Grønmo, 2016). Informasjonen som er relevant, bruker vi til å undersøke problemstillinger. Videre ser vi på validitet som handler om tillit til kilden. Vi analyserer data fra troverdige kilder.

Valg av metode gjøres ut fra følgende faktorer som:

- Typer problemstillinger
- Forskerens evne til å kontrollere hendelse
- Fokus på nåværende situasjon i motsetning til historiske fenomener
- Informasjon som forsker trenger
- Hvordan forsker får tak i denne informasjonen

(Ghauri, 2020)

Vår motivasjon for problemstillingen er knyttet til stor interesse for fenomenet regnskapsmanipulasjon. Vi vil utvikle vår kunnskap og forståelse om dette temaet ved hjelp av å gjennomføre analyse av regnskapet, utforske artikler og utføre intervjuer.

Først og fremst utviklet vi en strategi for å løse våre problemstillinger. Vi har hatt fokus på de opprinnelige kunnskapene om problemstillinger, og vurderte hvor mye forskning det hadde vært gjort på de typer problemstillinger. Vi har valgt **forskningsmetoden casestudie** som en metodisk tilnærming til vår oppgave. Denne forskningsmetoden passer for vår problemstilling fordi det gir muligheter til å undersøke temaet nærmere. Case studiemetode er avhengig av et enkelt tilfelle i stedet for en populasjon.

Problemstilling i vår masteroppgave besvares ved bruk av både **primærdata** (personlige intervjuer) og sekundærdata (finansielle rapporter, regnskapet og ekstern informasjon). Datainnsamling ved **primærdata** foregår gjennom seks dybdeintervjuer. På grunn av kompleksiteten av fenomen valgte vi å supplere casestudie med intervju fra alle Big 4 revisjonsselskapene som har dybde og kunnskap om tematikken for å berike studien.

Ved hjelp av intervjuene har vi prøvd å få fram noen avklaringer rundt følgende spørsmål:

- Røde flagg som revisorer ser etter gjennom revisjon
- Revisjonshandlingene som utføres ved tilstedeværelse av røde flagg
- Revisjonshandlinger rundt transaksjoner med nærstående parter for å avgjøre tilstedeværelse av armlengdeprinsippet
- Revisjonshandlinger for å sikre autentisiteten av kontrakter fra kunde
- Revisjonshandlinger for å identifisere hvitvasking
- Revisjonshandlinger rundt trustkontoer
- Revisjonsberetning ved mangel av bank bekreftelse
- Revisjonshandlinger for å identifisere underslag av selskapets ressurser
- Revisjonshandlinger for goodwill nedskrivningsvurdering
- Revisjonshandlinger for å identifisere «roundtripping»
- Revisjonshandlinger ved varsling om uredelig oppførsel

Ved bruk av **sekundærdata** beskriver og analyserer vi regnskapsmanipulasjon i Wirecard. Sekundærdata som er brukt i casestudie er en rekke artikler publisert av ulike forlag, nettsteder og andre publikasjoner hvor regnskapssvindelen er beskrevet. Vi har forsøkt å bruke mislighetstriangelet for å finne ut om denne regnskapssvindelen kunne vært oppdaget tidligere.

Forskningsmetoden deles i tre primærtyper som beskrevet ovenfor (eksplorativt, deskriptivt og kausalt). Siden det ikke var forsket så mye på dette temaet tidligere, og vi ville studere problemstillingene i dybden, brukte vi **eksplorativt design** for å samle data fra sekundære kilder. Det gir bedre forståelse av problemstillingene som vi ønsker å undersøke. Videre skal vi besvare problemstillingene ved hjelp av **deskriptivt design** hvor vi gir en forklaring på sammenhenger mellom variabler knyttet til problemstillingene.

Det er veldig aktuelt å bruke deskriptivt design for våre problemstillinger for å svare på spørsmålene; hva, hvorfor, hvem og hvordan. Vi benytter deskriptivt design for å analysere røde flagg, incentiver, press og evnen til å rasjonalisere handlinger. Det gir oss mulighet for å belyse signalene i et manipulert regnskap.

Det finnes en svak side ved å presentere case studie slik. Det er **generaliserbarhet**. På grunn av at vår studie beskriver regnskapsmanipulasjon bare i en case, er det vanskelig å generalisere funnene. Derfor kan vi ikke generalisere våre funn, men funnene kan brukes som hjelpemidler for å avdekke regnskapsmanipulasjon i fremtidige saker.

Utvalget av intervjuene er begrenset til seks personer på grunn av tidspunktet intervjuet ble utført på, og tidsfaktorene. Det er ikke mulig å generalisere basert på disse intervjuene. Allikevel mener vi at vi kan se tendenser relatert til funnene.

Vår caseundersøkelse tar sikte på å forbedre regnskapsforståelse for regnskapsbrukere og fremheve signaler som: - de røde flaggene som indikerer regnskapsmanipulasjon, og samtidig forklare psykologiske faktorer og incentiver for utføre denne type svindel.

5. Presentasjon av caseenhet: Wirecard

I dette kapitlet skal vi ta for oss et tyskbasert internasjonalt selskap, Wirecard som gikk konkurs i april 2020. Vi skal analysere hva som har gått galt og hvordan regnskapet har blitt manipulert. Kapitlet fokuserer på analysen av de ulike manipulering teknikkene som Wirecard benyttet for å presentere sitt regnskap mer attraktivt for investorer. Investorer og andre regnskapsbrukere var villedet angående Wirecards regnskapsrapportering.

5.1 Om Wirecard og ledelsen som begikk regnskapssvindel

Wirecard var et tyskbasert internasjonalt selskap som hovedsakelig leverte internettbetalingstjenester. Selskapet ble stiftet i 1999, men slet i årene etter «dot-com-boblen» krasjet. Virksomheten ble re-kapitalisert med støtte fra en østerriksk digital og teknologi grunder, Markus Braun. Han ble utnevnt til CTO (chief teknologi officer) og administrerende direktør i selskapet i 2002, og reorganiserte selskapet for å tilby internettbetalingstjenester (Berg, 2020)

Wirecard fungerte som et mellomledd mellom selgere og kunder. Når kunden kjøpte noe fra selgeren, overfører banken pengene til Wirecard, som deretter overførte pengene til selgeren med en tidsforsinkelse. Wirecards handling anses som nødvendig da den gir forsikring, som f.eks. hvis forhandler ikke leverer varer, gir Wirecard forsikring for kredittkortselskapene. Wirecard reduserer risikoen ved å utsette betalingen til selgerne ved å beholde deler av summen som sikkerhet. Wirecard mottar betalinger fra kundebank eller kredittkortselskap før det avgjør sitt ansvar. Derfor anses det som en negativ arbeidskapitalvirksomhet (Meitner, 2020)

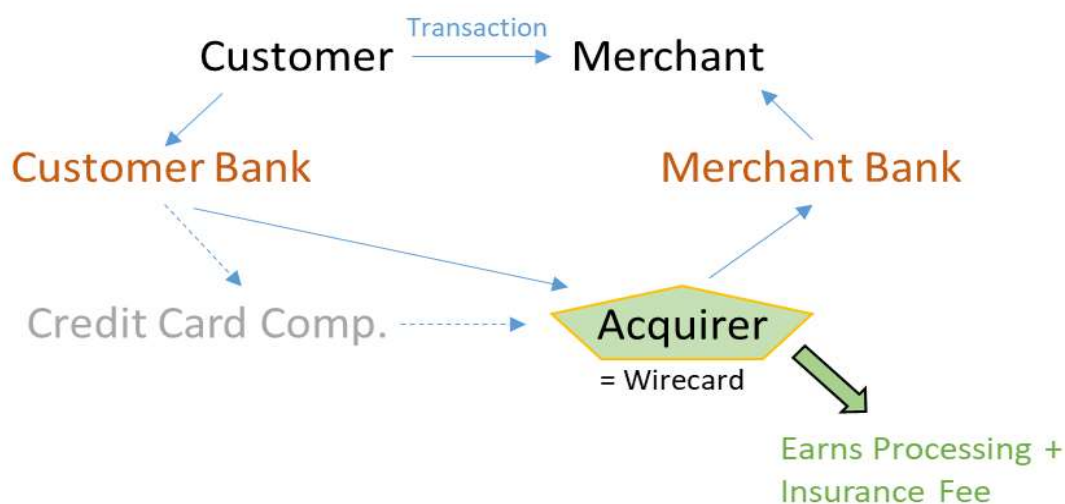

Figure 7: Wirecard's forretnings model (Von Matthias Meitner, 2020)

Wirecard tilbød først sine tjenester til pornografi- og gamblingsider, og samarbeidet med flere anerkjente organisasjoner over tid, noe som gjorde at de raskt kunne utvide selskapet.

Selskapet tjente penger ved å ta en prosentandel av hver transaksjon de behandlet. Det er hundrevis av betalingsbehandlere som gjør det samme, så hvordan ble Wirecard så vellykket? Vel, de markedsførte seg selv som ledende innen betalingsbehandlingssystemer, og hevdet at de brukte en overlegen teknologi, noe som selvsagt var en bløff, og et markedsførings triks. Etter hvert som en større del av næringslivet i verden begynte å bytte til et mer kontantløst samfunn, virket Wirecard godt posisjonert til å utnytte denne trenden. I 2006 kjøpte Wirecard bank XCOM, og markerte sin inntreden i bankvirksomheten, noe som gjorde selskapet til en unik hybrid av banktjenester og ikke-banktjenester. Dette var grunnen til at Wirecard's regnskap var ekstremt vanskelig å analysere og sammenligne med konkurrentene, noe som gjorde at investorene var helt avhengige av Wirecards egne justerte uttalelser (Dohms, 2017). Dessuten hjalp kjøpet av XCOM Wirecard slik at selskapet utviklet seg til å bli en full-service betalingsvirksomhet, som tilbydde programvare og systemer for å koble nettvirksomhet til det globale finanssystemet. Aksjen deres seksdoblet seg nesten mellom 2016 og 2018 (Næss, 2020; Chitty, 2020).

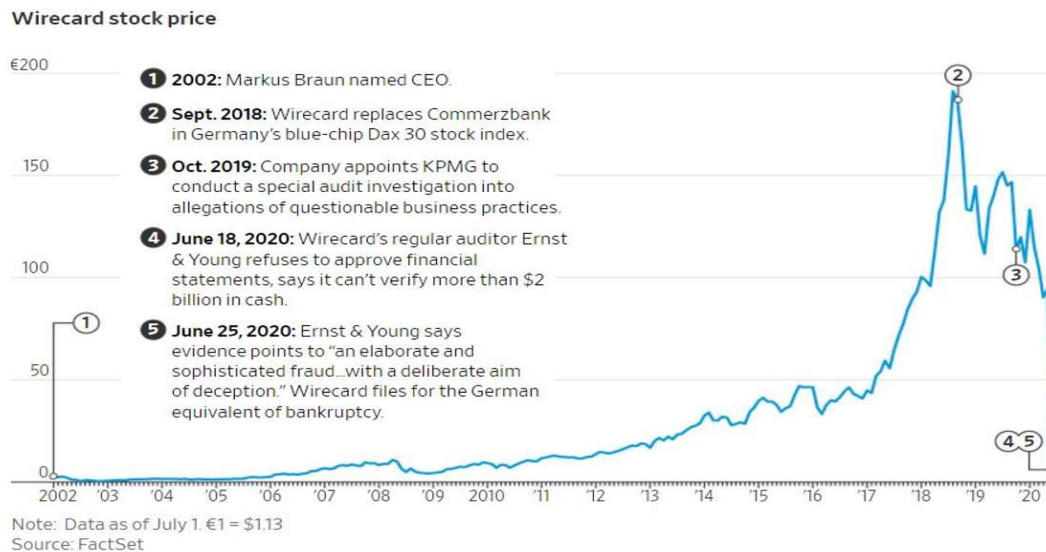

Figure 8: Wirecard stock price (Chitty, 2020)

Wirecard ekspanderte raskt, og til mange land. Den raske veksten hadde gjort den lite kjente grunderen, Marcus Brown berømt. Aksjekursene for Wirecard steg siden aksjonærene forutså at Wirecard vokste over hele verden, spesielt i Asia. Det ble skrevet at Marcus Brown var blitt en legende da han fikk Wirecard inn i DAX-aksjeindeksen i Tyskland (Chitty, 2020).

Selskapet tok en posisjon på Frankfurt-børsen gjennom en omvendt børsnoteringsordning. Wirecard skjøt inn egenkapital til selskapet InfoGenie AG som var på randen av konkurs, eller «penny stock» slik det omtales som i kapitalmarkedet 1 januar 2005. InfoGenie AG var børsnotert i Neuer Markt stock fra oktober 2000, og selskaps navn ble endret til Wirecard samtidig som det ble skutt inn mer egenkapital når de slo seg sammen. På denne måten kom de seg «ukontrollert» inn på børsen. (Wikipedia, 2020) Denne metoden brukte Wirecard for å komme seg inn på børsen, og det *hjalp dem med å sette en stopper for granskningen et firma går gjennom når de gir ut en børsnotering (McCrum, 2020).*

Omvendte børsnoteringer blir noen ganger beskyldt for å tillate «den kjøpende enheten» å *unngå fullstendig åpenhet, og den regnskapskontrollen som kreves av IPO-prosessen, ifølge Berg fra RAW Compliance (Berg, 2020).* Wirecard ble elsket av Tysklands fintech-industri. Alle inkludert hedgefond og globale investorer prøvde å kjøpe Wirecard-aksjer (Alderman & Schuetze, 2020a).

Det var imidlertid den raske ekspansjonen, spesielt i Asia, som fanget oppmerksomheten til investorene. Ifølge hedgefond og uavhengige analytikere som J Capital Research og Zatarra Research, kjøpte Wirecard skall ('shell') selskaper som fungerte som tredjeparts betalingsbehandlere, og som kunne håndtere transaksjoner i territorier som lisensene ikke dekket. Til gjengjeld for at Wirecard ga dem denne virksomheten, betalte disse selskapene provisjon til deponerings kontoer, som ble hevdet å utgjøre mer enn 2 milliarder dollar. I virkeligheten var det disse tredjepartsbedriftene, som sto for hele Wirecards drift's fortjeneste, slik at Wirecards egen drifts inntekter angivelig var mye mindre, og i noen tilfeller heller ikke reell (McCrum, Palma og Storbeck, 2021).

Virkelig informasjon om Wirecard-operasjoner begynte å lekke ut på grunn av en varsler, eller "whistle-blower" Pav Gill, som ble ansatt som internadvokat for den asiatiske virksomheten. Han ble oppsøkt av to Wirecard-ansatte som anklaget kolleger for å manipulere regnskapet (McCrum, Palma og Storbeck, 2021). Pav Gill gjennomførte intern etterforskning og i tillegg ble Rajah&Tann hyret inn eksternt, utenfor advokatfirmaet, for å foreta egne etterforskninger. Som et resultat av granskingen fant de regnskapsmanipulering. De fant ut at ansatte forfalsket kontrakter og fakturaer. Manipuleringen ble rapportert til toppledelsen i Wirecard, og i stedet for å suspendere personer som har oppført seg dårlige, stoppet de etterforskningen (McCrum, Palma og Storbeck, 2021).

Siden toppledelsen i virkeligheten ikke satt pris på "whistle-blower" Pav Gill's innsats med å identifisere intern svindel, ble jobben hans uholdbar. Han ble tvunget ut av Wirecard. Wirecard-ledelsen forfulgte ham. De prøvde å ødelegge ham, emosjonelt, profesjonelt og følelsesmessig. Han mistenkte at han ble forfulgt. Wirecard ga ham også dårlige jobbreferanser. Dette resulterte i at han bestemte seg for at det nå var på tide å rapportere bredere om svindelen, og kontaktet derfor Financial Times (FT) (Mccrum, Palma og Storbeck, 2021).

Nå ble det kjent at den raske veksten hos Wirecard ikke var reell. Gebyrene som Wirecard tjente ved å levere den tekniske løsningen var knøttsmå, og krevde både mange kunder, og langt flere transaksjoner for å gi lønnsomhet. I virkeligheten gikk Wirecard med betydelige underskudd over flere år. Det viste seg at omsetning og resultater var oppblåste. Mesteparten av konsernets fortjeneste kom fra utkontrakterte aktiviteter i Asia som Wirecard engasjerte seg i, for å maskere driftstap for selskaper under Wirecards direkte kontroll (Storbeck, 2021a; Næss, 2020).

Etter at selskapets revisor EY nektet å utstede revisjonsberetning for 2019, ble Marcus Brown imidlertid bedt om å trekke seg. Wirecard søkte insolvens, og «møtte veggen». Det så ut for at 1,9 milliarder euro som selskapet hevdet å ha i balansen, sannsynligvis aldri eksisterte. Ifølge Paul J. Davies tilsvarte disse 1,9 milliarder euroene, som i hovedsak var all fortjeneste som Wirecard tjente på mer enn et tiår. Hvordan var det mulig at revisoren ikke så dette? Da «disse» sa at Wirecard hadde utført "en forseggjort og sofistisert svindel". Men egentlig aksepterte de bekreftelser fra lederen av stiftelsen, som skulle sitte på pengene, uten noen direkte bekreftelse fra banken (Alderman & Schuetze, 2020a; Granville, 2020, Kinserdal, 2020).

Paul J. Davies, WSJ senior markets reporter sa det slik: "Det som skjer hos Wirecard ser ut til å være en av de verste økonomiske katastrofene i Europa siden finanskrisen". Matthew Earl, administrerende partner, Shadowfall sa dette: "Jeg mener du må strekke deg en lang periode tilbake for å få en implosjon av denne størrelsesorden i Europa".

KPMG foretok en uavhengig vurdering av selskapets finansregnskap, og utstedte en rapport i april 2020. Ifølge denne rapporten var de ikke i stand til å adressere alle påstander om uregelmessigheter, da de ikke fikk tilstrekkelig dokumentasjon. KPMG publiserte flere funn, og et av de mest alvorlige var at KPMG selv ikke var i stand til å bekrefte eksistensen av 1 milliard euro i inntekter som Wirecard booket gjennom tre tredjeparts innkjøpspartnere (Alderman & Schuetze, 2020b).

Det er ikke klar når Wirecard begynte å jukse med regnskapene, ei heller når de begynte å finne andre måter å blåse opp omsetning og overskudd på. Kanskje dette var når en av de viktigste

inntektskildene forsvant i 2011, da USA satte en stopper for betalingsformidlingen for nettspill? Ifølge MC Matematikk gruppen ble amerikansk poker stengt over natten i april 2011, mens Wirecard inntektsbane forble uendret. Da de rapporterte inntekts vekst på 19 % på årsbasis i 2 kvartal 2011, opp fra 18 % vekst i 1 kvartal 2011. Det antas at dette var starten på regnskapsjukset. Sannsynligvis ble det alt for fristende å ignorere inntektssvikten, slik at de bare fortsatte å manipulere tallene som om ingenting hadde skjedd (MCA Mathematics, 2020).

I den kjente skandalen i Wirecard spilte to ledere som hadde begått bedrageri en viktig rolle.

Markus Braun var grunnleggeren av imperiet «Wirecard», han var også teknisk investor og digital grunder i Østerrike.

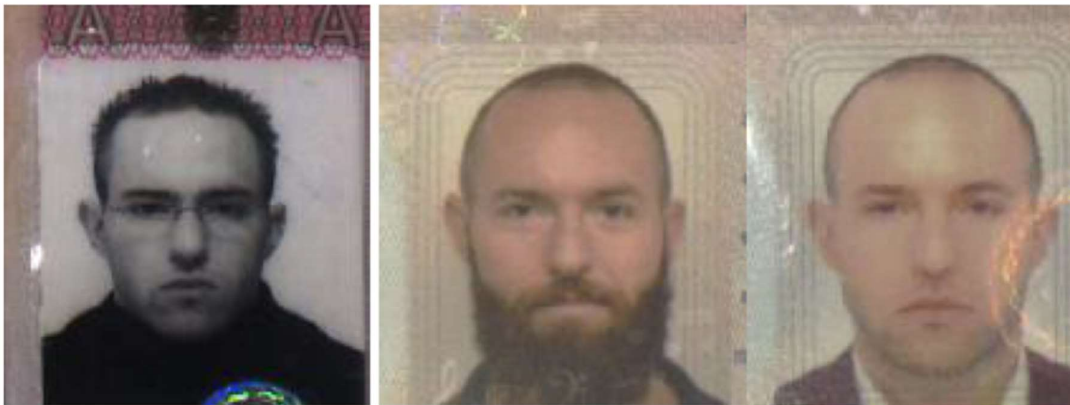

Figure 9: Markus Braun (BBC, 2022)

Markus Braun styrte Wirecard som CEO og CTO fra 2002, og han eide 7 % av aksjene i Wirecard. I følge hans personlige egenskaper var han veldig ambisiøs. I 2017 ga han denne uttalelsen: «"We will drive the digitization of payment processes using internet technology on a global level, and we will make Wirecard a global leader in this sector." (Wikipedia). Han var dypt overbevist om at digitalisering ville utvide omfanget av handel som i sin tur ville føre til økt omsetning og større lønnsomhet. Wirecard, som egentlig ikke hadde så stort potensial for vekst, og problemer med å generere nok inntekter, ville presentere seg selv som global leder innen digitale betalinger. Uvirkelige høye ambisjoner, ansporet av forventningen om stor

inntektsvekst førte til den enorme regnskapsmanipulasjonen som sjokkerte Europa. Markus Braun ble pågrepet mistenkt for regnskaps og markedsmanipulasjon den 22 juli 2020.

Jan Marsalek var medlem av styret og Chief operating officer i Wirecard fra 2010. Han var den andre personen i Wirecard, etter Markus Braun som ledet selskapet. Jan Marsalek var ansvarlig for selskapets operasjoner i Asia, inkludert 1,9 billion euro som forsvant der. Han ble siktet for bedrageri og underslag. Etter at svindelen ble oppdaget forsvant han. Som et resultat av etterforskningen ble det slått fast at han flyktet til Minsk, hovedstaden i Hviterussland. De siste 10 årene besøkte Jan Marsalek Russland mer enn 60 ganger ved bruk av diplomat pass, og sannsynligvis hadde han kontakt med den russiske sikkerhetstjenesten. Det ble funnet ut at han hadde 6 forskjellige pass. Østerrike tillater innbyggerne å ha flere pass, men ikke dobbelt statsborgerskap.

Three passport photos from Marsalek's Austrian passports

Figure 10: Jan Marsalek (Grosev, 2020)

For eksempel inneholder Marsaleks migrasjonsfil referanser til ytterligere 3 pass – utstedt i hans navn av et ikke navngitt land – hvis nummer ikke vises i grenseovergangsdatabasen. Tallene er også inkonsistente med de østerrikske passnummerkonvensjonene som inneholder kun tall, mens østerrikske passnumre begynner med en bokstav.

Når kollegaene til Marsalek spurte han, om han nå var i politisk stabile omgivelser, svarte han at det for hans del ikke var noen endring de siste 25 åren. Derfor konkludertes det med at Marsalek flyktet til Belarus. I tillegg er det så nært Tyskland, at det bare er en times flytur.

“Mr Marsalek paid two pilots in cash and boarded a chartered Cessna Citation Mustang 510 that flew him to Minsk in Belarus, according to the document” (Grosev, 2020)

Marsalek har blitt arrestert etter lenge å ha vært etterlyst av Interpool i Singapore september 2021, ifølge en rapport fra avisen "Süddeutsche Zeitung". Han var en medhjelper som var ettersøkt for å ha medvirket til urettmessig tilegnelse av Wirecards eiendeler. Forretningsmannen skal ha hjulpet Marsalek med å gjemme unna mangfoldige millioner i denne bedrageri-skandalen. (Zeitung ,2021).

5.2 Den potensielle svindelen i Wirecard

På inntekts siden i regnskapene er det stedet hvor det meste av regnskapssvindelen foregår. Wirecard engasjerte seg med forskjellige og varierte teknikker for å øke inntektene sine ved hjelp av manipulering som i ettertid ble karakterisert som svindel av både revisorer og domstoler.

5.2.1 Økning av inntekter via uredelige tredjeparter

For å fungere som mellomledd mellom selgere og kunder hadde Wirecard behov for en banklisens. Denne mottok de via sitt datterselskap «Wirecard Bank». Siden Wirecard posisjonerte seg som en global aktør, ønsket de å tilby sine tjenester på verdensbasis. Imidlertid hadde de ikke banklisenser i alle regioner i verden. Derfor oppfant de en søyle kjent som «The Third-Party-Acquirer» (TPA) forretningsmodell. De brukte partnere i de respektive regionene som hadde en banklisens, og betalte provisjoner til dem. I tillegg ga Wirecard depositum slik at TPA ikke bar noen risiko for problemer som kunne oppstår med kunde-salgstransaksjonen. Disse sikkerhetsinnskuddene ble holdt på trustkontoer (Meitner, 2020).

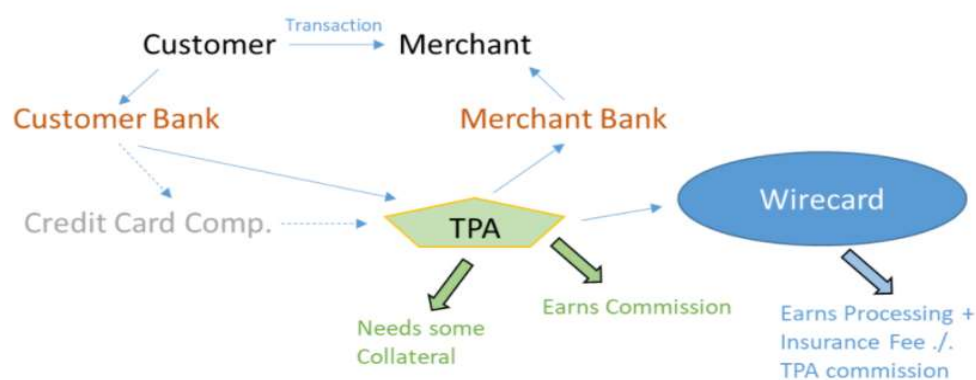

Figure 11: Wirecards forretnings model(Von Matthias Meitner, 2020)

For å gjøre forretningsmodellen enklere å forstå skal vi forklare den ved hjelp av et tall eksempel. La oss anta at kunden har kjøpt varer fra selger for 100 kroner. Kundens bank overfører 100 kroner til TPA som tar 3 kroner som provisjonsgebyr, ytterligere 3 kroner brukes som kollateral, og overføres til «escrow accounts», ytterligere 4 kroner strømmer til Wirecard.

Resterende 90 kroner overføres til selgeren. Det ser ut som at de fleste transaksjonene med TPA partnere ble forfalsket, og at fortjenesten ble fabrikkert.

TPA-virksomheten ble hovedsakelig drevet gjennom tre Wirecard-datterselskaper, CardSystems Middle East, Wirecard UK & Ireland og Wirecard Technologies. Disse datterselskapene hadde forretningsforbindelser med de relevante tre TPA'er og «trustee» administrerte deponeringskontoene der sikkerhetsinnskudd ble holdt (Meitner, 2020).

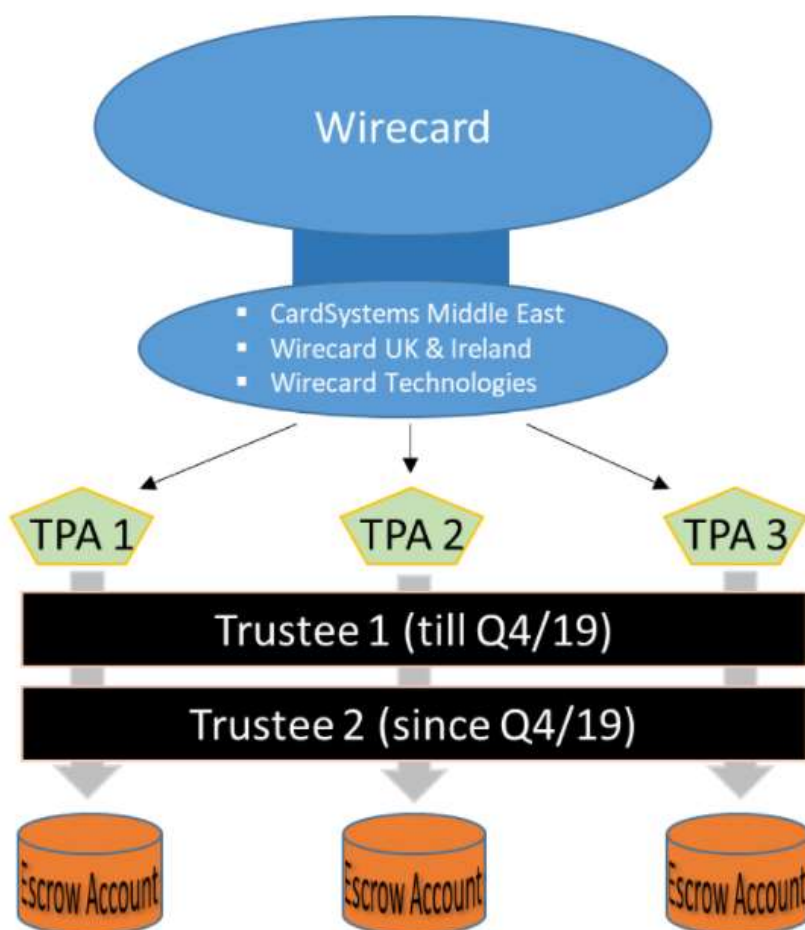

Figure 12: Wirecard og TPAs (Von Matthias Meitner, 2020)

Forretningsstrømmene var som følger: Kontanter kommer fra kunden, en del av dem holdes som provisjonsgebyr (1), en del brukes til å mate «escrow accounts» (2) og deler strømmer til Wirecard (3). Det resterende beløpet overføres deretter til selgeren.

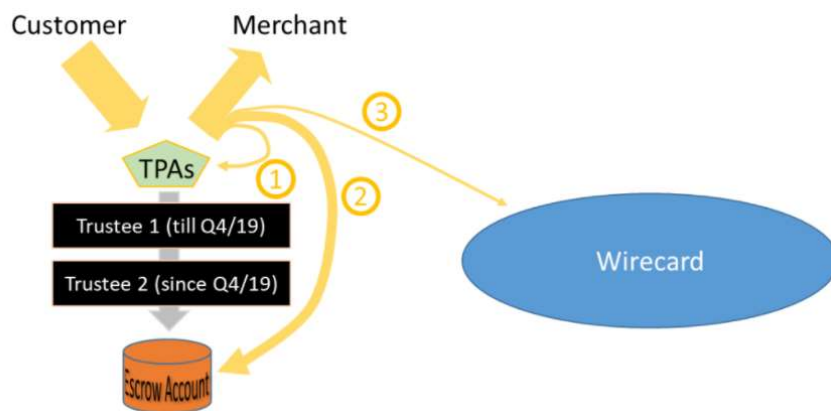

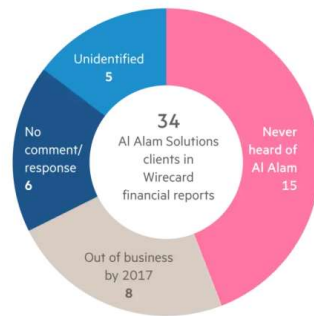
Figure 13: Forretningsstrømmene (Von Matthias Meitner, 2020)

De tre TPA-partnerne er: Dubai-baserte betalingsbehandler Al Alam Solutions, den filippinske betalingsgruppen PayEasy Solutions og Singapore-baserte Senjo. Ifølge varslere kom halvparten av transaksjonsvolumene rapportert av Wirecard fra disse tredjepartsinnkjøperne fra og med 2018. Men det ser ut til at inntektene fra disse tredje partene ikke har eksistert i det hele tatt (Alderman, Schuetze, 2020).

KPMG foretok en spesiell undersøkelse for å vurdere eksistensen og beløpet på salgsinntekter fra TPA-virksomheten. De ble ikke gitt dokumentene, og TPA-partnere var ikke åpne eller samarbeidsvillige til å bistå i etterforskningen. Derfor var det heller ingen av dem som verken bekreftet eller avkreftet eksistensen av €1 milliard i inntekter, som Wirecard booket gjennom tre tredjeparts innkjøpspartnere (Redlich, 2020).

Den største av disse tre TPA-ene var Al Alam. De bidro til halvparten av det tyske selskapets globale fortjeneste i 2016. Al Alam behandlet om lag 350 millioner euro i betalinger fra de 34 viktigste, og mest lukrative kundene til Wirecard i USA, Europa, Midtøsten, Russland og Japan. Da FT journalister besøkte Al Alams kontor i Dubai, ble det klart at det var en tung operasjon. En tidligere ansatt fortalte FT at de bare hadde seks eller syv ansatte (McCrum, 2019).

Al Alam's clients don't know who Al Alam is

Source: FT research
© FT

Figure 14: Al Alam's client (McCrum, 2019)

FT tok kontakt med disse 34 kundene. "Når de ble kontaktet av FT, sa 15 av de 34 kundene at de aldri hadde hørt om Al Alam, hvorav bare 4 sa at de brukte Wirecard som betalingsbehandling på det tidspunktet. 6 svarte ikke på forespørsler om kommentarer, eller nektet å diskutere saken, og 5 av de andre påstøtte klientene kunne ikke spores eller av andre grunner kontaktes av FT. De resterende 8 navngitte klientene så ut til å være konkurs på det tidspunktet de dukket opp i Wirecards bøker.» Da KPMG undersøkte FT-anklagene, hadde partnere endret seg og dermed klarte de ikke å bekrefte eksistensen av kundeforhold. (McCrum, 2019; KPMG, 2020)

Dessuten undersøkte MC Matematikk-teamet transaksjoner behandlet av Al Alam nøye, og sa at det var data som tydet på fabrikkert fortjeneste. Transaksjonsverdier fra flertallet av selgere viste identiske påfølgende månedlige gjennomsnittlige transaksjonsverdier som var statistisk umulige, og ikke kunne representere virkelige transaksjoner for nettvirksomhet (MCA Mathematics, 2020)

I tillegg til det ovennevnte er det kjent at Wirecard ikke hadde noen kontroll over tredjeparts virksomhet, og at det hadde skapt en "betydelig risiko" for selskapet, som angitt av selskapet McKinsey. De advarte Wirecard om å gjennomføre "umiddelbare tiltak" for å implementere kontroller. De rapporterte at Wirecards tredjepartsvirksomhet manglet overholdelsespolicyer og internt tilsyn. De beskrev også at Wirecard manglet formell prosess for oppkjøp og integrasjon etter fusjon. Og likeså heller ingen kontroll over håndhevelsen av statlige sanksjoner og pålegg. Alle disse manglene hadde en "høy sannsynlighet av omdømmemessig økonomisk og juridisk risiko for organisasjonen og dens lovpålagte organer" (Storbeck, 2020).

Opplåsing av inntekter via fabrikkerte transaksjonene bryter med IFRS 15 og er ulovlige.

5.2.2 Økning av inntekter ved bokføring som prinsipal i stedet for agent

Prinsipal kontra Agent

Først la oss presentere definisjonen av hva en agent, og hva er en prinsipal er?

Her er følgende definisjoner :

- Principal – the party that controls the goods or services before they are transferred to customers,
- Agent – the party that arranges for the goods or services to be provided by another party without taking control over those goods or services. (IFRS community,2021).

I løpet av spesielle granskinger utført av KPMG, ble det avslørt at selskapet Wirecard hadde feil i bokføring av inntekter – i stedet for å bokføre inntekt som agent (netto basis), bokførte de som prinsipal (gross basis). I utgangspunktet kunne Wirecard være en prinsipal, hvis Wirecard hadde kontroll over transaksjonene, og ansvar for å levere varer eller tjeneste til kunden. Imot disse betingelsene argumenteres det med at Wirecard manglet direkte kontrakter med en kjøpmann som var kunde, i samsvar med IFRS. TPA partnere utførte agents-funksjonene. KPMG påpekte i sin rapport at «All transactions fees paid by the merchant were recognized as revenues. The share of the above transactions fees attributable to TPA partners was recorded as cost of materials» (KPMG, 2020).

Relasjonsdiagram Prinsipal versus Agent

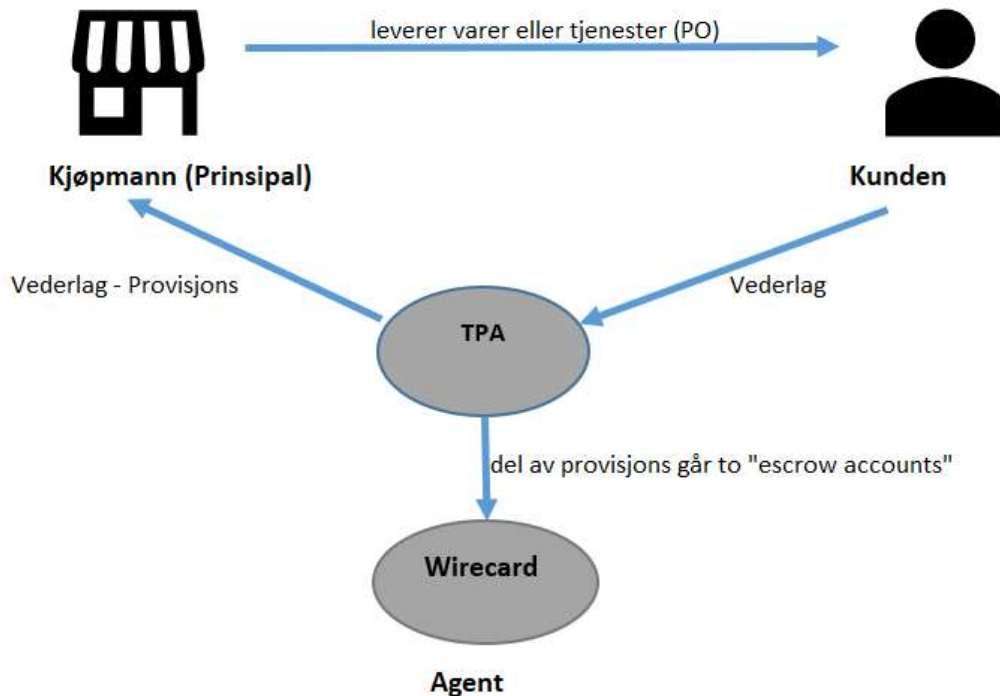

Figure 15: Agent vs Principal (egen figure)

"Når det skal avgjøres om Wirecard er oppdragsgiver (bruttoinntektsregnskap) eller agent (nettoinntektsregnskap) må reglene i IFRS 15 om inntektsføring brukes. I de fleste praktiske tilfeller er det klart hvem som sitter i førersetet – og for eksempel hvem som har kontroll over transaksjonsprosessen. Men det er noen forretningsmodeller som er et sted i gråsonen, hvor det ikke er helt klart om det er brutto eller nettoinntektsregnskap som er hensiktsmessig. Dette gjelder spesielt for forretningsmodeller som er tjenestebaserte (slik som denne her) i stedet for den produktbaserte: Naturligvis er det TPA som leverer denne tjenesten til klienten, men det kan fortsatt like gjerne være i henhold til Wirecards skjønn å gjøre dette. Det er derfor IFRS 15.B37 har noen indikatorer på hvordan man kan oppdage den kontrollerende parten i slike transaksjoner» (Meitner, 2020).

I følge IFRS 15.B.37 forklarer den tydelig om indikatorer som peker på at et foretak skal regnskapsføre inntekt som en prinsipal, eller som en agent. Agenten har ikke leveringsforpliktelse.

En agent har flere indikasjoner:

- Foretaket har vederlag i form av en provisjon
- Foretaket er ikke utsatt for kredittrisiko for det beløpet som mottas fra en kunde i bytte mot den andre partens varer eller tjenester.

En prinsipal har følgende indikasjoner:

- Primær ansvaret for oppfyllelsen av kontrakten - Principal den som leverer tjeneste.
- Varelagerrisiko – prinsipal har beholdningsrisiko
- Rett til å fastsette prisen - Principal har mer innflytelse på å bestemme prisen.

Nedenfor er eksempel for bokføring av inntekter som Principal og Agent.

Bokføring netto Agent		
Debit	Bank	10 000 000
Credit	Korsiktig gjeld	9 000 000
Credit	Salgsinntekt	1 000 000

Bokføring Brutto Principal		
Debit	Bank	10 000 000
Credit	Salgsinntekt	10 000 000
Debit	Varelagerkost	9 000 000
Credit	Varelager	9 000 000

Hvis vi vurderer følgende indikasjoner i lys av forholdet mellom Wirecard og Kjøpmannen, merker vi at kjøpmann hadde ansvar for oppfyllelse av kontrakten, varelagerrisiko, og at kjøpmannen også hadde rett til å fastsette prisen. Det peker tydelig på at Kjøpmannen oppfører seg som Prinsipal. Derfor var presentasjonen om Wirecard som Agent i disse relasjoner ikke riktig. Wirecard burde presentert inntekter netto.

Når KPMG vurderte oppfylging av IFRS 15.37 betraktet de indikasjoner i følgende tabell:

Indicator	Situation at Wirecard	Check?	Comment
Primarily responsible for fulfilling the promise to deliver the goods or services to the customer	To be checked by contracts on different levels	<i>No!</i>	KPMG did not get insight into the contracts required, neither could they derive “control of consumer relations” based on actual business practices
Holding inventory risk	Not applicable for services	X	
Discretion to set prices to end-customers	In ranges! Obviously internal data must have indicated that TPAs have certain discretion, too (see KPMG report, section 1.3.1.1.5)	50/50	Difficult to assess who really has the discretion here as both Wirecard (ranges) and TPAs (within ranges) have some price setting abilities.

Figure 16: KPMG vurdering av IFRS 15 (Meitner, 2020)

KPMG also analysed this aspect. It also requested contracts – however, not only the Wirecard-TPA contracts but also some contracts between e.g TPAs and merchants – and they were not provided the documents. (Meitner,2020).

EY som reviderte Wirecard i mange år, aksepterte at Wirecard rapporterte inntektene som prinsipal. Etter EY’s egen betraktning indikasjoner på om Wirecard er agent eller prinsipal :

Indicator	Situation at Wirecard	Check?	Comment
Primarily responsible for fulfilling the promise to deliver the goods or services to the customer	This was presumably checked by contracts between Wirecard and TPAs	<i>Yes, must be!</i>	EY has probably not checked contracts beyond the concrete Wirecard-TPA sphere, but we do not know exactly
Holding inventory risk	Not applicable for services	X	
Discretion to set prices to end-customers	In ranges! Obviously internal data must have indicated also to EY that TPAs have certain discretion, too (see KPMG report, section 1.3.1.1.5)	50/50	Difficult to assess who really has the discretion here as both Wirecard (ranges) and TPAs (within ranges) have some price setting abilities.

Figure 17: EY vurdering av IFRS 15 (Meitner, 2020)

So, here we can conclude that EY must have seen some contracts that indicated that Wirecard is the principal in the TPA business. For EY it was enough to confirm Wirecard's proceeding. (Meitner,2020).

Rapportering

Inntektene skal rapporteres brutto hvis selger er en prinsipal – og i motsatt fall netto (agent) Agenten har kun en formidlingsrolle, og dermed ingen leveringsforpliktelse knyttet til den underliggende varen eller tjenesten (Heskestad, 2020)

Ved at Wirecard bokførte inntektene på gross basis, blåste de opp selskapets omsetning bevisst. Valg av den strategien ga Wirecard fordeler ved å presentere sin balanse mer attraktiv for investorer, og vise at selskapet er i stadig vekst. Investorer og andre regnskapsbrukere fikk feil regnskapsinformasjon når de laget forutsetninger om fremtidige kontantstrømmer.

5.2.3 Økning av inntekter via «roundtripping scheme #1» - Låneprogram “Merchant cash advance”

Wirecard tilbød merchant cash advances (MCA) der de tilbød selgere tidlig oppgjør av transaksjoner, slik at selgere ikke behøvde å vente på å få betaling, men kunne motta betalinger på forhånd. Dette kan forstås som en slags arbeidskapitalfinansiering til kjøpmennene. Ved å tilby MCA-tjenester bærer Wirecard mer risiko, og dette medfører at det blir nødvendig å utføre en dyp risikovurdering av selgerne. Når disse tjenestene ble tilbudt av TPA, oppstod det behov for mer depositum enn i transaksjoner uten MCA. Sikkerhetsinnskuddene ble holdt på «trust accounts». (Meitner, 2020)

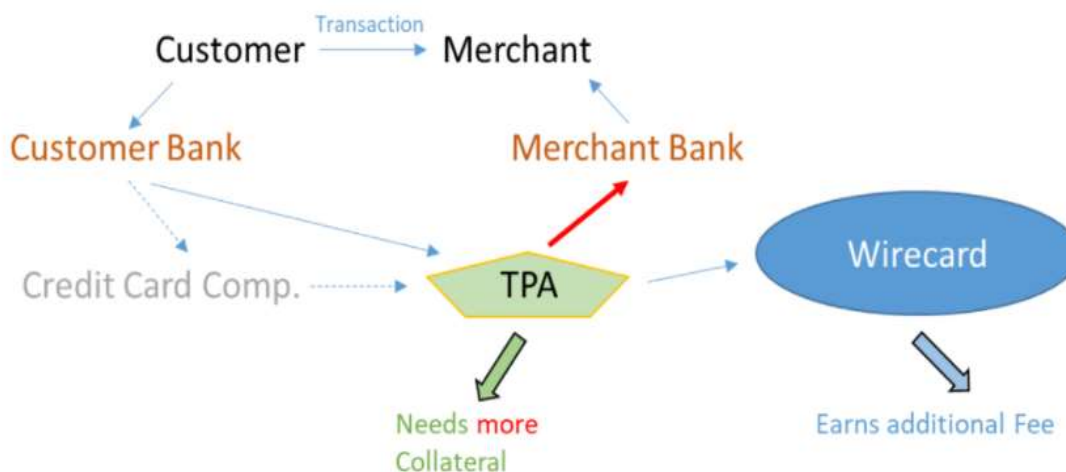

Figure 18: Wirecards forretningsmodel med TPA(Von Matthias Meitner, 2020)

Det ser ut som at Wirecard brukte MCA programmet for å blåse opp inntekter. La oss illustrere det ved hjelp av et tall eksempel. Wirecard ga lån på 100 kroner via MCA programmet til selskap A. Selskap A formidler de lånte pengene videre til selskap B som kjøper tjenester fra Wirecard for 100 kroner, som var det opprinnelige lånet fra Wirecard.

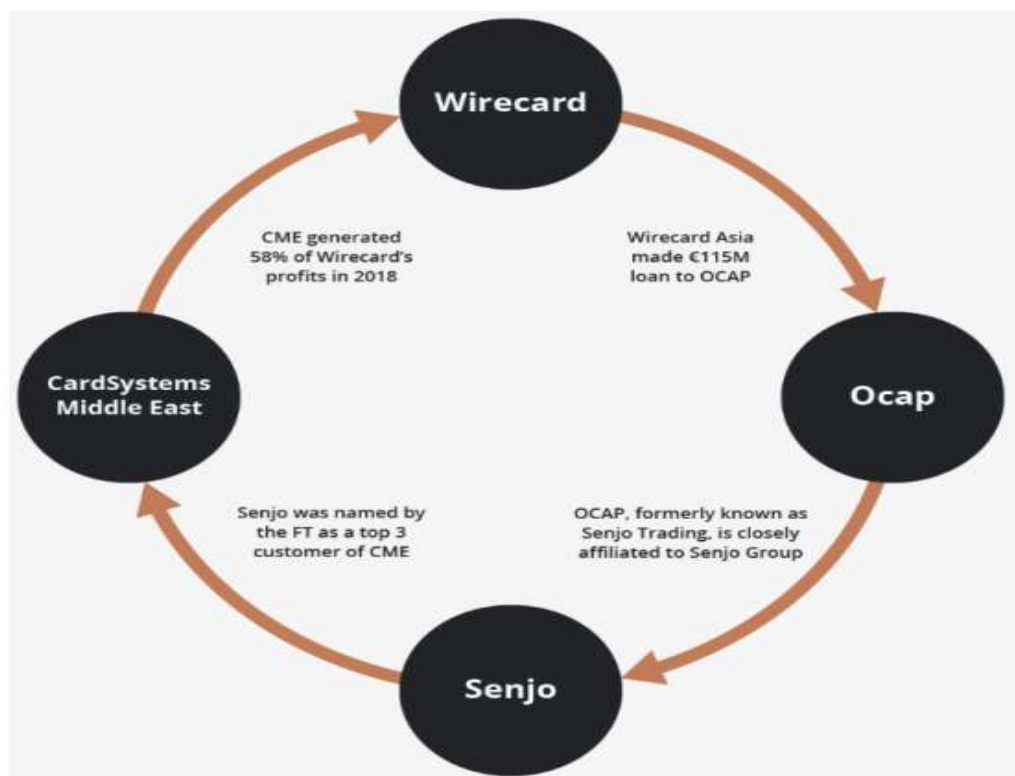

Figure 19: Roudtripping med lån (MCA Mathematic, 2020)

I følge MCA Matematikk gruppen, var ordningen som følger: Wirecard lånte penger til et selskap som var nært knyttet til en av TPA (Singapore-baserte Senjo) og som Wirecard hadde forretningsforhold til. TPA brukte lånte penger og kjøpte tjenester fra Wirecards datterselskap (CardSystems Middle East) som førte til oppblåsing av inntekter i Wirecard (MCA Mathematics, 2020)

Ifølge KPMG-rapporten ga Wirecard et lån til to av TPA på EUR 150 millioner, og EUR 100 millioner *uten sikkerhet*. De fikk ikke oversikt over kundene som MCA var tildelt. De så heller ikke noe bevis for at Wirecard undersøkte og vurderte de økonomiske forholdene til låntakerne slik det ville forventes for ethvert selskap som lånte ut midler. Ethvert selskap som låner ut midler vil foreta kredittanalysen for å vurdere den økonomiske tilstanden til en låntager, og dens evne til å generere tilstrekkelige kontantstrømmer for å betjene gjelden.

Det utføres vanligvis kredittanalyse av potensielle låntakere for å fastslå deres kredittverdighet, og fastsette nivået på risiko forbundet med å gi kreditt. I dette tilfelle ble ingen slike analyser gjort da de lånte ut midler via "Merchant Cash Advance"-programmet. (KPMG, 2020)

Imidlertid hevdet Wirecard at disse lånene ble gitt til individuelle kjøpmenn, mens det i virkeligheten var direkte lån til TPA-ene. I et forsøk på å få MCA til å fremstå som legitim, hevdet ledelsen at deres MCA-utlån foregikk i geografier der utlån var «plausible», og hvor investorer neppe ville undersøke, som for eksempel i Brasil og Tyrkia (MCA Mathematics, 2020).

Når Wirecard ga lån til TPA-ene uten å vurdere deres kredittrisiko, samtidig som de hevdet at lånene ble gitt til individuelle kjøpmenn, og ikke til TPA-ene, oppstår det spørsmål om de hadde forretningsrasjonell bakgrunn for lånene, eller om de ble gitt til å blåse opp inntekter.

Oppblåsing av inntekter via «roundtripping» bryter med IFRS 15 og er ulovlige.

5.2.4 Økning av inntektene via falske mønstre for bokføring i Asia

Vekst i Wirecard-virksomheten i Asia så ut til å være svindel. Manipulerte salg og fortjeneste ble funnet i en rekke datterselskaper over hele Asia. Gruppen søkte om å overta betalingsoperasjoner fra Citigroup, som dekket 20 000 forhandlere i 11 land som strekker seg fra India til New Zealand. Det var avgjørende for Wirecard å få regulære godkjenninger i alle territorier, og en *lisens*. For å nå målet sitt "manipulerte Kurniawan, (som var sjef for Asia-Pacific regnskap og finansvirksomhet i Wirecard AG) regnskap, og han viste også til andre kollegers måter å manipulere finansregnskapet på.

Ifølge Dan McCrum og Stefania Palma, kalte Edo Kurniawan et halvt dusin kolleger inn i Singapore møterom og plukket opp en tavlepen som han begynte å lære dem hvordan de kunne manipulere finansregnskap (McCrum & Palma, 2019).

Wirecard hadde problemer med myndighetene i Hong Kong, som ikke ville utstede en lisens for å operere i Kina. For å få lisens fant Mr. Kurniawan på en ordning, nå kjent som "rundtur". Rundtur er en uredelig regnskapsteknikk som innebærer at selskapet foretar en rekke transaksjoner på tvers av ulike enheter, som til slutt ville komme tilbake til selskapet igjen, og feilaktig ville de lokale revisorene til å tro at disse transaksjonene ga opphav til legitime forretningsinntekter (McCrum & Palma, 2019). Med andre ord sirkulerer Wirecard penger rundt forskjellige kontoer som til slutt vil komme tilbake til Wirecard som en legitim inntekt.

Disse ordningene var en del av et mønster i bokføring på tvers av Wirecards asiatiske virksomhet over flere år (McCrum & Palma, 2019).

To senior finansledere ledet av Mr. Kurniawan har «produsert» fakturaer og avtaler for å lage et papirspor som kan vises til revisorer, som «bevis på» penger som flyttet inn og ut av Wirecard for legitime formål. Etterforskerne kunne ikke finne e-poster fra visse antatte kunder, leverandører til Wirecard, og Wirecard-advokater som skulle ha vært involvert i transaksjonene. Selgere og teknologipersonale så heller ikke ut til å ha vært involvert i avtalene (McCrum & Palma, 2019).

Å forfalske kontrakter til å bokføre fiktive inntekter er ulovlig, og bryter med IFRS 15. Wirecard har ikke oppfylt sine leveringsforpliktelser.

5.2.5 Økning av inntekter via «roundtripping scheme #2»

Kjøp av eiendeler til overpris, og tilbakeføring av det overbetalte beløpet til selskapet

Wirecard kjøpt selskaper til overpris, og størstedelen av det overbetalte beløpet ble ført tilbake til Wirecard gjennom nærstående parter, for å kjøpe høymarginprogramvare fra Wirecard.

For å gjøre forklaringen enkelt og gå rett til hovedpoenget, skal vi forklare manipulasjon teknikken ved bruk av et tall eksempel. La oss anta at Wirecard betalt 100 kroner for et selskap som har markeds verdi på 15 kroner. Altså 100 minus 15 er lik 85 kroner som da ble betalt for mye, og senere brukt til å kjøpe tjenester fra Wirecard. Dette førte således til økning av inntektene i Wirecard. Analytikere bruker inntekt til å estimere fremtidige kontantstrømmer, og dermed medførte økning i inntekter økt selskapsverdi i aksjemarkedet på grunn av økte fremtidige kontantstrømmer. I tillegg, øker balanseposten goodwill i Wirecard med 85 kroner. Altså 85% av kjøpesummen som ble betalt for å kjøpe selskap allokeres til goodwill.

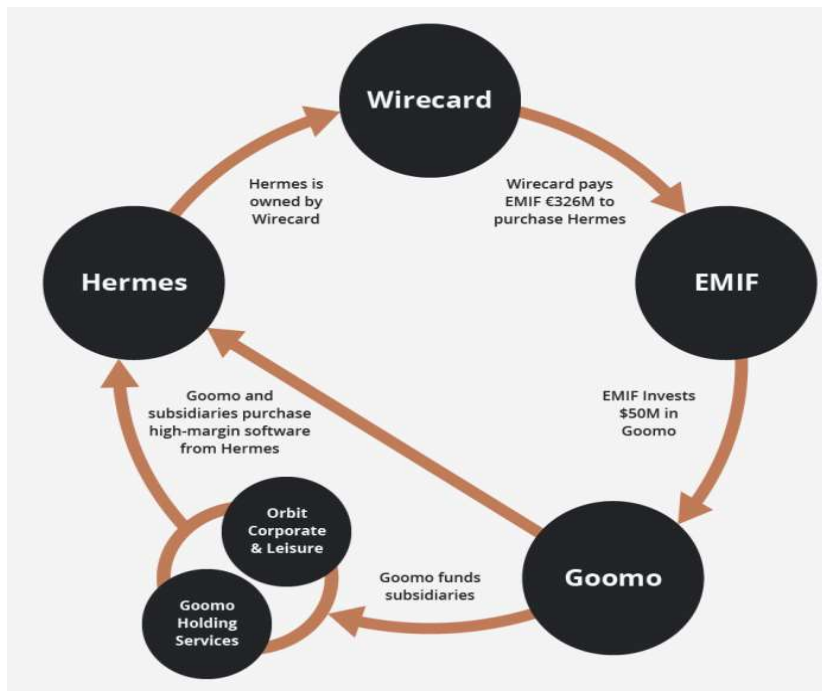

Figure 20: Roundtripping ved hjelp av kjøp til overpris (MCA Mathematics, 2020)

Flere investorer mistenkte at Wirecard blåste opp inntektene. En av disse var Matthew Earl, en investor og medforfatter av en rapport fra Zatarra. Han mistenkte at Wirecard forfalsket fortjenesten og balansene, delvis gjennom å kjøpe selskaper til høye priser - inkludert det indiske firmaet - der kjøpsvederlaget gikk til nærstående parter, og deretter ble returnert tilbake til Wirecard. (McCrum, 2020)

I oktober 2015 gikk Wirecard med på å betale 326 millioner euro for å kjøpe den lille, knapt lønnsomme indiske betalingsgruppen «Hermes». Markus Braun argumenterte med at kjøp ville styrke selskapets posisjon i et av verdens raskest voksende elektroniske betalingsmarkeder. "I henhold til informasjonen gitt av et medlem av styret, ønsket Wirecard AG å komme inn på det indiske markedet ved hjelp av målrettet bedriftstransaksjon. Organisk vekst hadde ikke vært et alternativ på det tidspunktet. Wirecard AG bestemte seg for å se etter en strategisk partner for å bruke eksisterende lokale forbindelser og strukturer. Videre anså Wirecard AG det som viktig å ha et godt handelsnettverk, og tilgang til banksystemet. Wirecard AG uttalte at målet var å posisjonere seg som en "global aktør" (KPMG-rapport, april 2020).

Hermes' eiendeler ble kjøpt av EMIF for 39 millioner EURO en måned før Wirecards kjøp av samme selskap. EMIF1A var Mauritius Emerging Market Investment Fund 1A som ble dannet i februar samme året som de kjøpte Hermes. De endelige reelle eierne av EMIF1A er fortsatt ukjente. KPMG opplyste at de ikke klarte å identifisere den reelle eieren av EMIF1A, og ble

informert om at Wirecard heller ikke kjenner den reelle eieren (Storbeck, 2021b). Ifølge e-poster vurdert av FT, ble Marsalek introdusert for med-gründerne av betalingsgruppene Hermes Tickets og GI Technology av Henry O'Sullivan. Han ga råd til Wirecard i Asia og inngikk minst ett partnerskap med selskapet i regionen. Han antas også å være blant dem som delvis har kontrollert EMIF1A. En annen person som antas å kontrollere EMIF1A er Marsalek. EYs anti-svindelteam antydet at Marsalek kan være en av eierne av EMIF1A (Storbeck, 2021).

EMIF1A mottok 326 millioner euro fra Wirecard for Hermes, og brukte deretter 50 millioner dollar på å kjøpe et selskap som heter Goomo Holding PTE i Singapore. Wirecard (Hermes) regnskapsførte deretter programvareinntekter fra Goomo og fra to av Goomos indiske datterselskaper. Dette ser ut som en tydelig runddans «roundtripping» tilrettelagt av Wirecard og EMIF1A-eierne. Andre nærstående parter kjøpte også programvare fra Wirecard og tilførte dermed uredelig betydelig lønnsom vekst for Wirecard-virksomheten i Asia (MCA Mathematics, 2020)

Ifølge samtaler med nærtstående i saken startet kjøpet av programvare fra Hermes av Goomo Holdings PTE, og dets datterselskaper etter at Hermes ble kjøpt tilbake av Wirecard i november 2015, under navnet, bemerkelsesverdig nok, "Project Ring". Det ble gitt en kvalifisert revisjonsberetning til Hermes regnskap i 2017 basert på: «mangel på åpenhet i noen av transaksjonene knyttet til kjøp av Hermes» (MCA Mathematics, 2020).

Det er selvfølgelig ikke lov å blåse opp inntekter ved «roundtripping» og den bryter med IFRS 15.

5.2.6 Å blåse opp fortjenesten ved å unngå nedskrivning av goodwill

Kjøp av et selskap til overpris medførte økning av goodwill i balanseposten til Wirecard. Gitt at Wirecard betalte for mye for Hermes gruppen som knapt var lønnsomme, ville man forvente at det overbetalte beløpet reflekteres i goodwill som burde vært nedskrevet. Wirecard brukte imidlertid svakheter i IFRS for ikke å nedskrive goodwill som følge av kjøpet av disse selskapene. I stedet for å bruke DCF modell for å vurdere verdifall, integrerte Wirecard det nylig kjøpte selskapets eiendeler i det største og mest lønnsomme segmentet i Wirecard gruppen som genererte 70% av hele konserntinntektene. På grunn av at segmentet vokste organisk, var de fri fra regnskapsmessig goodwill. Dette hjalp Wirecard med å unngå nedskrivning av goodwill (Meitner, 2020).

Videre gir vi detaljert forklaring på hvordan Wirecard klarte å bruke svakheter i IFRS til å unngå nedskrivning. I henhold til IFRS kan selskaper teste goodwillnedskrivning mot

kontantgenererende enhet (CGU) som den er overført til. De tester ikke nødvendigvis goodwillen til et tidligere oppkjøp for mulig verdifall. Bedrifter kan bruke en teknikk kjent som «headroom2» som vil tillate dem å unngå nedskrivning. Denne teknikken kan illustreres med figuren under, "The Headroom2-effekten". (Meitner, 2020)

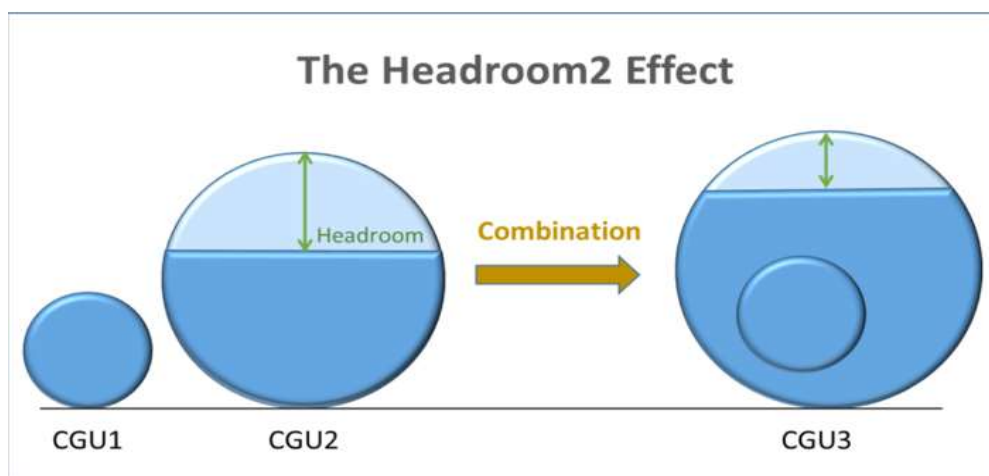

Figure 21 Headroom effect (Meitner, 2020)

Bedrifter bruker et triks der de bringer en enhet som risikerer å bli nedskrevet (CGU1 i grafen) inn i en større enhet som har langt fra noen verdifallsrisiko (dvs. som har mye «headroom», CGU2). Da har den nylig kombinerte enheten (CGU 3) mye mindre «headroom», men likevel nok til å ikke bli nedskrevet.

Wirecard har spilt dette headroom2-spillet med stor suksess. De drev ikke de oppkjøpte selskapene som en egen kontantgenererende enhet, men integrerte heller disse eiendelene bevisst og målrettet i den kontantgenererende enheten "Payment Processing & Risk Management" «cash generating unit». Dette var det største segmentet i gruppen og genererte omtrent 70 % av de totale konserntinntektene. Siden dette segmentet vokste organisk, var det fritt for regnskapsmessig goodwill, og hadde dermed veldig høy «headroom» som kunne brukes, og det medførte at Wirecard dermed unngikk nedskrivning av goodwill. (Meitner, 2020)

Hvis Wirecard brukte en DCF-modell for å foreta en verdifallstest for oppkjøpet, ville en overprising av transaksjonen blitt funnet, og revisor ville ha stilt kritiske spørsmål som kunne avdekke verdifall. I dag er det mange andre selskaper som kan bruke svakheter i regnskapsreglene, og derfor er det viktig å gjøre endringer som forbedrer regnskapskvaliteten. Angående nedskrivningstesting, er det viktig å gjøre strukturen av nedskrivningstest mer

detaljert, disagregere den kontantgenererende strukturen, og dermed begrense muligheten for arbitrage (Meitner, 2020).

En annen faktor som kunne ha hjulpet med å identifisere regnskapsmanipulering er hvor mye av kjøpesummen som er allokert til goodwill. Professor Hamberg mener at enkelte ledere benytter seg av «double diskresjon» når de gjør et oppkjøp. Først foretar de et oppkjøp av et selskap, og deretter velge om de vil legge til alt eller ingenting av kjøpesummen i goodwill. Så kan de velge å ikke nedskrive goodwill. Da oppstår det dobbelt skjønn med IFRS 3.

Mange er skeptiske til beslutninger om ikke å nedskrive goodwill, men de bør være like skeptiske når ledere legger til alt som goodwill. Hvis de ikke hadde gjort dette, eller ikke allokerte så veldig mye i goodwill, risikerte de heller ikke så store problemer med verdifall. (Hamberg, 2021)

I Wirecard ble 85% av kjøpesummen allokert til goodwill som følge av oppkjøpet av Hermes Group. Fra PPA ser vi at 265,5 million euro er allokert til goodwill fra kjøpesummen på 314 million euro, som tilsvarer 85%.

Acquisition of Hermes und Star Global	
In kEUR	Fair value
Cash	1,092
Goodwill	265,568
Customer relationships	49,783
Property, plant and equipment	443
Other non-current intangible assets	16,311
Trade and other receivables	22,150
Other assets	2,124
Deferred tax assets	4
Deferred tax liabilities	21,300
Current liabilities	20,719
Non-current liabilities	1,131
Purchase price	314,325

Source: Wirecard AR 2015, p. 165, own emphasis.

Figure 22: A snip from PPA agreement (Meitner, 2020)

Det er flere grunner for at ledere er tilbøyelige til å allokere overskytende kjøpesum til goodwill. Ifølge «agency theory» oppfører ledere seg dårlig på grunn av asymmetrisk distribusjon av informasjon. Principal vet ikke nøyaktig hva agenten gjør. Det er opportunistisk bruk av regnskapsvalg som utløses ulike insentiver. Produsenter av finansinformasjon som er agenter vil ta ulike valg i ulike situasjoner avhengig av hvilke insentiver de har for å gjøre det.

Når det gjelder allokering av overskytende kjøpesum til goodwill, kan det være flere grunner til dette. For det første er det for å gjøre det vanskelig for eksterne interessenter å stille spørsmål ved prisen som ble betalt for den oppkjøpte enheten. For det andre kan det være for å få kontroll over fremtidige utgifter, og fremtidig resultatrapportering. Siden en nedskrivnings metode for uspesifikke eiendeler hvor ledere kan bruke skjønn gir bedre kontroll (Hamberg, 2021).

Professor Hamberg mener at vi bør vurdere å la selskaper sette merkelige eiendeler i balansen. For eksempel, hvis selskapet betalte 100 i tillegg fordi selskapet hadde dyktige ledere, bør selskapene sette eiendel som «dyktige leder» i balansen. Den dagen ledelsen forsvinner, må selskapet nedskrive eiendel «dyktige leder». Altså bør vi tvinge selskapene til å si hva de har betalt for dem, og sette dem i balansen så vi kan teste dem senere. (Hamberg, 2021)

Hvis Wirecard ledelsen ble tvunget til å si hva de betalt 100 kroner for, skulle det være enklere for revisorer å stille spørsmål som kunne medvirke til nedskrivning av goodwill.

Som Wirecard saken viser, er det viktig å gjøre endringer i regnskapsstandarden for å redusere muligheten for regnskapsprodusenten å engasjere seg i en opportunistisk regnskapsrapportering.

5.2.7 Et hull i balansen

Selskapet Wirecard hadde en oppblåst balanse og uberettigede ledelsesforventninger angående fremtidige aktiviteter og forventet inntekt. Avisen FT publiserte mange ganger anklager mot Wirecard om regnskapsmanipulasjon og uoverensstemmelser i regnskapet. En av artiklene FT handlet om var: « Wirecard boosted its cash reserves in 2017 by including money held in “trust accounts” used in its payments processing operations, raising fresh questions about the opacity and integrity of financial statements published by the German fintech...”. (McCrum,2019). For å svare på denne anklagen uttalte Wirecard at «trust accounts are only used to segregate our own cash from the operating cash of partner acquirers. Such trust accounts are held in the name of Wirecard and the funds can be accessed at any time” (KPMG, 2020, side 32).

Til tross for uttalelsen fra Wirecard økte mistilliten til selskapet. EY som reviderte selskapet i løpet av de ti siste årene, nektet å undertegne revisjonsberetning for 2019. Som svar på dette ansatte Wirecard KPMG for å utføre spesiell revidering. KPMG burde undersøkt anklager fra pressen og utgitt en spesiell granskingsrapport.

Under revisjonen fant revisorer fra KPMG at det er mangel på 1,9 billion Euro og Wirecard svarte at disse pengene holdes i to «**trust accounts**» eller «**escrow accounts**» i Filippinene.

Bank fra Filippinene har ikke gitt bekreftelse på disse kontoene. Det eksisterte bare skjermbildekopier i stedet for original bankbekreftelse. Forrige revisor, Ernst&Young hadde også bare skjermbildekopi bilde og ikke det reelle dokumentasjon fra banken.

"Wirecard behandler deponeringskontoene som "kontanter eller kontantekvivalenter" i den konsoliderte balansen. KPMG sier riktig nok at det bør stilles spørsmål ved denne klassifiseringen. KPMG refererer til problemet med klassifisering av disse kontotypene som er "tilgjengelige til enhver tid uten begrensninger", kanskje ikke er oppfylt, og da bør kontoene heller være definert som «andre finansielle eiendeler». Men de sier også: "Med hensyn til aspektene som er beskrevet ovenfor, at det er rom for tolkning og skjønn, som Wirecard bruker i henhold til en ekspertuttalelse."

Denne KPMG-vurderingen ser ut til å være ganske laber. Bare for å sette ting i perspektiv: Verken Wirecard eller KPMG klarte å få en skikkelig bankbekreftelse, eller noen kontoutskrifter i hele etterforskningsperioden. Informasjonstilgang var redusert til en veldig lav utgave av "tilgjengelighet til enhver tid". Hvis det ikke er mulig å skaffe riktig og rettidig informasjon, kan heller ikke disse kontoene kvalifisere som kontanter.» (Meitner, 2020)

I resultatet av granskingen konkluderte KPMG med at «trust accounts» (escrow accounts) var feil klassifisert som kontant, og tilsvarende, og stemte ikke med finansiell eiendels definisjon fra IAS 32.

I følge IFRS er eiendel en ressurs som:

- kontrolleres av foretaket som resultat av tidligere hendelse
- og framtidige økonomiske fordeler forventes å tilflyte foretaket fra.

KPMG hadde et argument mot klassifisering av «trust accounts» som kontant, nemlig: «the funds deposited in the trust accounts were used for hedging purposes and, according to the written statements available to KPMG, should not be used to settle short-term payment obligations», (KPMG, 2020, side 34). Den oppfylte ikke klassifiseringen under IFRS om kontant.

Regjeringen i Filippinene undersøkte saken om de 1,9 mill euroene som forsvant. I tillegg sa banksjefen i Bangko Sentral Philippines: « None of the missing 1,9 bill euro of a German firm Wirecard entered the Philippines financial system. He added that the banks names had been

used “in attempt to cover the perpetrators track”. (McCrum, 2021). Banker i Filippinene uttalte at de aldri hadde samarbeidet med Wirecard.

Noen dager etter at mangelen på 1,9 mill euro ble oppdaget, begjærte Wirecard AG seg konkurs. Revisor firmaet Ernst & Young uttalte at de ble lurt av Wirecard AG ved bruk av en grundig forkledd svindelordning. Etter slike hendelser, falt aksjer Wirecard drastisk fra 100 til 2 euro i løpet av en uke. Alt peker på at pengene ikke eksisterte i det hele tatt. Det hele var altså et stort bedrageri.

5.2.8 Lån uten godkjenning og informering i notene

Mange av regnskapsskandalene ble knyttet til transaksjoner med nærstående og beheftet med risikoen på grunn av dette. Når selskaper har en komplisert og uoversiktlige selskapsstruktur, og uklare uforståelig noter, vokser faren for regnskapsmanipulasjon.

Avisen FT anklaget Wirecards Markus Braun for å ha fått låne 35 million euro fra «betalings gruppens bankarm». (Storbeck, 2020). Markus Braun var administrerende direktør, teknologi sjef, og den største aksjonæren som eide 7% av aksjene i Wirecard. Det utgjorde verdier tilsvarende 1 billion euro på den tiden. Wirecards Markus Braun hadde i 2017 også fått et lån på 150 millioner euro fra Deutsche Bank. Men på slutten av 2019 fikk Wirecard beskjed om at Deutsche Bank ikke ville forlenge dette lånet, og derfor måtte Markus Braun lete etter ressurser for å refinansiere lånet. Ifølge artikkelen from FT fikk de fleste direktørene i morselskapets styre vite om at lånet ble gitt til Wirecard etter at pengene ble utbetalt til Marcus Braun, og de var svært uenige i dette. Sikkerheten for lånet var nesten halvparten av Mr Brauns aksjer i den kontroversielle betalingsgruppen. I tillegg var det heller ikke opplyst om lånet i notene.

«Dr. Braun received a €35 million loan from a subsidiary without getting the approval from the supervisory board. The loan was also not disclosed as a related party loan, which IAS 24 requires” (Beerbaum, Jani, 2021).

Iht IAS 24 **Opplysninger om nærstående parter** er det et krav å opplyse om forhold til nærstående parter, transaksjoner og mellomværender, herunder forpliktelser, i konsernregnskapet og i det separate finansregnskapet til et morforetak eller investorer med felles kontroll over eller betydelig innflytelse på et foretak som det er investert i, som presenteres i samsvar med IFRS 10 Konsernregnskapet eller IAS 27 Separat finansregnskap.

Terje Heskestad har skrevet en artikkel om fordringer ovenfor nærstående. «Manipulering av kostnader» (Heskestad, 2016, Regnskap, Manipulering av kostnader). Fordringene ovenfor et eller flere av selskapene i samme konsern er ønskelig for selskap i konsernet. Det betyr at

fordring oppstår når selskap har gitt et lån, konsernbidrag eller varesalg til et annet selskap i det samme konsernet. De fordringene skal foregå etter markedspriser og det er obligatorisk å opplyse om disse i noter. Men Wirecard fulgte ikke standarden, og opplysningen om lån ble ikke presentert i notene. Notene er svært viktig kilde som gir forståelse om regnskapsinformasjon presentert tilstrekkelig, og det gir beslutningsgrunnlag for regnskapsbrukere.

Regnskapsbrukere må være oppmerksomme når det gjelder transaksjoner med nærstående parter. Selskap med økonomiske problemer kan lett skjule sin tap ved hjelp av andre selskaper i samme konsern. Historien har flere eksempler på dette. De fleste kjente sakene er Enron, Olympus og Finance Credit. Risikoen for regnskapsmanipulasjon øker mye i de dårligste økonomiske tidene.

5.2.9 Ulovlige transaksjoner

Det ble publisert flere artikler i pressen om at Wirecard var engasjert i hvitvasking av penger fra marihuanahandelen. Behovet for denne typen svindel oppstod på grunn av at det i USA var lovlig å kjøpe marihuana i henhold til lovene i noen stater som Oregon og California, men i henhold til den føderale loven er aktiviteten knyttet til marihuana betraktet som ulovlig. Derfor prøvde banker å unngå denne typer transaksjoner. Bransjer som såkalt medisinsk marihuana (medical og rekreasjon) opererer i den såkalte juridiske gråsonen.

“While the purchase and sale of marijuana for personal use has been decriminalized in many U.S. states, it remains illegal on the federal level and most U.S. banks aren’t willing to process payments related to its sale. Cannabis businesses instead rely on cash, or use workarounds, including private mobile-payment processors” (Davis, 2020).

Marihuana bransjer har problemer med betaling via bank, og derfor prøver de å finne løsninger på forskjellige kreative måter. Det var for eksempel utviklet et opplegg hvor kjøp av marihuana produktet ble skjult gjennom skall firma «shell companies», med falske handelskoder og forskjellige betalingsselskaper.

Figure 23: Shell company (MBN,2022)

“Shell company is a registered corporation that has no active business operations, so named because it is merely the ‘shell’ of a company with nothing ‘inside’ it. People and organisations use shell companies for a variety of purposes, some of which are legitimate while others involve committing financial crimes.” (Halstead,2022)

Wirecard ble siktet for mulig hvitvasking av marihuana-relaterte aktiviteter. Dessuten hadde den tidligere direktøren i Wirecard AG, Jan Marsalek en viktig rolle i utviklingen av uredlige ordninger. «Federal prosecutors in Manhattan say Wirecard was one of several European banks that opened fraudulent accounts to disguise around \$160 million in marijuana purchases made through Eaze Technologies Inc., a California-based marijuana-delivery service. During a trial this month, witnesses have testified that Wirecard’s former chief operating officer, Jan Marsalek, was deeply involved in the alleged scheme.” (Davis, 2011). I denne saken ble to hovedmistenkte pågrepet som samarbeidet med påtalemyndighetene og vitnet. De vitnet i retten på at bankene visste om marihuanatransaksjonene, men til tross for dette gjennomførte de disse «lønnsomme» transaksjoner for å tjene mest mulig. En av de siktede fortalte også at «he and his team acquired **shell companies** with names like Hot Robots, International Standard and Organikals, taking pains to make them appear legitimate—with business plans, website traffic and active phone lines—before sending account applications to Wirecard and several other European banks» (Davis, 2021).

Når noen av disse nettsidene i «shell companies» ikke var godkjent, foreslo Jan Marsalek å opprette nettside som selger «nutraceuticals», forskjellige helsetilskudd. Dette viser Marsaleks klare interesse for å drive hvitvaskeoperasjoner fra marihuanahandelen.

Tidligere toppsjef i Wirecard, Oliver Bellenhaus vitnet i retten på at før Wirecard kollapsen, begynte noen i ledelsen å opprette et nettverk av utenlandske selskaper som var brukt til å ta ut millioner av euro. Oliver Bellenhaus selv skapte flere skall firma «shell companies» lokalisert i Hong Kong og British Virgin Islands, etter ordre fra Wirecard's former chief operating officer, Jan Marsalek. Bellenhaus has told prosecutors that from 2011, he and Marsalek shifted funds out of Wirecard and into bank accounts in the name of the shell groups. Some years later, Bellenhaus moved millions of these funds to a private foundation.” (Storbeck, 2021) For øyeblikket er oppholdssted for Jan Marsalek ukjent, han er etterlyst av Interpol.

Markus Braun, mannen som ledet Wirecard i mange år, nektet sin deltakelse i hvitvaskings ordninger. “Munich prosecutors have used testimony from Bellenhaus to build a prosecution case. They accuse Wirecard's former chief executive Markus Braun of being the linchpin of a criminal racket that allegedly inflated Wirecard's revenue in an attempt to deceive investors. Braun denies any wrongdoing. The former chief, who also was Wire-card's single largest shareholder, last summer said the company had been the target of ‘fraud of considerable proportions.’ In November, he told MPs that he hoped prosecutors would succeed in tracing the missing money” (Storbeck, 2021).

Ifølge en gransking utført av FT ble det oppdaget at det dreide seg om enorme pengebeløpet i euro som ble stjålet av ansatte i Wirecard. Det var et hovedkvarter i München hvor det var en safe med kontanter. Ansatte av Wirecard tok ut kontanter i plastposer fra Aldi og Lidl siden 2012. FT oppdaget e-postkorrespondanse hvor det ble skrevet at safen var full i mai 2017, ved levering av 500 000 euro i kontanter, og at disse pengene måtte fordeles til de andre kontorene i Wirecard. Beløp på mellom 200 000 og 700 000 euro, ble tatt ut med jevne mellomrom i flere omganger ukentlig. Det viste seg at det totalt ble stjålet ca 100 millioner euro i kontanter (Storbeck, 2021).

Selskapet Wirecard gjennomførte prosessen med tyveri av kontanter, og hvitvasking inntil de siste dagene av kollapsen.

“Prosecutors suspect that a Lithuanian payments company, Finolita, was used to steal more than €100 m from Wirecard weeks before it collapsed, with some of the money channelled to the German group's fugitive second-in-command Jan Marsalek. Prosecutors suspect that part of a

€100 m loan granted by Wirecard in March 2020 to a subsidiary of Finolita’s owner, and processed by the Lithuanian company, was channelled to Marsalek, Wirecard’s former chief operating officer who is wanted by Interpol” (Storbeck, 2021).

Money laundering process

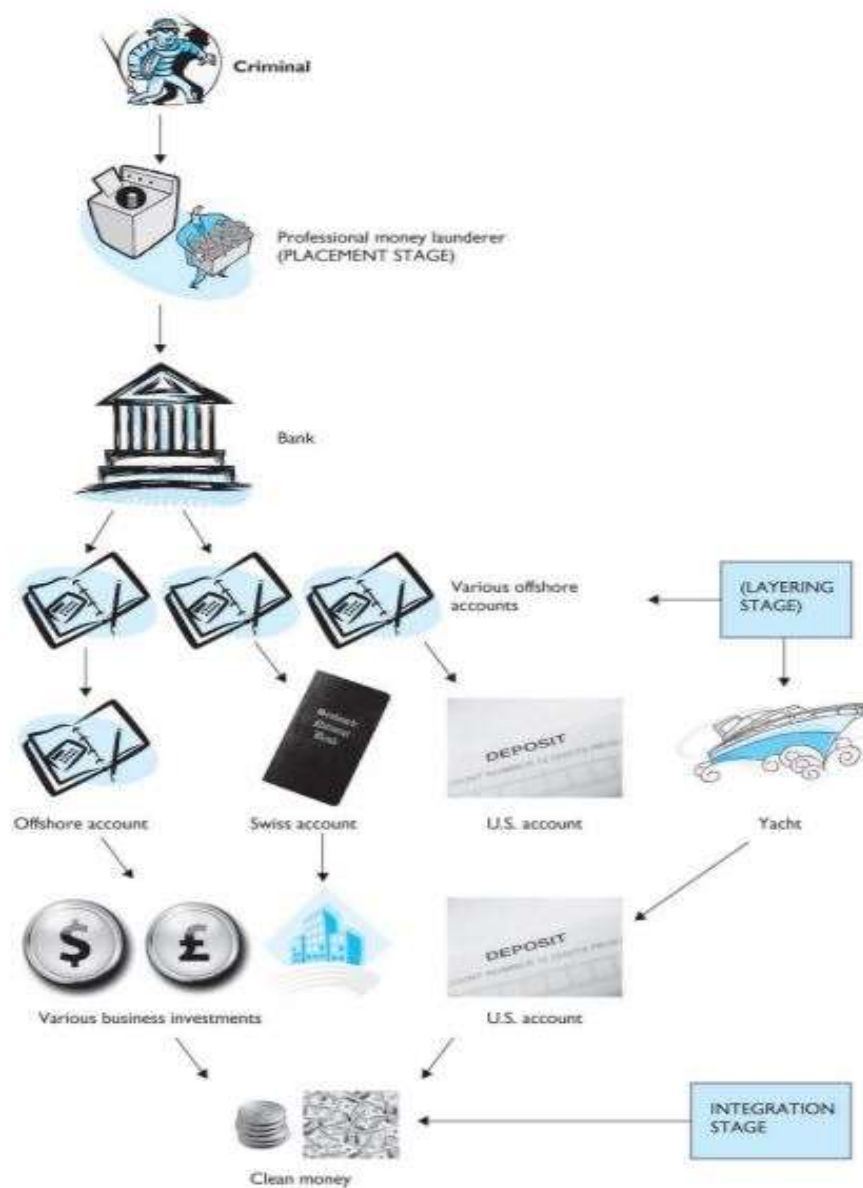

Figure 24: Money laundering process (Stuart, 2021)

Dette er det som ofte skjer når hvitvaskings prosessen foregår samtidig med andre bedragerier i selskapet. Ett brudd leder til et annet, og ledelsen opplevde at dersom ett brudd ikke ble avslørt, kunne de videreutvikle svindelen, og forbedre svindelordningene. Straffefrihet for å begå en forbrytelse provoserer frem en ny forbrytelse.

Hvitvasking prosesser er delt inn i tre stadier:

1. Plassering
2. Lagdeling
3. Integrering

Plassering- I det første stadiet- går penger fra ulovlig transaksjon til bankkontoer.

Lagdeling- I det andre stadiet - pengene overføres fra bankkontoer i forskjellige transaksjoner med hovedformål å skjule opprinnelsen. Det kan være at pengene bytter form og sted- utveksling av penger til en annen valuta, endres i form av eiendelen- det kan kjøpes eiendom, biler eller andre verdifulle eiendeler og pengene legges til depositum kontoer i andre land.

Integrering- I det tredje stadiet kommer pengene tilbake i det rene økonomi-systemet. Eiendelen som var kjøpt i løpet av lagdelings fasen var solgt og kom tilbake i form av en lovlig transaksjon.

Generelt sett har alle land et problem med hvitvasking fra ulovlige transaksjoner med internasjonal relevans. Derfor er alle land opptatt av utvikling av tiltak for å forebygge hvitvasking.

Cooperative international efforts are necessary to combat money laundering because money laundering often takes place across many national borders (Stuart, 2020).

6. Diskusjon og analyse

I det følgende kapittelet skal vi svare på våre problemstillinger:

Hva er de «røde flaggene» i Wirecard, og hvordan kunne revisorer i Norge avdekket slik regnskapsvindelen tidligere?

Hvorfor regnskapssvindelen ble begått?

Vi identifiserer de røde flaggene i Wirecard som det burde blitt tatt hensyn til på et tidligere tidspunkt. Deretter analyserer vi intervju gjennomført med seks revisorer fra de fire store revisjonsfirmaene. Intervjuspørsmålene er rettet mot å diskutere regnskapsmanipulasjon som har skjedd i Wirecard. Analysen inkluderer oppsummering av de viktigste forskjeller og likhetene i svarene som presentert i tabellen, og konklusjon knyttet til hvert spesifikt spørsmål. For å undersøke hvorfor regnskapssvindelen ble begått benytter vi «Fraud triangle».

6.1 Røde flagg i Wirecard

Når man gjennomfører en resultat-kvalitets analyse, bør man ta hensyn til identifiseringen av røde flagg. Terje Heskestad (2015) definerer «røde flagg» på en slik måte at det er sammenhenger, og utviklingstrekk som avviker fra det normale over tid, og i forhold til bransjemessige forhold. Det er nødvendig å sammenligne regnskapspostene som vekker mistanke med lignende i bransjen. Og se forskjeller mellom konkurrenter, og analysere hvordan virksomheten utvikler seg. Alle rare og uventede endringene i regnskapsposter må ha en logisk forklaring. Logikk er nøkkelen til sannheten om å kunne se forskjellen på manipulasjon og tillatt kreativ regnskapsføring.

Wirecard er et selskap som opererte internasjonalt, og finansregnskapet til Wirecard hadde stor innflytelse på aksjeprisen til selskapet. Mange var interesserte da de hørte den positive omtalen, og så den raske utviklingen av selskapet. Det gjaldt aksjonærer, investorer, banker, långiver, skattemyndigheten, og pressen. Markedet forventet en konstant og stabil økning i inntektene fra Wirecard, og følgelig måtte inntektene rettferdiggjøre forventningene.

Det er flere røde flagg som kunne vært undersøkt nærmere av revisor ut fra den rapporterte informasjonen.

- **Komplisert og uoversiktlig selskapsstruktur**

Wirecard hadde en komplisert selskapsstruktur med en rekke datterselskaper som opererte i forskjellige deler av verden. I årsrapporten til Wirecard for 2018, var det skrevet at organisasjonsstrukturen til Wirecard-gruppen reflekterer sammenkobling av teknologi og finansielle tjenester. Wirecard AG med hovedkontoret i Tyskland nær München, hadde ansvaret for: bedriftsplanlegging og de sentrale oppgavene til menneskelige ressurser,

- fusjon og oppkjøp av virksomheter,
- strategiske allianser,
- forretningsutvikling,
- bedriftsrisikostyring,
- bedriftskommunikasjon,
- relasjoner med investorer, og
- anleggsledelse.

(Annual report Wirecard, 2018).

Datterselskapene var forskjellige i type aktivitet de var engasjert i. En del av datterselskapene i München, Dubai, Kosice, Sao Paulo, og Chennai var engasjert i utvikling av teknologier. Hovedoppgavene for de teknologi-baserte selskapene var drift og modulær utvikling av plattformen. De andre selskapene var engasjert i finansielle tjenester, og hadde lisenser for å gjennomføre banktjenester, pengeoverføringer, e-penger. De hadde også medlemskap i globale kredittkortselskaper som Visa og Mastercard. Det var også datterselskaper som hadde ansvar for å levere kommunikasjons-tjenester og salg av disse tjenester til kundene (Annual report Wirecard, 2018).

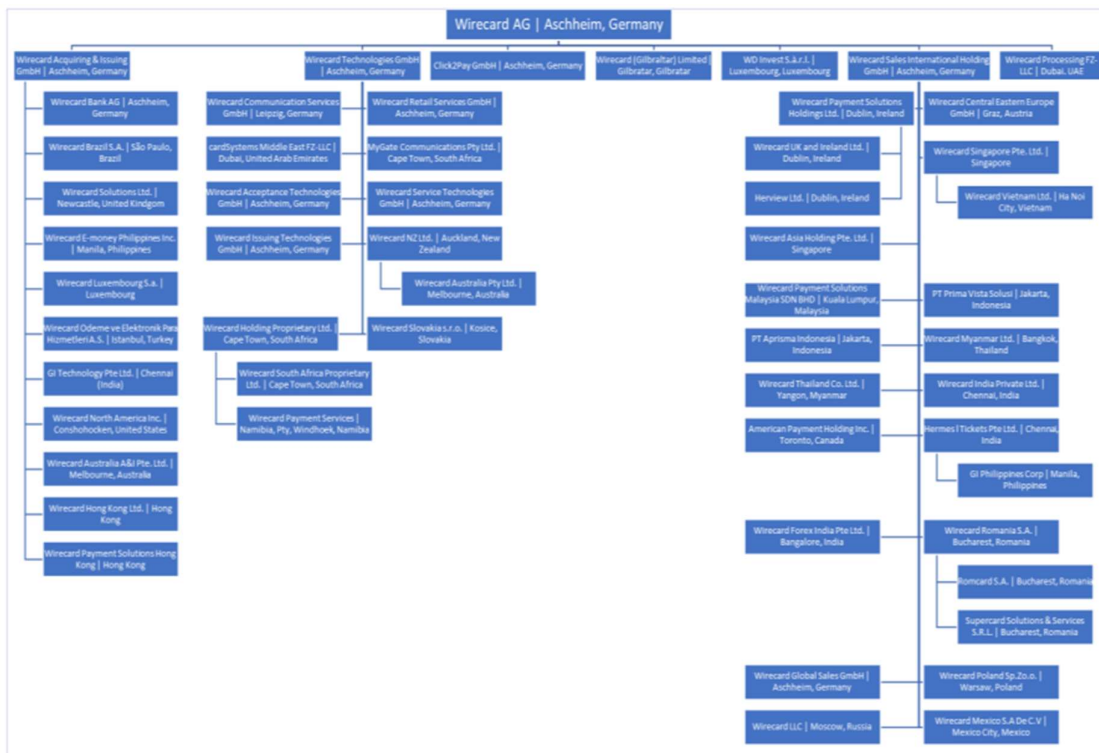

Figure 25: Organisasjonsstruktur av Wirecard i 2018 (Sara Filipa David Teixeira, 2021, s. 25).

Som vi kan se fra organisasjonsstrukturen til Wirecard, hadde de en veldig komplisert struktur med mange datterselskaper. Det var ikke en lett oppgave å finne manipulasjonene som ble utført i Wirecard. De opererte i mange land på fem kontinenter, og hadde strategi for å utvide sin innflytelse globalt.

- Svak intern kontroll

Stuart (2020) beskriver funksjonen av intern kontroll slik: «the internal control function in a company is a process designed by management and others charged with governance to provide reasonable assurance that the financial statements are prepared in accordance with the applicable financial reporting framework.»

Ansvar for å utvikle og gjennomføre intern kontroll ligger hos ledelsen. Revisor vurderer intern kontroll som er utviklet av ledelsen og evaluerer at muligheter og funksjoner av intern kontroll er effektive for å forebygge og identifisere feil.

Innføring av intern kontroll i virksomheter er et viktig skritt for å forebygge svindel. Internkontroller bør inkludere følgende funksjoner:

- separasjon av oppgaver

- prosedyrefullmakt
- informasjonsbehandling
- ytelsesvurdering
- fysiske kontroller som begrenset tilgangen til eiendeler

I årsrapporten for 2018 sier Wirecard at de har internkontroll og risikostyringssystem i forhold til konsernregnskapsprosessen, hvor hensiktsmessig struktur og prosess defineres, og deretter gjennomføres i selskapet. Ansvaret for effektivering av intern kontroll hadde «Supervisor Board» i Wirecard som bestod av tre til fem medlemmer. Revisor var enig med «Supervisor Board» angående behov for at det måtte gjøres mer for å styrke intern kontroll systemet hos Wirecard (Annual report Wirecard, 2018).

GCGC (German Corporate Governance Code) anbefalte «Supervisory Board» i Wirecard å etablere en Revisjonskomite med styremedlemmer som ikke var fra «Supervisory Board». Som svar på dette opprettet Wirecard i 2019 et revisjonsutvalg med komiteens leder nettopp fra «Supervisory Board». Wirecard hevdet da at dette ikke var nødvendig på grunn av at deres «Supervisory board» var så lite (Årsrapporten 2018,2019).

Selskapet McKinsey advarte Wirecard om behovet for å iverksette kontrolltiltak. Dette gjaldt tredjeparters virksomhet, nemlig mangelen på internkontroll. Dermed vil mangelen på internkontroll kunne føre til betydelige risikoer for selskapet.

- **Uklare og kompliserte noter**

Det er viktig å ta hensyn til notene når man vurderer informasjonskvaliteten. Kirsedal (2014) påpeker at notene er rangert som det viktigste innen selve årsregnskapet.

Heskestad (2015) skriver at de må gjøres mer selskapsesifikke og langt mer nyanserte. Dette vil utvilsomt styrke regnskapsrapporteringen.

Etter IAS 1 Presentasjon av “financial statements”:

“The notes must:

- *Present information about the basis of preparation of the financial statements and the specific accounting policies used*
- *Disclose any information required by IFRS that is not presented elsewhere and the financial statements and*

- *Provide additional information that is not presented elsewhere in the financial statements but is relevant to an understanding of any of them*

Wirecards administrerende direktør Markus Braun mottok et lån på 35 mill euro fra et datterselskap, uten godkjenning fra «Supervisory board» og uten avsløring i notene.

Informasjonen om de 35 mill euroene var betydelig for investorer og andre regnskapsbrukerne, og det viste seg at notene både var ufullstendige og uten relevant informasjon.

- **Pengene holdes ikke på lokal bankkonto.**

Pressen publiserte mange anklager med regnskapssvindel i Wirecard saken, spesielt kan det nevnes «Escrow accounts». Revisor hadde ansvar for å kontrollere alle selskapets bank kontoer ifølge IAASB 9. Bekreftelsen på dette skal være den primære revisjonsprosedyren som gjennomføres av revisorer for å verifisere kontosaldoer. Revisor måtte kontrollere navn på bank, kontonummer, autoriserte signaturer, og få fullstendig oversikt over alle kontoer som selskapet hadde. Ernst and Young reviderte Wirecard i mer enn 10 år og godkjente kun skjermbilder av bankkontoer i stedet for å få bank bekreftelser. EY hadde ikke de originale bekreftelsene fra banken i Filippinene, men stolte bare på dokumentasjonen som ble mottatt fra Wirecard og tredje part. KPMG oppdaget dette under en gransking, og opplyste om dette i sin rapport.

Som sagt, jo lengre pengene ligger, jo større blir de røde flaggene for selskapet. Det var et rødt flagg som vekket mistanke om regnskapsmanipulasjon.

- **Whistle-blower**

Et av de røde flaggene var et svindel-varsel fra en person som heter Pav Gill, Wirecard's egen internadvokat i Asia. Han ble således den såkalte «whistle-bloweren» som stakk hull på verkebyllen i denne saken. Pay Gill mistenkte regnskapsmanipulasjon i den asiatiske virksomheten. Etter at han gjennomførte etterforskning på denne regnskapsmanipulasjonen, og rapporterte dette til ledelsen i Wirecard, fikk han sparken umiddelbart. Han ble truet og presset av Wirecard, men til tross for det leverte han resultatet av sin etterforskning til FT.

I mars 2019 publiserte FT en rekke anklager i artikler basert på informasjonen fra «whistle-blower» Pav Gill. Revisorer burde ha reagert, og sjekket informasjonen fra anklagene som de fikk varsel om. Det var et rødt flagg som revisorer burde tatt hensyn til.

- **Kjøp av et annet selskap til overpris**

Wirecard kjøpte Hermes gruppen og betalte overpris for dette kjøpet. «Purchase price» for Hermes gruppen var 314 millioner euro, samtidig ble det allokert 265 mill euro til goodwill. Den utskilte goodwillen utgjorde 85% av den totale kjøpesummen. Å betale så mye for Hermes når goodwill er på hele 85% av kjøpesummen, indikerer et rødt flagg.

Overbetaling kan forekomme i ulike tilfeller ut fra virksomhetens interesser. Til tross for at Wirecard hadde en strategi for å utvide markedet i Asia, var beløpet som ble betalt for kjøpet av selskapet svært høyt.

- **Transaksjoner med nærstående partier - interessekonflikt**

Transaksjoner med nærstående parter representerer ofte interessekonflikt mellom ledelsen og aksjonærer, basert på «Agency theory». Etter IAS 24, krever transaksjoner med nærstående parter avsløring i finansregnskapet. Markus Braun, hovedaksjonær og administrerende direktør fikk et lån på 35 mill euro av Wirecards datter selskap med sikkerhet i aksjene han eide.

Dette lånet ble det ikke opplyst om i regnskapet slik det var nødvendig i henhold til IAS 24 og i henhold til transaksjoner med nærstående parter. Markus Braun hadde et ønske om å manipulere inntekter for å øke aksjepriser og skape en illusjon av inntektsvekst i selskapet for investorer.

- **Omvendt børsnoteringsordning**

For å komme på børsen raskere bruker noen selskaper «omvendt oppkjøps metode». Wirecard kom på børsen ved hjelp av denne metoden. Wirecard gikk ut og kjøpte nok aksjer i et selskap som het InfoGenie AG, (som allerede var på børsen), til at de fikk kontroll over dette selskapet. Selskapet InfoGenie AG gikk nesten konkurs, og navnet på selskapet ble endret fra InfoGenie AG til Wirecard.

Å bruke omvendt børsnoteringsordning bidro til å unngå granskningen et selskap går gjennom når de gir ut en børsnotering. Omvendt oppkjøp kan være en indikasjon på røde flagg.

- **Vekst i inntekter som ikke er støttet av objektive omstendigheter**

Penman (2013) understreker forskjellen mellom «harde» og «myke» tall. De harde tallene kommer fra kontantstrømmer, og de myke tallene er «accruals» som er estimater. Når ledelsen gjennomfører skjønsmessige vurderinger, kan det føre til regnskapsmanipulasjon med de «myke» tallene. Det betyr at inntektene må støttes av de reelle kontantstrømmene.

I 2011 innførte USA forbud mot betalingsformidling for gambling. Ifølge anklager i pressen, var Wirecard involvert i behandlingen av ulovlig «gambling». Wirecard rapporterte inntektsveksten, selv om forbudet mot gamblingen måtte reflekteres som fallende inntekt. Dette var et rødt flagg på mulig regnskapsmanipulasjon.

- **Lån uten kredittvurdering**

Et av de røde flaggene i Wirecard var tildelingen av lånet på 100 og 150 millioner euro til tredjepartspartnere. Lånet var tiltenk brukt i de respektive kredittavtalene i MCA (Merchant cash advance). KPMG påpekte i sin granskingsrapport (2019) at de ikke fikk oversikt over kundene som disse midlene var tildelt til. Vanligvis er kravet å gjennomføre en kreditanalysevurdering for å kunne gi et slikt lån. Långiver må få tillit til selskapets evne å tilbake betale gjelden.

Konklusjon:

Som er resultat av den utførte analysen, ble følgende røde flagg indentifisert: svak intern kontroll, uklare og kompliserte noter, pengene holdes ikke på lokal bankkonto, «whistle-blower», kjøp av et annet selskap til overpris, transaksjoner med nærstående parter, omvendt børsnotering, vekst i inntekter som ikke er støttet av objektive omstendigheter, og lån uten kredittvurdering.

Vi kan konkludere med at revisorer burde tatt hensyn til røde flagg mye tidligere enn når Wirecard gikk konkurs. Flere faktorer har bidratt til at regnskapsmanipulasjonen ble oppdaget sent – mangel på profesjonell skepsis, kompetanse, langt avhengighetsforhold mellom revisorer og Wirecard. Den siste faktoren er at Wirecard utformet et veldig utspekulert bedrageri, og lurte revisorer.

6.2 Intervju med revisorene fra «Big Four»

Vi lever i korona pandemi tid nå, derfor måtte vi gjennomføre alle intervjuene digitalt ved bruk av teams. For å gjennomføre intervjuet engasjerte vi flere revisorer fra de fire store revisjonsfirmaene. Disse revisorene svarte på spørsmål som er aktuelle for vår caseundersøkelse av Wirecard, og basert på disse spørsmålene utviklet vi en diskusjon og har konkludert. Vi er takknemlige for at revisorene tok seg tid til å svare på spørsmålene i vår masterutredning. For å ta hensyn til anonymitet skal vi ikke avsløre personlig informasjon.

Revisjons firmaet	Stilling	Intervju lengde (min)	Respondent
KPMG	Partner	36	R1
Ernst & Young	Senior-manager	23	R2
Deloitte	Senior-manager	31	R3
Ernst & Young	Senior-manager	32	R4
Ernst & Young	Manager	37	R5
PWC	Direktør	30	R6

Figure 26: Koding av respondenter

Vi har 11 spørsmål i vår intervjuguide. Spørsmålene var utformet på en slik måte at de fremhever regnskapsmanipulasjon i Wirecard i størst mulig grad. Noen av spørsmålene utfyller hverandre for å danne et klarere bilde. Alle respondentene ble kjent med spørsmålene på forhånd slik at de kunne forberede seg til intervjuet. Revisorene reflekterte angående regnskapsmanipulasjonen som hadde skjedd i Wirecard og tilsvarende revisjonshandlinger. Dette ga forståelse av at det kunne vært mulig for revisorer å avdekke svindelen i Wirecard tidligere.

6.3 Diskusjon og analyse av intervju

Vi stilte revisorene 11 åpne spørsmål som var knyttet til Wirecard saken for å finne ut om det var mulig for lokale revisorer å identifisere røde flagg og regnskapssvindel tidligere. Nedenfor presenterer vi alle 11 spørsmålene med svar og analyser av dem i forhold til regnskapssvindelen som ble avdekket i det tyske firmaet Wirecard.

Spørsmål 1

Hva er de «røde flaggene» som kan indikere mulig regnskapsmanipulasjon, og regnskapssvindel?

For å identifisere røde flagg trenger revisorene kunnskap og ferdigheter innenfor feltet. Vi har diskutert med revisorene hva de ser etter som kan indikere regnskapsmanipulasjon.

Revisorene ser etter generelle røde flagg, samt røde flagg i konkrete regnskapsposter.

Revisorene som har blitt intervjuet har begrenset erfaring med mislighetstilfeller selv om de

har jobbet i revisjonsselskapene i mange år. Det kan betyr at ingen av kundene av disse

revisorer gjennomfører regnskapssvindel eller at revisorene ikke klarte å identifisere

regnskapssvindlene. Det er et åpent spørsmål. Generelle røde flagg som revisorene ser etter er

omtrent det samme, og inkluderer blant annet svak internkontroll, ikke tilstrekkelig

ansvarsfordeling, og uoversiktlig selskapsstruktur, problemer med å levere regnskap og lignings rapporter, og brudd på lånebetingelser.

«Vi innretter jo mange angrep mot fraud og misligheter. Det er ingen «one size fits all» metode for dette. Så ser vi hvis det er dårlig intern kontroll og at ledelsen har muligheter til å bokføre, og at det ikke er dobbel kontroll på «cash payments». Er det en person som kan gjøre utbetalinger? Det kan være vanskelig og uoversiktlig selskapsstruktur. Generelle problemer med å levere både skatt og regnskaps rapportene i tide. Ekstrem vekst kan være en indikator, og ekstrem forbedring i driftsresultat og marginer (driftsbidrag) kan også vekke oppmerksomhet» (R6)

“Red flags can be various presences to indicate possible earning management, such as: unusual delays in providing revenue/margin analysis or other relevant information we request, cashflows are not consistent with revenues and expenses, trends in activity or balances appear unusual, for example aging of outstanding balances is not consistent with our expectations etc” (R3)

For å identifisere generelle røde flagg samt vurdere overordnede mislighetsrisikofaktorene, revisor *diskuterer* de tre komponentene av «*fraud triangle*». De diskuterer nemlig muligheter for svindel, grad av press på ledelsen og rasjonalisering.

«Basically, you follow a “Fraud Triangle» and identify if there are incentives, opportunities and pressure. Fraud could be variety of things. I am auditing a tech company which provides payment solutions. We don’t see much pressure on financial results, but at the same time ownership structure there makes dominant owner CEO. If there are related party transactions with other business ventures, you need to be skeptical and ask questions such as “what is true business purpose of this transaction?”, “Is this a structured transaction or not?”. If there are companies with more conventional ownership structures, you are more focused on what is the pressure on financial results, what are the incentives for top management to do so. If we go back to tech company I refer to, there are quite sever material weaknesses in internal control and we know inherently that opportunity may be bigger than if their control framework would

be in order. These factors you would consider and obviously you need to assess it from company to company». (R1)

“Especially if during the investigation we come across that management compensation is linked to earnings, we need to design procedures so that we could catch those grey areas which are susceptible to be manipulated”. (R2)

For å identifisere røde flagg tilknyttet konkrete regnskapsposter gjennomfører de analytisk overbygg på regnskapet. De sammenligner tallene i revisjons året med tidligere år på regnskapskonto nivå eller gjennomfører forholdsanalyse og ser nærmere på store eller uvanlige endringer fra tidligere år, avvik fra det normale over tid, og uvanlige sammenhenger mellom forskjellige kontoer.

«Steg en handler om analytisk overbygg på regnskapet. Hvordan utviklingen har vært fra i fjor? Har man kanskje bygd opp fordrings posisjonene, mens inntekt ligger på det samme nivå? Man får ikke inn pengene som i prinsippet er inntekt. Masse kreditnotaer sendt etter årsslutt, og kanskje stor tap på kundefordringer. Kostnader hvor vi ikke helt kjenner business rasjonale. Og «Cash flow» som ikke følger inntekter. Sammenheng mellom inntekter og fordringer. Har de gjeld mot unaturlig parter? Det er mange slike ting man ser etter». (R6)

«Vi ser etter om det er store endringer som ikke kan forklares med naturlige svingninger, store bevegelser i balanseposter i bokførte beløp, store endring i lager, store endringer i brutto fortjeneste, sammenheng mellom inntekt og kostnad. Ting som gjør at ting skiller seg fra tidligere, eller at bedriften begynner å tape penger, har så dårlig egenkapital at det nærmer seg krav til egenkapital fra banken (covenants krav). Det er noe av dette som vil være antydninger om det er røde flagg og dermed økt risiko for manipulasjon.» (R 3)

“Første steg er at selskapet har vesentlig nedgang i resultat i forhold til historikk, og hva de forventer fremover. Om det er veldig volatilitet i inntektene, og at det fortsatt er drift «issue» i selskapet. Så kan det være at de har lav likviditet, og kanskje «covenants» brudd mot banken. I en slik situasjon, er det på en måte et flagg om at det kan være mulig at de gjør noe for å kunne

levere bedre resultat. Hvis de har «covenants» mot EBITDA, og de må ha en viss EBITDA opp mot egenkapital, kan det være et signal som bør undersøkes nærmere. Hvis det i tillegg til dette er merkbar økning eller nedgang i inntekt, nye vesentlige insentiver for management i salgsavdelingen, eller store endringer i management plan, kan det være et rødt flagg som vi også bør se nærmere på”. (R5)

Revisorene gir særlig oppmerksomhet til røde flagg mot slutten av året, siden sannsynligheten for at ledelsen manipulerer regnskap da er høyere.

“I believe we could have year-end earnings manipulation. Procedures depends on quantities and amounts of top side adjustments which bypass regular accounting approval process and then this could be an indicator that something is going wrong there. We need to investigate those transactions and try to understand the nature of these transactions.. (R2)

«Red flags can be various presences to indicate possible earning management, such as: Last minute adjustments that significantly affect the financial result and not in the same pattern with regular month-end journals,”. (R4)

Konklusjon:

Revisorene ser etter generelle samt røde flagg til konkrete regnskapsposter når de reviderer regnskapet. Hvis oppdragsansvarlig presiserer til revisjonsteamet at de bør skjerpe profesjonell skepsis, må kvaliteten av mislighetsvurdering samt revisjons handlingene de håndterer risikoen med bli enda bedre. Hvis personer i revisjonsteamet har nødvendig kunnskap, ferdigheter og erfaring i identifisering og håndtering av mislighetsrisiko, øker sannsynligheten til å identifisere røde flaggene. Det er lettere for erfarne revisorer å finne ut om de bør involvere granskings eksperter som er spesialisert i identifisering av misligheter i finansregnskapet som skal heve revisjonskvaliteten. Med annet ord *revisjonshandlinger for å identifisere røde flaggene er forskjellige og avhengig av oppdragsansvarlig revisors profesjonelle skjønn, og forhold til bruk av profesjonell skepsis.*

Spørsmål 2

Hvilke revisjonshandlinger utføres hvis «røde flagg» identifiseres?

Hovedansvar for å forebygge og avdekke misligheter ligger hos styre og ledelsen av selskapet. Revisor er ansvarlig for å planlegge og utføre revisjon for å skaffe seg rimelig sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil. (ISA 240) Revisors mål er å uttrykke en mening om at finansregnskapet viser et rettmessig bilde av virksomheten, ikke å avsløre om misligheter har oppstått eller ikke.

Siden det er veldig få mislighets tilfeller som er oppdaget gjennom revisjon har revisor begrenset erfaring, liten kompetanse, og tradisjonell utdanning som begrenser evne til å oppdage misligheter. Videre har revisorer relativt liten mislighetsspesifikk opplæring og erfaring med å vurdere hvordan en bestemt type misligheter kan føre til at finansregnskapet blir vesentlig manipulert. (Boritz et al. 2015; Asare and Wright 2012; PCAOB 2015)

Det er veldig sjelden at revisorer oppdager misligheter. Revisorene er enige om at hvis røde flaggene er identifisert reduseres vesentlighetsgrenser som et resultat av økt mislighetsrisiko. Dette medfører økt revisjonsarbeid omfanget, økning på sterkere revisjonsbevis, økning av profesjonell skepsis, involvering av mer erfarne revisjonsteam medlemmer.

Vesentlighet defineres i ISA 320 pkt. 23 som «Feilinformasjon som enkeltvis eller samlet kan forventes å påvirke de økonomiske beslutninger som treffes av brukerne på bakgrunn av regnskapet»

«Audit procedures would depend on what you are facing. If your internal control is weak and opportunity is bigger you will extend substantive procedures. In our case reduction of performance materiality that is used to run samples. We have higher samples. When you are in red flag situation you have increased fraud risk. All documentation you touch you must be extra skeptical and question how reliable this is. If you have e-mail confirmations sent by client or through third party how do you know that it is real. You must call these external parties, potentially look at e-mail extensions. ». (R1)

«Auditor should always keep alert about “red flags”, if we identified “red flags”, additional audit procedures are required and reassessment of fraud risk is also required, for example,

expanding substantive testing by lowering the testing threshold or unpredictable sample selection, requiring original documentation with high weighted in external documentation, involve executives in the audit engagement or other specialist etc» (R4)

«Det er avhengig av om det er noe som ser merkelig ut, for da skal man selvsagt grave i dette helt til man forstår det. Og gjør noe mer med det enn kun bare å spørre management. Man må ha support eller dokumentasjon for å gjøre denne ut-sjekken. Som på revenue siden er det for eksempel slik at dersom man selger varer må man ha varekostnad. Det er spørsmål om man faktisk har produsert og solgt noe? At det er en faktisk sammenheng som viser at det ikke er bare er inntekter som står uten kost. Jo høyere risiko jo sterkere revisjons bevis trenger man. I forhold til kundefordringer kan det være slik at man normalt sett ser kun innbetalinger. Men dersom man er litt mer usikker, gjør man gjerne en saldoforespørsel, og man finner ut hvem dette er fra, og kontakter gjerne personer hos selskapet som sendte det inn. Det er også avhengig av nivået på sikkerheten og hvor stor risikoen er. Det kommer an på hva man synes er merkelig.» (R6)

Revisor har i en del tilfeller ikke tilstrekkelig kunnskap eller erfaring til å oppdage misligheter, og avhengig av situasjonen vurderes det å involvere en granskingsekspert som er «forensic specialist» på engelsk. En granskingsekspert er en spesialist som revisorer kan benytte til å oppdage og identifisere misligheter i finansregnskapet. Ved å involvere granskingseksperten øker sannsynligheten for at misligheter blir oppdaget, og revisjonskvaliteten heves. Disse ekspertene kan blant annet også hjelpe revisorene med å identifisere mislighetsrisikofaktorer, vurdere risikoområder og implementere revisjonsprosesser. Men involvering av en gransknings ekspert kan redusere revisjons effektiviteten og dermed bør revisorene planlegge nøye i hvilken faser av revisjonen de kan bruke disse ekspertene. (Stenvold, 2018)

«You need to assess yourself do you need to involve forensic specialist either by assessing the documentation or in assessing whether we did the right thing. In a way there is a toolbox that we could use depending on situation» (R1)

Revisorene har obligatoriske revisjonshandlinger relatert til identifisering av mulige misligheter hvor de skanner alle selskaps transaksjonene ved bruk av digitalt verktøy.

Verktøyet hjelper å finne anomaliteter, uregelmessigheter og røde flagg. Revisor kan for eksempel utføre korrelasjonsanalyse. For eksempel, se korrelasjon mellom inntekter, kundefordringer og kontanter. Ved normalt salg er disse kontoene brukt til å bokføre inntekter. Hvis andre kontoer er brukt, som for eksempel utsatt inntekt (deferred revenue) skal de se nærmere på bokføringene, og eventuelt underliggende dokumentasjon. Det er mulig å se om det eksisterer ansvarsfordeling. For eksempel, dersom det var en og samme person som bokførte inntekter og innbetalinger, eller om det er forskjellige personer, og om disse personene som bokfører har autorisasjon.

“We have mandatory fraud procedures. We call them journal entry transactions. We have fraud program where we have a special tool which scans all transactions and identify anomaly, irregularities. We previously used to scan closing journal entries, try to identify some top side adjustments posted by irrelevant persons who do not have authorization to do so. Check appropriate pairing of those transactions. Related party transactions are area where transactions could be manipulated” ». (R2)

Revisorene bør alltid ha persepsjon om at inntekter har en fraud risk, og derfor utføre revisjonshandlingene tilknyttet dette.

“Du har persepsjoner om at inntekter alltid har en fraud risk knyttet til seg, og argumenterer i utgangspunktet ut fra dette. Ved å innføre en fraud risk detektor så kan du gjøre reaksjonshandlingene med en lavere terskel på analysene dine. Ved lavere terskel når du velger detalj testing, vil man gjøre enda mer. I tillegg kunne man også hatt mer vekt på «inquire management», og hva de gjør knyttet til fraud risk tatt i selskapet”. (R5)

Konklusjon:

Selv om revisors ansvarsområde knyttet til identifisering av misligheter er klart formulert i revisjonsstandardene ISA 240, har de utfordringer med å overholde kravene på grunn av kompleksiteten i dagens virksomheter, informasjons asymmetrien mellom ledere og revisor, og mangel på spesiell kompetanse og kunnskap. Revisjonshandlinger som utføres av

revisorene er avhengig av hvilke røde flagg som er identifisert. Generelt sett øker revisorenes profesjonelle skepsis, det kreves sterkere revisjonsbevis, involvere mer erfarne revisjonsteammedlemmer eller gransknings spesialister, og økte substanshandlinger. Revisjonshandlingenes omfang er avhengig av oppdragsansvarlig revisors profesjonelle skjønn som kan variere fra revisor til revisor, fra revisjonsselskap til revisjonsselskap.

Spørsmål 3

Hvordan reviderer dere om transaksjoner med nærstående parter foregår etter armlengdeprinsippet?

Transaksjoner med nærstående parter krever alltid ekstra oppmerksomhet fra revisorene siden det er et rødt flagg i seg selv når det gjelder nærstående, og det var mange selskaper som brukte nærstående parter for å begå regnskapssvindel opp gjennom historien. Det er flere revisjonshandlinger som utføres av revisorene i forhold til tilstedeværelse av armlengdeprisnippet på nærstående transaksjoner. For revisorene som har blitt intervjuet er det forretningsrasjonale bak nærstående transaksjoner som er avgjørende å forstå. Revisorene krever internprisings dokumentasjon fra kunder. Gjennomgang av internprisings dokumentasjon gir revisorene informasjon om hvordan selskapet passer på at prisene mellom nærstående parter tilsvarer prisene mellom uavhengige parter i en sammenlignbar situasjon. I tillegg kan revisorene sammenligne prisene med nærstående parter og uavhengige parter for lignende transaksjoner. Imidlertid er det ikke alle transaksjonene som er sammenlignbare, eller kan sammenlignes i det åpne markedet. I slike tilfeller kan revisorene søke hjelp fra interne eller eksterne spesialister for grundigere vurdering. De ser også på om enda flere, eller betydelige nærstående transaksjoner ble godkjent av styre.

“What is important for me is looking at what the governance around these transactions is. At a certain level audit committee is involved. What is the independence of audit committee compared to those related parties? To what extent they use accounts on accessing contracts. Basically, we get an understanding about what is business rational of such transactions, and on what extent transactions are aligned with our expectations». (R1)

“One of the ways to see if transaction is observable and there is an open market, and you can compare these transactions with one that are on market. If there is no open market, then it becomes tricky. You can use valuation technique or sometimes involve specialist. As an auditor you do not have qualification and experience to assess whether the price is at arms-length. You need assistance from specialist either internal or external and then you need to do procedures to test the objectiveness”. (R2)

“Transaksjoner med nærstående parter kan være mye. I noen selskaper er slike transaksjoner tilsvarende de med eksterne parter. Da ser vi på om prisingen er tilsvarende som for eksterne, hvis det er ordinære transaksjoner. Det kan være spesielle situasjoner der det kjøpes noe, eller driftsmidler kjøpes av en nærstående part, og da må det innhentes dokumentasjon på verdien som fastsettes for å se at det er markedsverdi. Vi kan også få en uavhengig bekreftelse av tredje part. Eller be om en verdivurdering for å se at prisen er rimelig”. (R3)

«Obtain audit evidence about the purpose of the transaction, the terms of the transaction and how they were determined; Determine whether material related party transactions were approved by those charged with governance or appropriate management; benchmarking the related party transaction with available external transaction within the entity or available market public information». (R4)

“Steg 1 er å identifisere hvem som er nærstående parter. Dette gjør man i planleggings fasen, og det er noe man har fokus på gjennom hele revisjonen. Så er det jo også slik at dersom det er standard produkter som også selges til andre, har man benchmark på hva som egentlig er markedspris. Vi ser gjerne på hva andre selskaper selger produktet for i markedet, og sammenlikne om det er samme priser som de selger dette for til nærstående. Som regel greier man å si om prisen er ok eller ikke”. (R6)

Forskjellen i skattesatsene kan være incentiv for å manipulere nærstående transaksjoner. Spesielt hvis noen av selskapene er i et skatteparadis. Noen ganger ble selskapets internprising revidert av skattemyndighetene, noe som kan gi revisorene ekstra sikkerhet om at nærstående transaksjonene etterlever armlengdeprinsippet.

«Så er det alltid en risikovurdering. I Norge har selskapene lavere risiko enn selskap som hører til i et skatteparadis der du har lavere skatt. Og det vil kanskje være høyere risiko for at dette betyr noe, og kan ha noen påvirkning i et konsern. Da må det kanskje gjøres enda mer undersøkelser». (R5)

Konklusjon:

Flere revisjonshandlinger er gjennomført for å avgjøre om nærstående transaksjoner foregår etter armlengdeprinsippet som inkluderer blant annet forstå forretningsrasjonale bak nærstående transaksjoner, gå gjennom internprisings dokumentasjon, sammenligne prisene med nærstående parter og uavhengige parter for lignende transaksjoner, involvere vurdering spesialister når prisene ikke er sammenlignbare, forstå hvem nærstående parter.

Spørsmål 4

Hvordan sikres det at dere ikke fikk «falske» kontrakter fra revisjonskunde?

I Wirecard saken forfalsket regnskaps medarbeiderne kontrakter, fakturaer og bekreftelse fra trust konto om eksistensen av kontanter. Revisorene hadde ikke bedt om bank bekreftelse direkte fra banken som var et hovedproblem, og gjorde at de ikke klarte å identifisere regnskapssvindelen tidligere. Som historikken viser er det mulig å forfalske kontrakter og fakturaer, men forfalskede dokumenter bringer ikke kontanter til selskapet. Derfor er det veldig viktig å «lukke sløyfen» og få bekreftelse på kontanter direkte fra banken.

Når vi diskutert handlingene som lokale revisorene utfører for å sikre autenticiteten av kontrakter, fikk vi forskjellige svar. De fleste revisorene var enige om at hvis de i tillegg til signerte kontrakt får se fakturaene, og betalingene av disse fakturaene er det tilstrekkelig for å sikre at kontraktene ikke er falske. Revisorer kan gjennomføre ytterlige handlinger som sjekk om personen som har signert kontakt har autorisasjon, om den personen har online profil som kan sjekkes, sender bekreftelse til motpartene for å få bekreftet kontraktsvilkårene, undersøke partene i kontraktene om de er kjente selskaper eller ikke, være oppmerksom på motstridende bevis.

“When you get the contracts make sure that it is properly signed. You can track the counterparty signature and person signed has online profile. Obviously if you have a contract, you see invoices coming out and cash coming in it would be normally sufficient unless you have a particular concern. We also tend to send out a bunch of AR confirmations, but you don’t always get a full response. In Wirecard case they did not close the loop. We receive bank confirmations but in Wirecard case they did not receive a bank confirmation. If you close a loop you come a long way unless you have very big scheduled fraud. There is certain fraud that you will never detect as long as it is sophisticated enough, and sufficient people are involved.” (R1)

“It depends on whether it is coming from third party or not. We scan and review all significant contracts and for significant contracts we send confirmations to counterparties to confirm contract relevant terms, interest rate, outstanding balance and other. If it is a regular trade agreement, we check receivable and billing terms. If it is outstanding receivable balance, we contact external debt counterparty. We perform check on specific accounts that has been affected by these contracts. Check if persons who signed a contract have power of attorney or authorizations. The invoices are receivables and best way to identify receivables is to send third party confirmations where they confirm the existence of this receivable. In terms of valuation is a matter of subsequent cash collection. If receivable is confirmed but it is due for many months, it means that somethings is wrong there and it needs to be brought down to its fair value”. (R2)

“We are not expert to identify “fake” contracts, however, we have to keep alert about any contradictory evidence, for example, missing sign-off or pages, different layout/format within one contract, contract terms are extremely favourable compared to other contracts etc. In addition, the significant contract will be audited in conjunction with other evidence such as BoD approval, subsequent PO/Invoices, bank statements etc”. (R4)

Noen av revisorene sier at de ikke gjennomfører noen handlinger for å sjekke autentisiteten av kontrakten med mindre de har mislighetsrisiko faktorer identifisert.

“Det er å få den signerte versjonen. Dersom det er en vanlig kjøpskontrakt av et selskap, så innhenter vi signert kjøpekontrakt. Ingen andre handlinger enn signatur er utført. Men hvis vi har mistanke om fraud kan det føre til ytterligere handlinger. Ved ordinær revisjon er det signert kontrakt som er etterspurt, og ikke noe mer.” (R3)

Noen av revisorene bruker mer tid på undersøkelser av partene i kontrakter. Hvis partene er kjent er det lavere sannsynlighet at kontrakten er falsk, men hvis kontrakts partene ikke er kjent er det større behov for å ta utvidet sjekk.

“Dette er vanskelig. Vi får ofte kontrakter direkte fra kunder, og i Norge stoler vi på kundene. Vi sjekker selvfølgelig at kontrakten er signert av begge parter, og lese gjennom, og ser hvem partene er. Om man kjenner til den eksterne parte, og om de har hatt transaksjoner for dem tidligere. Dersom det gjelder Equinor som har kontrakt med Aker BP, Bilfinger eller Kaefers, som er en avtale med en av de store aktører, så er det lavere sannsynlighet for at den er falsk. I motsetning til om det er et selskap man ikke har hørt om – da bør det sjekkes opp, for å se om de har vesentlig transaksjoner i dette selskapet. Hvis de ikke er vesentlige i regnskapet, er det kanskje ikke nødvendig å bruke så mye tid på dette”. (R5)

Et annet ting som gjøres av revisorene er vurdering av godheten og integriteten til kontrakten.

«Man må jo være på vakt mot dette, og vurdere godheten og integriteten til dokumentasjonen man mottar. Dersom det er kontrakt innen den normale business selskapet er engasjert i, f.eks. hvis det er utleie av et skip, så er det standard kontrakter man benytter i den sammenhengen, disse er ofte signert innenforbi standard format. De har kanskje mottatt e-post hvor motparten har signert, dette er også typiske ting man gjør, å be om å få se e-poster som omhandler kontrakten. Da sier vi at vi gjerne vil se disse epostene om hvordan dere fikk denne kontrakten. Det kan være røde flagg der. Det er sjelden man reviderer godheten av kontrakter. Men man kan gjøre enda mer enn dette da. Man kan også se på om e-posten kommer fra en reell avsender. Men det er ikke standard å se på e-mailen av personen som bekrefter kontrakt oversendelse. Som regel får man det indirekte fordi kunden videresender e-post med kontrakten.» (R6)

Konklusjon:

Revisjonshandlingene som er utført for å sikre autentisiteten av kontrakter er avhengig av revisors profesjonelle skjønn. Noen revisor utfører ikke handlinger for å sjekke autentisiteten av kontraktene med mindre mislighetsrisiko faktorer er identifisert. Andre revisor utfører ytterligere revisjonshandlinger som inkluderer blant annet undersøkelse av fakturaene og betalingene relatert til kontraktene, sende bekreftelse til motpartene for å få bekreftet kontraktsvilkårene, være oppmerksomme på motstridende bevis, sjekk om personen som har signert kontakt har autorisasjon og online profil osv.

Spørsmål 5

Gjør revisorene noe for å indentifisere om det er «hvitvasking», hvis ja, hva da?

I 2018 kom det ny hvitvaskings lov med utvidede plikter til blant annet revisorene. De siste årene økte oppmerksomheten rundt hvitvaskings regelverket. Som resultat av disse endringene i hvitvaskings loven, økte revisorenes arbeid.

«Hvitvaskings reglene i Norge er strammet betraktelig til de siste årene, slik at ansvaret for banker og revisorer har økt. Så hvitvasking er en standard handling, eller en del av revisjons oppdraget. Det handler først og fremst om at revisor har en god forståelse for hvordan selskapet og omgivelsene er. Hvem er reelle rettighetshavere, identitet, identifikasjon og dokumentasjon av pass eller id til styreleder og de som handler på selskapets vegne. Det benyttes ofte elektroniske signerings løsninger der man må logge inn med bank ID og bekrefte at man er, den man er. Det første er jo som sagt at man kjenner selskapet og vet hvem de er. «beneficial owner» Eierskapet, der man har reel oversikt over nærstående i selskapet. For å kunne indentifisere risiko for hvitvasking, handler det om å se etter i hvilke land selskapet operer i. Opererer man i soner der det eksisterer høy risiko, og hvilken bransje man opererer i. Noen bransjer har høyere risiko enn andre. Steg 1 handler om risikovurdering som alltid i revisjon er lav, medium og høy. Da må man tilpasse handlinger for å redusere risiko. Ser man at det er høy risiko knyttet til operasjoner i Angola, må man kanskje se på – bruken av agenter i Angola. Hvilke transaksjonsrammer har man i Angola, hvordan er intern kontrollen i Angola osv. Det er avhengig av hvordan man gjør scoringer, om hvor, og hva risikoen relaterer seg til. Agenter i Angola jobber sannsynligvis under samme regelverk og metodikk som i Norge». (R6)

De utfører handlinger som er rettet mot å vurdere hvitvaskings risiko. De fyller ut spørreskjema med detaljert informasjon om kunde som blant annet inneholder kunde sin identitet, kundeforholdets formål og art, opprinnelse av midlene, reelle rettighetshavere som hjelper å identifisere hvitvasking risiko knyttet til kundens virksomhet.

“Vi gjør allmenn vurderinger hvert år og vurdere bransjen. Vi får bekreftelse fra styreleder, daglig leder om det er noe spesielt med den personen det gjelder. Mine selskaper er de store som er på børser, eller er eid av de store fondene. For disse er det lav risiko knyttet til hvitvasking. I Norge er det generelt lav risiko knyttet til dette. Men dersom det gjelder selskap i bransjer med større risiko, må man gjøre mer bakgrunns sjekk”. (R5)

“Yes, the “money laundering” procedures are required based on individual engagement level with extensive inquiry, obtaining personal information including ID, tax return or other similar documentation, due-diligent or background check etc”. (R4)

For noen av revisorene er det viktig å gjøre en risikovurdering hvor det ses etter styresett og kvaliteten av intern kontroller rund transaksjonene hvor det er mistanke om hvitvasking. De diskuterer transaksjonene med ledelsen, ser på motparten om de er legitime, og vurderer om interne eller eksterne spesialister trenges å involveres.

“From a risk assessment perspective, we have to determine what is risk of money laundering. It often comes down to: Are there cash transactions? Are there transactions with higher risk profile? Depending on risk profile you edit your audit response.

I have publicly listed companies with very low AML (Anti money laundering) risk. I do have companies with subsidiaries in South Africa for instance which is by default a high risk. You are relying on company governance around it. They are very strict, zero tolerance policy. They have internal audits focusing on those compliance. You talk to local management or local auditors to get a feel for how they handle cash. At the same time transactions there at fairly low volume and when you look at the company as a whole what kind of counterparties do you work with. In that case it is mainly international oil and gas service companies and contracting goes with international subsidiaries. That identifies risk down significantly. To me it is more a matter

of risk assessment. If you have anything strange you obviously need to investigate that and see if you need to involve forensic, risk management department and other procedures". (R1)

Noen av revisorene fortalte at ordinær revisjon ikke inneholder noe spesifikke handlinger for å avdekke hvitvasking. Men når revisorene akseptere en ny kunde, skal de finne ut hvem den reelle eiere er av selskapene er, og kan da gjøre ytterligere undersøkelser avhengig av hvitvaskings risikoen.

"Dersom det er rare sammenhenger, rare nøkkeltall eller rare endringer fra i fjor og til inneværende år, kan det være at dette indikerer hvitvasking, men det gjøres ikke noen spesifikt med mindre det mistenkes hvitvasking. Det gjøres ingen spesielle tiltak mot hvitvasking i ordinær revisjon. Det vi gjør, og som er ganske betydelig, er at vi har kontroll og gjennomgang av nye oppdrag knyttet til identifikasjon av reelle eiere av selskapene, og at vi tar utvidet id sjekk av lederne. Styre, daglig leder, og kanskje økonomisjefer. Og dette er blitt mye vanligere de siste årene, enn det var tidligere. Det å kjenne sine klienter, og vite hvem vi skal handle med er blitt viktigere. Vi tar ikke på oss et oppdrag lenger før vi vet hvem som står bak selskapet. Det er på grunn av reglene i hvitvaskingsloven". (R3)

Konklusjon:

Revisorene ble gitt mer ansvar i forhold til identifisering av hvitvasking etter den nye hvitvaskings loven som kom i 2018. Revisorens plikter ble utvidet, og de trenger å vurdere hvitvaskings risiko som lav, medium eller høy. For å vurdere hvitvaskings risiko, fyller de ut spørreskjema med informasjon om blant annet reelle rettighetshavere, land, bransje selskapet opererer i, opprinnelse av midlene, kundeforholds art og formål. En av revisorene fortalte at det ikke gjennomføres noen handlinger knyttet til identifisering av hvitvaskings risiko, men det kan ha sammenheng med at denne personen ikke har blitt involvert i hvitvaskings risiko vurdering. Hvis revisor mistenker hvitvasking eller terrorfinansiering, trenger de å foreta undersøkelser etter hvitvaskingslovens regler og rapportere det. Men revisorer trenger ikke å ha kunnskap om hvilke eventuelle straffbare handlinger kunden har gjort. Hvis de mistenker noe, er det tilstrekkelig å rapportere dette. (Grimstad, 2020)

Spørsmål 7

Hva gjør dere hvis selskapet bruker utenlandske trustkontoer for å sikre store deler av bankinnskudd i stedet for å holde midlene på lokal bankkonto?

Wirecard samarbeidet med TPA i Asia siden de ikke hadde banklisensene i denne regionen, og brukte TPA sine lisenser til å operere i Asia, og betalte provisjoner til dem for dette. I tillegg ga Wirecard depositum til TPA som kollateral slik at TPA ikke bar noen risiko for problemer som kunne oppstå med kunde-salgstransaksjonen. Disse sikkerhetsinnskuddene ble holdt på trustkontoer og «trustee» administrerte disse kontoene. Bekreftelse fra «Trustee» ble brukt som revisjonsbevis, uten bekreftelser direkte fra bank. Dette gjorde det mulig for Wirecard ledelsen å skjule regnskapsvindel i mange år.

I utgangspunktet de fleste av intervjuet revisorene skulle akseptere bekreftelse fra tredjeparter som «Trustee» siden bekreftelse fra ekstern informasjonskilde oppfattes som sikkert revisjonsbevis. Men hvis midlene var betydelige, og de hadde tvil angående reliabiliteten av revisjonsbevis, skulle de ikke akseptere slik bekreftelse og søke på andre mer reliable revisjonsbevis som bekreftelse direkte fra banken. Revisorer er pålagt i henhold til ISA500 A.39 å vurdere relevansen og påliteligheten til informasjon innhentet fra en ekstern informasjonskilde.

“Vi trenger å innhente bekreftelse på at de faktisk har pengene på disse kontoene. Akkurat som vi gjør med lokale kontoer, så skaffer vi bekreftelse på hva som faktisk er på trust konto. I utgangspunktet ønskes det eksterne revisjons bekreftelser på bank innskudd. Ekstern bekreftelse fra 3. part vil kunne godtas, men det blir påvirket av risiko og vesentlighet. utgangspunktet er at en ekstern bekreftelse fra 3. part er et sikkert revisjonsbevis.” (R3)

Noen revisorer fortalte at de hadde økt profesjonell skepsis hvis midlene ble holdt på trust konto istedenfor på lokal bank konto.

«Jo lenger borte pengene ligger, jo større røde flagg har man. Hvorfor gjør man det slik? De fleste klienter har bankkonto hos velkjente banker, og da har vi i Norge gode rutiner på hvor det brukes hjelpemidler som confirmation.com. De er internasjonale og henter saldo for oss.

Det å ha kontroll på hele prosessen er ekstremt viktig. Å ha kontroll på cash, er også viktig hvis det er noen ekstra utenlandske trust accounts, som det lyser røde flagg av. Alle kan manipulere revenue, profit, men de manipulerte inntektene gir ikke pengene». (R6)

Ingen av respondentene hadde kunder som hadde innskudd på trust konto. Men en respondent meddelte at det kan være vanlig i noen land som for eksempel Nederland, å bruke trust selskaper som agenter for skattemessige årsaker, og til mer enn bare sikring av «kapitalinnskudd», og at de blant annet kan brukes til «å sette ut» regnskapsføring, markedsføring og organisering av styre møter. Disse selskapene kan altså operere som agenter, kan være sterkt regulert, og oversett av myndighetskontroll.

«I have never seen company using trust accounts. It depends on what trust is and what they are doing for the company. There are a lot of companies that use trust funds. In the Netherlands it is very common to work with trust accounts. For tax reasons it could be quite interesting to set trust entity. You don't have people in the Netherlands and then you hire trust funds to act as your agent to your accounting, board meetings, have payments there. Typically speaking those are not very large sums. But in the Netherlands those trust accounts are heavily regulated and overseen by the Dutch financial supervisory. ». (R1)

Imidlertid dersom det gjelder bankinnskudd i utland med høy risiko øker den profesjonelle skepsisen blant revisorene.

“It gets different when you get ownership in tax heavens such as Bermuda or Kaiman for example. I have clients that have entities there and the reason is that have stock holdings there. We look where their legal presence. How does the company ensure if they have sufficiently meet local content requirements. But I don't see very big funds being transferred there that being handled by an intermediary company. I would be skeptical if I would see it. (R1)”

Noen av revisjonsselskapene har gitt tilleggsopplæring til sine ansatte i henhold til identifisering av mislighetsrisiko etter Wirecard saken, særlig når trust kontoer er brukt.

“Etter Wirecard saken er det blitt mye større fokus på fraud. Særlig med trust account, fordi det er en del risiko rundt dette. Og som sagt er det høyere fokus på det nå. En trustee er egentlig en ekstern aktør. Her må man sikkert utføre tilleggshandlinger, slik at det blir mer fokus på fraud, særlig med trust accounts”. (R5)

Konklusjon:

Vurdering av relevansen og påliteligheten av revisjonsbevis er avhengig av revisors profesjonelle skjønn og skepsis. Derfor er det vanskelig å konkludere med om lokale revisorer kunne identifisere slik regnskapssvindel.

Spørsmål 8

Hvis selskapet ikke har fått bankbekreftelse, men bare skjermbildene av bankkontoer, vil det på noen måte gjenspeiles i revisjonsberetning?

I henhold til ISA 500 må revisorer innhente tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for å kunne trekke rimelige konklusjoner som grunnlag for revisors mening. For å bekrefte eksistensen av bank innskudd er det normal å få bank bekreftelse direkte fra banken. Revisorene som deltok i intervju bekreftet det samme. I praksis er det mulig at noen av bankene ikke responderer til revisors forespørsel. I dette tilfelle kan revisorene akseptere skjermbildene av bankkontoer hvis beløpet på bank konto er veldig små og revisorene kan observere kunden logger inn på bankens nettside ved hjelp av bank brikke og viser kontoutskrift som stemmer med skjermbildene.

“It is not something that we would accept. We need bank confirmation. If it is sometimes when you get into end of audit and audit 100 bank accounts and I left with a very small amount, I can accept a print screen, but I want my team to observe client logging into their banking system and take a snip from there”. (R1)

“Egentlig kan de bruke skjermbilde kopi, dersom revisoren sitter ved siden av regnskapsfører når det logges inn i nettbanken for å vise tallene, for å sikre at de har gjort det på den riktige måten. Du kan gjøre andre handlingen for å bekrefte det som står i banken.» (R5)

Når det gjelder hvordan manglende bank bekreftelse gjenspeiles i revisjonsberetning fikk vi forskjellige svar. Respondent 1 mener at de ikke skulle utstede revisorsberetning siden de skal være veldig skeptiske hvis cash ikke kan bekreftes.

«If I did not get a bank confirmation then I need to weight what it means for my audit opinion. If it was material, I rather believe it would delay filing because I would be very skeptical, and I am not given a proof of cash». (R1)

Respondent 3 mener at det avhenger av om mangel på bank bekreftelse på en bank konto har gjennomgripende effekt på regnskapet. Altså, om det er noen som har effekt kun på spesifikke kontoer eller poster i regnskapet eller hele regnskapet.

«Det vil være en vurdering av om det er gjennomgripende, eller om det kun gjelder denne enkelte feilen. Her blir det vurdert om det kan tas forbehold enkeltvis, eller for hele regnskapet. Eller om det er en så mangelfull beretning at man ikke kan uttale seg». (R3)

Respondentene 5 og 6 mener at mangel av bank konto bekreftelse kan føre til presisering i revisjonsberetningen.

«Hvis du er i situasjon hvor du mener at du ikke kan bekrefte eksistensen av det som står på banken, så er det en situasjon som skal reflekteres i revisjonsberetningen, og du må vurdere en presisering i revisjonsberetningen». (R5)

«Dersom det skal gjenspeiles i revisjonsberetningen er det fordi vi ikke har fått tilstrekkelig dokumentasjon til å kunne uttale oss» (R6)

Konklusjon:

Revisorene er villige til å akseptere skjermbildene av bankkontoer i mangel på bank bekreftelse i situasjoner når *beløpet* som skal bekreftes *ikke er vesentlig*, og revisjonsteamet kan observere kunden logger inn på bankens nettside ved hjelp av brikke, samtidig som de viser kontoutskrift som stemmer med skjermbildene av bankkonto. Mangel på bank bekreftelse har forskjellige effekter på revisjonsberetningen, og er avhengig av profesjonelt skjønn hos ansvarlig revisor.

Spørsmålene 6, 9 og 10

Vi diskuterte regnskapssvindelen hvor Wirecard overbetalte for et selskap, og overbetalingen ble brukt til å kjøpe tjenester fra Wirecard som i sin tur førte til oppblåsing av Wirecard's inntekter. De reelle eiere av fondet som solgte selskapet til Wirecard fikk betydelig betaling som ikke ble offentliggjort. For å gjøre forklaringen enkelt og gå rett til hovedpoenget, skal vi forklare situasjonen ved bruk av et tall eksempel. La oss anta at Wirecard betalt 100 kroner for et selskap som har markeds verdi på 15 kroner. Altså 100 minus 15 er lik 85 kroner som da ble betalt for mye, og senere brukt til å kjøpe tjenester fra Wirecard. Dette førte således til økning av inntektene i Wirecard. Analytikere bruker inntekt til å estimere fremtidige kontantrømmer og dermed medførte økning i inntekter økt selskapsverdi i aksjemarkedet på grunn av økte fremtidige kontantstrømmer. I tillegg, øker balanseposten goodwill i Wirecard med 85 kroner. Altså 85% av kjøpesummen som ble betalt for å kjøpe selskap allokeres til goodwill.

Tre spørsmål ble stilt til revisorene knyttet til regnskapssvindelen ovenfor:

Spørsmål 6

Hvordan identifiserer dere om det var underslag av selskapets ressurser når selskapet kjøper et annet selskap til overpris?

Spørsmål 9

Hvilken revisjonshandling er gjennomført for goodwill nedskrivningsvurdering, og hvilken informasjon får dere fra kunden?

Spørsmål 10

Er det mulig å finne ut om inntektene i selskapet er legitime, eller oppstår ved hjelp av «roundtripping»

Vi skal analysere hvert spørsmål separat.

Spørsmål 10

Er det mulig å finne ut om inntektene i selskapet er legitime, eller oppstår ved hjelp av «roundtripping»

Vi diskuterte «roundtripping case» i Wirecard. Nemlig kjøp av et selskap til overpris, og bruk av ekstra profitten til å kjøpe tjenester fra Wirecard senere. Eiere av selskapet som solgte selskapet til Wirecard, og dermed fikk betaling er til dags dato ukjent, siden det var et fond hvor informasjon om eiere var fortrolig informasjon som ikke trenger å bli avslørt. Vi spurte revisorene om det var mulig å finne «roundtripping» i dette tilfelle.

Alle respondentene ble enige om at i slike situasjoner der man ikke får informasjon om eierne av selskapet som egentlig fikk pengene er det vanskelig å finne roundtripping. Revisorene får ikke vite at pengene som ble brukt til å kjøpe tjenester fra Wirecard er samme pengene som Wirecard overbetalte ved kjøp av et selskap tidligere. Når revisorer reviderer inntekter, trenger de for eksempel ikke å sjekke kundens struktur. Det eksisterer ikke revisjonsrutiner som er direkte rettet mot å finne «roundtripping».

“In case of Wirecard roundtripping via purchase of company at higher price and funneling back the overpaid amount to the company it would have been difficult for auditors to identify fraud. Purchase of services from Wirecard is not fraud. You need to see all transactions in conjunction. If you have large scale client, is it logical that you acquire and sell to the same party? There is no audit procedure that is directed to identify round tripping. If you have a suspicion, then you could involve specialist.” (R1)

“I guess it is extremely difficult to catch this type of transactions unless you have an overview of all the entities. Unfortunately, if counterparty does not have to disclose their financial information, then you will not be able to catch this. It would have been easier if everyone was under regulated industry and have to disclose their transactions like they do in the United States. Here it is almost impossible.” (R2)

«Som sagt dette er vanskelig. Du må ha god oversikt over de selskapene som er tilknyttet. Du trenger risikovurdering.» (R5)

Hvis revisorene mistenke regnskapsvindel, kan de utføre ytterlige handlinger og involvere andre spesialister som kunne ha bedre muligheter for å oppdage roundtripping.

«It is possible to detect round tripping. There should be external data points as long as external parties are involved. You have to go to those external parties, and you have to get a proof of cash. You can call these parties. I have not studied Wirecard case in detail, but from what I have read is that auditor failed short on their professional criticism on certain transactions. If they would have been more critical, they should have identified fraud earlier» (R1)

“Auditors can apply analytical tools, try to identify pattern, have detailed discussions, challenge management assumptions, what is going on in the market. If one of the players significantly outcompetes other peers, it may be a red flag, or they may find unique niche which they could use as a competitive advantage. On the other side it could indicate that something is going wrong there. It is matter of applying professional skepticism. You could just close your eyes on the transaction as it looks legitimate, but on the other side if you are not applying your professional judgement, you are not skeptical enough then it means you may miss the important transactions.” (R2)

«Det er alltid en risiko med hvor disse selskapene er plassert. Er det i lavskatt eller høyskattland. Gå gjennom kundene og se at du kjenner disse. Om det virker rimelig at transaksjonene skjer i disse landene. Og så går du til røde flagg og «fraud triangle», og ser på hvilket muligheter ledelsen har for å svindle? Foreligger det åpenbare muligheter for å svindle, og har de incentiver? Er dette selskap som har gjort det dårlig de siste årene? Og hvis man ser dette som en helhet. Hvis ledelsen ikke har noen incentiver. Hvis de ikke får noen bonuser, og de har gode resultater hvert år, så er det ingen grunn til at selskapet gjør regnskapsmanipulasjon. Men du må alltid tenke på at det kan være mulig, og at det kan være noe på gang. Gå tilbake til planleggingen, og se hva du forventer, mulighetene til, og se på grunnlaget for å gjøre manipulering.» (R5)

«Nå reviderer jeg stort sett shipping og olje slik at jeg vet hvem aktørene er. Det handler altså om å forstå aktørbilde. Dersom det er roundtripping får man økte inntekter, og driftsresultatene går ikke opp, slik at marginene går ned. Dersom marginene går ned, er det en indikator for at det enten er for lite kost, eller for mye inntekter, og da er det en mulig å se på det som roundtripping. Har man tilhørende vareleveranser til inntektene? Eller er det ikke vareuttak på transaksjonene, så er det en måte å kunne avdekke noe på. Men det er veldig vanskelig å avdekke misligheter, slik at det må jo være rent flaks for å avdekke det. Med mindre man tester disse transaksjonene, og ser at det er tilhørende varetransaksjoner hvor det er en motpart eller aktør man ikke kjenner til. Da kan det være grunn til ytterligere aksjoner mot denne kunden. Det kommer an på hva man avdekker, og hvilken risikovurdering man har i forhold til dem.»
(R6)

Når dette foreligger har du vesentlig salg, og da bør det skaffes en liste over alle involverte som du kan indentifisere mot. 3. Part er det vanskeligere å få oversikt over. Revisor må kunne se hele organisasjonsstrukturen til alle selskapene de gjør transaksjoner med, for å vurdere om det er transaksjoner med selskaper i samme struktur, som går mot selskapet som revideres. Dersom det er vesentlig transaksjoner kan dette også gjøres 2-3 år i etterkant. Så er det også spørsmål om hvor mange detaljer som må frem, og hvor langt tilbake i tid du skal gå i revisjonen. Da må du først se hvem som er de vesentlige kundene, og så må du ikke bare vurdere det ene selskapet, men også konsernet dersom selskapet er del av et. – og om det har vært noen transaksjoner i dette konsernet på tidligere tidspunktet. Dette er ikke vanlig revisjons handling, da det medfører et utvidet mandat. (R5)

Som ISA 240 beskriver, er det alltid risiko for at vesentlig feilinformasjon forekommer i regnskapet selv om revisjon er gjennomført i samsvar med ISA-ene. Risikoen er enda større når feilinformasjonen skyldes avanserte og nøye planlagte misligheter kombinert med tilslørte samarbeid. (ISA 240)

“At the end of the day audit is not primarily designed to detect a fraud. There is always a case where fraud is so sophisticated, designed and there are so many parties involved and it could go unnoticed at least some period. There are a lot of things you need to assess. Governance around these transactions, what external data points do you have, if you are skeptical of

information received from client and how deeply you go to evaluate the authenticity at certain level.” (R1)

Konklusjon:

Wirecard begikk regnskapssvindel som var nøye planlagt hvor forskjellige personene samarbeidet. Siden ordinær revisjon ikke inneholder noe spesifikke handlinger rettet mot å finne «roundtripping», er det vanskelig for de lokale revisorene å finne «roundtripping».

Spørsmål 6

Hvordan identifiserer dere underslag av selskapets ressurser når et selskap kjøper et annet til overpris?

Professor Hamberg mener at enkelte ledere benytter seg av «double discretion» når de gjør et oppkjøp. Først foretar de et oppkjøp av et selskap, og deretter kan de velge om de vil legge til alt eller ingenting i goodwill. Dersom de da først har lagt alt inn i goodwill, og så etter en ny skjønnsfastsettelse velger å ikke nedskrive goodwill. Ja, da har de dobbelt skjønn med IFRS 3. Mange er skeptiske til beslutninger om ikke-å nedskrive goodwill, men de bør være like skeptiske når ledere legger til alt som goodwill. Hvis de ikke hadde satt alt, eller så veldig mye i goodwill, risikerte de heller ikke så store problemer med verdifall.

Det er flere grunner til at ledere er tilbøyelige til å allokere overskytende kjøpesum til goodwill. For det første er det å gjøre det vanskelig for eksterne interessenter å stille spørsmål ved prisen som ble betalt for den oppkjøpte enheten. For det andre kan det være for å få kontroll over fremtidige utgifter, og fremtidig resultatrapportering, siden en nedskrivnings metode for uspesifikke eiendeler hvor ledere kan bruke skjønn gir bedre kontroll.

Noen av revisorene fortalte at de hadde vært skeptiske hvis de mistenkte underslag av selskapets ressurser, og ville stilt spørsmål til styre og foretatt ytterlige handlinger.

“For det første ville vi stilt spørsmål med prisingen av selskapet i forhold til vurdering av verdsettelsen i balansen. Hvis vi kommer i en situasjon der vi mistenker at det er gjort et eller annet rart, og man ikke skjønner transaksjonen, og hvorfor prisen er som de er, så ville vi jo rapportert dette til styre. Ikke minst ville vi rapportert at her er vi usikre på verdien. Da utfordrer vi verdien som ligger der, på grunn av at det blir høy goodwill. Vi ville også bedt om

å få se oppkjøpsanalysen, for å finne ut hvordan de har regnet seg frem til dette, og hvordan de beregnet verdien. Dersom vi er uenige i verdien gir vi beskjed om dette, og i ytterste konsekvens tas det med i årsberetningen. Dersom avtalen er inngått av daglig leder og kjøpet gjennomført, så har de jo gjort dette, da kan ikke revisor gjøre annet enn å rapportere det til eieren og styre. Dersom det er mistanke om hvitvasking, skal det meldes i henhold til hvitvaskingsregelverket. (R3)

Det finnes andre faktorer som kan indikere underslag av selskapets ressurser, som blant annet inkluderer store differanser i verdivurdering når forskjellige verdivurderingsteknikker er brukt.

«If you look at acquisitions and then you look through the motions of valuation and purchase price allocation. Valuation specialists use a variety of valuation techniques. I would expect to see a combination of discounted cash flows as well as market multiples. If this would be the case, there will be a disconnection between your discounted cash model and your market multiples. If you see that we would want to understand that.

I would be less skeptical if you would acquire something on a listed market then you are buying from a multitude of parties. In this case you are acquiring something that market is willing to sell it for. Then I would be less concerned. I would be more concerned if it would be off the market transaction.

Sometimes you have undisclosed transaction that is negotiated between two parties and you have transactions bidding around, maybe you have had excess data room with multiple parties. If these is a case a risk profile goes inherently up». (R1)

De fleste revisorene er enige om at det er vanskelig å si at selskapet kjøpte noe for dyrt, siden det ikke er revisor som reviderer dette. Revisor reviderer beløpet som står i selskaps balansen. Hvis et selskap overbetalte for et selskap vil differansen mellom betalte beløp og virkelig verdi av selskapet reflekteres i goodwill. Så er det goodwill som revideres av revisor.

«Dersom det selskap man kjøper ikke er en nærstående part så gir man jo bort penger egentlig. Det handler om å forstå risikobildet, men det å overgå selskapets avgjørelse om å kjøpe et

selskap er vanskelig. Det er vanskelig å si at de kjøper noe for dyrt, fordi det er bare å se på hvordan man indentifisere goodwill.» (R6)

“If you are overpaying for the company then difference between fair value of assets and paid amount would end up in goodwill. Auditor procedure is to identify this and measure value subsequently whether you can still put it as a goodwill after impairment test or goodwill needs to be written down. If they paid this premium it doesn't mean that they will keep it at their balance sheet. Client should provide with sufficient evidence if they want to keep goodwill in the balance. (R2)

“Dersom noen kjøper et selskap for 100, mens bokførte verdier er 50, kan dette gjenspeile 50 i goodwill. Spørsmålet da er om goodwill er rimelig, eller om det er mulig at de har utnyttet situasjonen med å betale 50 for mye, slik at de flytter penger fra et selskap til et annet som et skjult utbytte.« (R5)

Oppkjøp av et annet selskap er ikke en ordinær transaksjon, så dermed kreves mye koordinert samarbeid mellom forskjellige avdelinger i revisjonsselskapet, som enda bedre kan hjelpe til med å identifisere underslag av selskapets ressurser.

«Acquisition is an unusual transaction, which will be audited with high focus with cooperation from different service lines with different specialized skill to audit the valuation and purchase price allocation, and the transaction is normally approved by TCWG (Those charged with governance). The relevant original documentation including project initial documentation, due diligence, agreement, lawyer involvement or regulatory approval documentation, bank documentation, valuation documentation, will be audited in detail depending on the significance and materiality, any contradictory information indicates embezzlement or corruption will be questioned and report to proper management or TCWG»». (R4)

Noen av revisorene understreker at det er viktig å forstå hvem partene er i transaksjonen, og hvem som får pengene, og om det eksisterer forretnings rasjonal for oppkjøpet.

«Steg 1 er å forstå businessen, både for selskapet man reviderer, og selskapet man kjøper. Har selskapet man kjøper enten ansatte eller teknologi man trenger, og som vil være viktig for selskapet? Dersom man ikke skjønner forretnings (business) rationale. Det å mene at det er betalt 10 mill for mye, er veldig vanskelig å kunne si noe om. I Norge er ting litt mer oversiktlige, da man har brønnøysundregister og aksjonærregisteroppgaver. Men hele essensen her er å forstå hvem av partene i transaksjonen er. Og dersom det er noen man ikke vet hvem er, så bør man gjøre relasjonssjekk på hvem dette er». (R6)

Påvirkningskraft er en annet viktig faktor som bør vurderes i henhold til oppkjøp. Er det samme person som har påvirkningskraft i selskapet som oppkjøper, som i selskapet som er oppkjøpt?

«Man må jo også gå på selskapets related parties i transaksjonen, og sjekke om det kan være påvirkningskraft fra samme person/er i begge selskapene. Er det slik at daglig leder har en eier rolle i selskapet som kjøpes, og eventuelt at det er aksjonærer i begge selskapene som har påvirknings kraft, og i teorien kjøper et selskap alt for dyrt, for å få en gevinst på salget fra selskapet som var solgt. Du må be selskapet om å identifisere hvem som er beneficial owner av selskapet som ble solgt, og se om det er sammenheng mellom disse. Da tenkte jeg å gå tilbake til related party vurderinger, og se om du har related parties i begge selskaper som matcher. Hvis det ikke er mulig å finne ut om det er related parties, må du prøve som revisor å gjøre vurderinger, for å vise at du har prøvd å gjøre noe, så må dette beskrives i beretningen slik at undersøkelses prosessen dokumenteres så godt som mulig. Dokumentasjonen skal vise at revisor har utførte arbeidet sitt riktig og uavhengig. (R5)

Konklusjon:

Revisorene er enige om at det er vanskelig å identifisere underslag av selskapets ressurser. Vanligvis får revisorene oppkjøpsanalysen eller PPA fra kunden, og går gjennom denne dokumentasjon. Ved behov involvere de vurderingsspesialister. Hvis selskapet overbetalte for kjøpet, betyr det i praksis at det fremstår som goodwill i balansen. Dermed er det goodwill revisorene reviderer.

Spørsmål 9

Hvilken revisjonshandling er gjennomført for goodwill nedskrivningsvurdering, og hvilken informasjon får dere fra kunden?

Hvis vi går tilbake til Wirecard saken kan man kanskje forventet at goodwill må nedskrives da de ikke kjøpte et særlig lønnsomt selskap. Men ledelsen av Wirecard brukte svakheter i IFRS for å unngå nedskrivning av goodwill. For å forstå hvordan det har blitt mulig for Wirecard å unngå nedskrivning av goodwill, diskuterte vi med revisorene om hva de egentlig gjør når de tester goodwill for verdifall. Revisorene får goodwill nedskrivnings vurdering fra kunde, forstå hvilken vurderings enhet eller «cash generating unit» (CGU) goodwill tilhører, og at det er den rette CGU, vurdere godheten og integriteten av forutsetningene, inputs og metodikk. De fortalte at det er veldig lett for kundene å argumentere for synergi effekter, og vanskelig for revisorene å argumentere mot disse effektene. Nedskrivnings vurdering gjennomført i henhold til regnskapsloven er akseptert av revisoren

«Goodwill is required to be tested annually per IFRS. We need to get through the motions of annual back test. If you purchased a company for much higher amount than it is market value, and if it does not generate the perspective value goodwill should have been impaired.» (R1)

«Goodwill kan relateres til veldig mye, men Steg 1 er å forstå hvilket segment goodwill tilhører. Er det driftssegment, avdelingen eller land. Steg 1 – vurderingsenhet som man skal måle goodwill på, og deretter er det typisk analyser og pengestrømmer (cash flows). Da er det bare å revidere med metodikk, revidere inputs og revidere forutsetninger. Fullt revisjons estimat egentlig. Informasjon om fremtidige kontantstrømmer. Kunden må budsjettere fremtidige pengestrømmer (forecast future cash flows) i sin nedskrivningsvurdering slik at vi som revisorer kan vurdere godheten og integriteten til disse forutsetningene. Har man for eksempel markedsmessig vekst? Det handler om å forstå selskapets aktiviteter, og forstå bransjens utsikter, og da særlig slik at det er en iboende risiko i estimatet, som er basert på risiko avhengig av hvor mye man gjør. Typisk i shipping er at det går fint å benchmarke inntekter. Hva har inntektene vært i dette segmentet de siste ti årene, ligger man på snittet, eller ligger man over, eller under? Det handler om å forstå bransjen, og hvilke parameter man legger til grunn for å revidere. Men estimerer er det vanskeligste. La oss si at noen kjøper et selskap hvor det er

teknologi som skal gå inn i driften til andre selskaper. Da relaterer goodwill seg til kontantstrømmer som hele den divisjonen genererer, og man kan faktisk unngå å nedskrive goodwill, fordi man får synergieffekter. Det er veldig lett å argumentere for synergi effekter, men det er veldig vanskelig for revisoren å si at: nei, dere må nedskrive. Det handler igjen, om at man må forstå businessen – har man kjøpt et eneste enkeltstående selskap som er helt «stand alone», så er goodwillen relatert kun til dette selskapet». (R6)

“Det er et krav å gjøre vurdering av goodwill hvert år etter IFRS, og samme med NGAAP, men i NGAAP avskriver du, og så får du reduksjonen uansett. De vanlige revisjonshandlingene er å gjøre valuation av goodwill, og be selskapet om deres interne trigger vurderinger. Impairment kalkulasjon der de har gjort en dcf (discounted cash flow), eller andre beregninger for å forsvare om virkelig verdi er høyere enn kost, eller at den er lavere enn kost, så man ender opp i en nedskrivnings situasjon. Man gjør også vurdering på hvis det er første vurderingen, så hvilken CGU allokerte, er den CGU'en den rette? Har de disse synergiene som de sier de har, knyttet til dette område? Så er det også normalt at hvis man har fått en nedskrivningsvurdering, så er det normalt å gjøre en vurdering av selskapets sin vurdering og avgitt utbytte som er (goodwill) inkludert på veksten. Vekst i inntekter og resultatene. Avkastningskravet som var brukt. Avkastnings kravet legges opp mot det som brukes for denne bransjen. Har de peiling på hva de driver med, eller har de bare tatt noen tall ut fra luften? Henger dette sammen med et budsjett. Hvis det er et AS kan det bli vanskelig å sammenlikne med peers. De publiserer ikke sine regnskaper. Du kan også sammenligne med et annet selskap inn forbi samme bransje. Hva de andre har inkludert, og om de ligger sånn noenlunde likt. Da noen også gjerne kan inkludere hva andre selskaper har som avkastningskrav. Og da kan vi også gjøre en vurdering av dette opp mot selskapet”. (R5)

«Goodwill impairment assessment is mandatory and cannot be conducted on goodwill alone, it needs to be audited with a CGU or a group of CGUs of the acquirer. The auditors need to verify that appropriate adjustments have been made, in accordance with the entity's accounting policies and applicable financial reporting framework to reflect impairment of the carrying amounts of goodwill with justifiable significant assumptions in the impairment assessment or impairment calculation model. Since the impairment requires management judgement and involve high extend of uncertainties and subjectivity, the procedures should follow the audit requirement on Estimate. The information obtained from client normally consists of,

impairment assessment memo, model, back-up for the significant assumptions such as contracts, historical operational information, external market study, business partners' budget or internal business plan etc., which varies and is depending on individual circumstance, representation from management about fair estimate has been made». (R4)

“We need to determine what are the key assumption. Then combination of retrospective review and possible market observation, expectations. Anything you could find both supporting and not supporting the assumptions. Evaluate if assumptions are balanced and whether you could accept it or not. Clients are generally quite eager to impair goodwill when the market have no response to it, they are happy to get rid of it. I had discussions on asset impairment when we had discussion about assumptions. It is natural and as long as you find a solution you are ok». (R1)

“Client performs discounted cash flow analyses with inputs they use and as an auditor we audit all assumptions and confirm with your understanding of the business and with peers. If the assumption seems reasonable, verifiable supports business strategy of the company and previous history proves that assumptions are reliable, then it should be ok. Key assumptions need to be justified by client and auditor could cross check with other available information. Look at financial statements of competitors and compare them, use benchmark analyses to see whether assumptions used by company is relevant, how much observable information they are using and compare them. For unobservable information it is upon your judgement. You can utilize your specialist and client need to involve their specialists to test assumptions and if they agree with each other on assumptions, it could be justified and documented, then it should be fine” (R2)

«Hvis det er revisjon av goodwill, skal vi se at verdien er til stede, og se om det er indikasjoner på verdifall. Det skal tas en impairment test årlig uansett, og i alle fall ifølge IFRS. Så vil vi jo se på om verdsettelsen er i tråd med regnskapsregelverket. Dersom goodwill kun er knyttet til en del av virksomheten de har kjøpt, må vi vurdere om det var riktig å gjøre dette sett i sammenheng med oppkjøpsanalysen. Som revisor vil vi gå inn å se på impairment vurdering er i henhold til IFRS, og om alle andre input i verdsettelsen er fornuftig ut fra inntekter, vekst, diskonteringsrenten og avkastnings krav som er fornuftig i bransjen. Dersom det ender opp

med at det ikke er noen nedskrivning, ville vi nok godtatt en slik nedskrivning hvis den er i henhold til lov og reglene i regnskapsregelverket". (R3)

Wirecard brukte muligheter innenfor IFRS til ikke å nedskrive goodwill. I stedet for bruk av DCF modell til å vurdere verdifall, integrerte Wirecard det nylig kjøpte selskapets eiendeler til det største og mest lønnsomme segmentet i Wirecard gruppen som genererte 70% av hele konsertinntektene. På grunn av at segmentet vokste organisk, var de fri fra regnskapsmessig goodwill. Dette hjalp Wirecard å unngå nedskrivning av goodwill. Professor Hamberg mener at vi bør vurdere å la selskaper sette merkelige eiendeler i balansen. For eksempel, hvis selskapet betalte 100 i tillegg fordi selskapet hadde dyktige ledere, bør selskapene sette eiendel som «dyktige leder» i balansen. Den dagen ledelsen forsvinner, må selskapet nedskrive eiendel «dyktige leder». Altså bør vi tvinge selskapene til å si hva de har betalt for, sette dem i balansen så vi kan teste dem senere. Hvis Wirecard ledelsen ble tvunget til å si hva de betalt 85 kroner for, skulle det være enklere for revisorer å stille spørsmål som kunne medvirke til nedskrivning av goodwill. Men på grunn av fleksibiliteten i regnskapsstandarden brukte lederne av Wirecard muligheten på en opportunistisk måte.

Konklusjon:

Flertallet av de intervjuede revisorene fortalte at de er villige til å akseptere nedskrivnings vurderingene som er gjennomført i henhold til gjeldende rammeverket, men ble de enige om at dagens revisjons og regnskapsstandarder gir muligheter til regnskapssvindel. Derfor profesjonell skepsis er nøkkel til å oppdage regnskapssvindel i slik situasjon. Siden profesjonell skepsis er individuelt er det vanskelig å si om lokale revisorene kunne avdekke dette regnskapssvindel.

Spørsmål 11 Hvis det er varsel som kom fra «Whistleblower», er det noe revisorer kan gjøre i slike tilfeller?

De siste tiårene har det vært økende fokus på varsling eller whistleblowing på engelsk, som en mekanisme for å oppdage ureddelig oppførsel. Revisjonsstandarder krever at revisor samler informasjon fra alle relevante kilder som inkluderer varsling i sine risikovurderinger. Eksterne varslingsanklager krever mer oppmerksomhet enn interne antyder fagpersonene.

I Wirecard casen fikk toppledelsen varsel fra interne whistleblowerer om at Wirecard regnskapet i Asia var blitt manipulert. Både de interne og de eksterne etterforskingene fant ut at kontraktene og fakturaene ble forfalsket. Men istedenfor å suspendere personer som hadde oppført seg dårlig, stoppet toppledelsen etterforskningen og forfulgte den ansatte som hadde varslet. Dette ble starten på en rekke av kritikk fra media rettet mot Wirecards regnskapspraksis, som etter hvert førte til Wirecards kollaps (Mccrum, Palma og Storbeck, 2021).

Alle revisorene var enige om at svindel risikoen øker betydelig hvis det er en varsler (whistleblower) fra selskapet som melder fra om mulig svindel (fraud). Handlingene som revisorene utfører er avhengig av hva som er meldt av whistleblower, men i de fleste tilfeller ender det opp med å sende et brev til styre eller revisjons komiteen som bør starte etterforskning.

“I had several whistleblower cases. All of them resulted in sending letters to the audit committee stating that there a case when someone alert you about something. We always take note of whistleblower hot line to see reports coming. If client does not have a hot line. I had one client where there was short seller that alerted about certain things in the company and he just picked up in the media. For all these cases we need to evaluate do we face potential illegal act or fraud. Then we notify the audit committee and ask them to take appropriate actions meaning to launch an investigation by third party council into the case under the supervision of audit committee. Then we involve our forensic team to take along with investigation to assess the scope and magnitude and take note of the results. If these action reveals compliance, then you are done. If the conclusion is otherwise, then you have to deal with the consequences. But you should never ever ignore it.” (R1)

“First we need to understand what the company whistleblower policy is itself. During planning of meeting, we discuss with management about whistleblower policy, inquire if there were any whistleblower or not. If this is a case, what actions were taken. If we are not satisfied with them for some reason, we need to have more interviews, and get access to that person.” (R2)

«Hvis du har whistleblower i et selskap som kommer med bekymringer om at det bedrives manipulasjon. Da får vi høy risiko fra vår side. Det kommer an på hva whistleblower sier. Du bør da utfordre selskapet på hva de har gjort inn forbi dette området, og ta memo. Du kan gå

til styre med forespørsel om de kjenner til noe om de påståtte eller publiserte opplysningene. Og om det er gjort noe annet. En i styret skal være en litt nøytral part fra ledelsen, og de store organisasjonene har som regel en intern revisor som følger opp i egne kanaler. Alle seriøse selskaper skal ha rutiner hvor bekymringsmeldinger ikke går til daglig leder, men til spesielle medarbeidere som skal ha et særskilt undersøkelses mandat. Slike opplysninger skal beskytte personvern og integritet, hvor varslere ikke skal påføres unødige risiko. Slike saker behandles av styret som øverste organ. Med mindre Skatte etaten eller økokrim ikke kobles inn i saker som er langt mer alvorlige». (R5)

«Vi har forespørsler både til ledelsen, styre, og til slike «council» Dersom man får indikasjoner, eller beskjed om at noen har meldt inn uregelmessigheter, så er det selvsagt noe man skal følge nærmere opp. Men hvis de ikke sier noe, og dersom et selskap har negativ omtale i media er det en klar indikator, bør man selvsagt følge dette opp, da risikonivået er høyere enn antatt. Et google søk er det man også gjør.» (R6)

Konklusjon:

Varsling om misligheter og andre lovbrudd er en viktig kilde for revisorene til å identifisere potensiell mislighet som det alltid tas hensyn til i en risikovurdering. De lokale revisorene mener at mislighetsrisikoen går betydelig opp hvis revisor får varsel om potensiell svindel. Handlingene er avhengig av hva som er meldt, men i det fleste tilfeller ender varsling opp med å sende et brev til styre eller revisjonskomiteen som bør starte etterforskning.

Tabellen nedenfor oppsummerer viktigste forskjeller og likheter i intervju svarene.

Spørsmål 1	
Hva er de «røde flaggene» som kan indikere mulig regnskapsmanipulasjon, og regnskapssvindel og hvilken revisjonshandlingene er utført å identifisere disse «røde flaggene»?	
Likheter	Forskjeller
• <i>Generelle røde flagg</i> som revisorene ser etter inkluderer blant annet <i>svak internkontroll, ikke tilstrekkelig ansvarsfordeling, og uoversiktlig selskapsstruktur, problemer med å levere regnskap og lignings rapporter, og brudd på lånebetingelser</i> • <i>Analytisk overbygg på regnskapet</i> gjennomføres til å identifisere røde flagg • Tre komponentene av «<i>fraud triangle</i>» diskuteres	<i>Ytterlige revisjonshandlinger for å identifisere røde flaggene er forskjellige og avhengig av oppdragsansvarlig revisors profesjonelle skjønn og forhold til bruk av profesjonell skepsis.</i>

Spørsmål 2	
Hvilke revisjonshandlinger utføres etter «røde flagg» identifiseres?	
Likheter	Forskjeller
• <i>revisjonsarbeid omfanget økes</i> • <i>sterkere revisjonsbevis trenges</i> • <i>økt profesjonell skepsis</i> • <i>involvering av mer erfarne revisjonsteam medlemmer eller gransknings spesialister</i>	• <i>Vesentlighetsgrenser som er brukt, blant annet for å bestemme utvalg i forbindelse med substanshandlinger varierer både mellom revisorene og mellom revisjonsselskapene, og er avhengig av revisors profesjonelle skjønn basert på forståelse av virksomhet og omgivelsene.</i> • <i>Identifisering av spesifikke mislighetsrisiko er varierende</i>
Spørsmål 3	
Hvordan reviderer dere om transaksjoner med nærstående parter foregår etter armlengdeprinsippet?	
Likheter	Forskjeller
• <i>Forstå forretningsrasjonale bak nærstående transaksjoner</i> • <i>Kreve internprisings dokumentasjon som inkluderer informasjon om hvordan selskapets internprising etterlever armlengdeprinsippet</i> • <i>Sammenligne prisene med nærstående parter og uavhengige parter for lignende transaksjoner</i> • <i>Involvere vurdering av spesialister når prisene ikke er sammenlignbare</i> • <i>Forstå hvem nærstående parter er</i>	

Spørsmål 4	
Hvordan sikres det at dere ikke fikk «falske» kontrakter fra revisjonskunde?	
Likheter	Forskjeller
• Undersøke fakturaene og betalingene relatert til kontraktene	• <i>Ingen revisjonshandling</i> for å sjekke autentisiteten av kontraktene med mindre mislighetsrisiko faktorer er identifisert • Sjekk om personen som har signert kontakt har <i>autorisasjon</i> og hvem de er på <i>nettbaserte profil</i> • <i>Send bekreftelse</i> til motpartene for å få bekreftet kontraktsvilkårene • <i>være oppmerksomme på motstridende bevis</i>
Spørsmål 5	
Gjør revisorene noe for å indentifisere om det er «hvitvasking», hvis ja, hva da?	
Likheter	Forskjeller
• identifiserer blant annet <i>reelle rettighetshavere</i> • identifisere <i>land, og bransje</i> selskapet opererer i • identifisere <i>opprinnelse av midlene, kundeforholds art og formål</i>	• Ingen spesifikke handlinger med å avdekke hvitvasking i ordinær revisjon (R3)

Spørsmål 6

Hvordan identifiserer dere om det var underslag av selskapets ressurser når selskapet kjøper et annet selskap til overpris?

Likheter

- *Undersøke oppkjøpsanalyse* eller Purchase Price Agreement (PPA) på engelsk
- *Nedskrivnings vurdering av goodwill* som kunne hjelpe med å identifisere underslag av selskapets ressurser

Forskjeller

- Involvere eksterne spesialister som kunne vurdere oppkjøpt selskap ved *bruk av forskjellige vurderings teknikker*. Stor forskjell mellom disse teknikkene kan indikere underslag av selskapets ressurser (R1)

Spørsmål 7

Hva gjør dere hvis selskapet bruker utenlandske trustkontoer for å holde store deler av bankinnskudd i stedet for å holde midlene på lokal bankkonto? Aksepterer dere bekreftelse fra tredje part som revisjonsbevis?

Likheter

- Bekreftelse *fra tredje part* er i utgangspunktet et *sikkert revisjonsbevis* som noen av revisorene aksepterer, men det er avhengig av risiko og størrelse på midlene som ligger der, og reliabiliteten til tredje parts bekreftelse
- *Økt fokus på fraud* etter Wirecard saken, og særlig med trustkontoer

Forskjeller

- Krever bekreftelse fra bank

Spørsmål 8

Hvis selskapet ikke har fått bankbekreftelse, men bare skjermbildene av bankkontoer, vil det på noen måte gjenspeiles i revisjonsberetning?

Likheter

- *skjermbilder* av bankkontoer i mangel på bank bekreftelse *kan aksepteres* i situasjoner når *beløpet* som skal bekreftes *ikke er vesentlig*, og revisjonsteamet kan *observere* kunden logger inn på bankens nettside ved hjelp av brikke og viser kontoutskrift som stemmer med skjermbildene av bankkontoer

Forskjeller

- Revisorene hadde *forskjellige* mening om hvordan mangel på bank bekreftelse skal gjenspeiles i revisjonsberetning.
- R1 mener at de skulle *utsette revisorsberetning* siden de skal være veldig skeptiske hvis de ikke får bekreftelse av kontant.
 - R3 mente at *effekten* av revisjonsberetning er *avhengig av* om mangel på bekreftelse anses som *gjennomgripende* for regnskapet totalt sett, eller *begrenset* til spesifikke kontoer eller poster i regnskapet
 - R5 og R6 mener at mangel på bank konto bekreftelse kan føre til *presisering i revisjonsberetning*

Spørsmål 9

Hvilken revisjonshandling er gjennomført for goodwill nedskrivnings vurdering, og hvilken informasjon får dere fra kunden?

Likheter	Forskjeller
• Skaffe goodwill nedskrivnings vurdering fra kunde• Forstå hvilken vurderings enhet eller «cash generating unit» (CGU) goodwill tilhører, og at det er den rette CGU• Vurdering av godheten og integriteten av forutsetningene, inputs og metodikk• Det er veldig lett for kundene å argumentere <i>for synergi effekter</i>, og vanskelig for revisorene å argumentere mot disse effektene.• Nedskrivnings vurdering gjennomført i henhold til regnskapsloven er akseptert av revisoren	• Gjennomføre nedskrivnings vurdering ved bruk av forskjellige vurderingsteknikker som kunne identifisere regnskapsmanipulasjon (R1)

Spørsmål 10 Er det mulig å finne ut om inntektene i selskapet er legitime, eller oppstår ved hjelp av «roundtripping»	
Likheter	Forskjeller
• Ordinær revisjon har <i>ikke revisjonshandlinger</i> som er rettet mot å finne «roundtripping» med mindre mislighetsrisiko er identifisert.	• Inkludere <i>granskings spesialister</i> hvis revisjonskunde utkonkurrerer andre aktører i samme bransje
Spørsmål 11 Hvis det er varsel som kom fra «Whistleblower», er det noe revisorer kan gjøre i slike tilfeller?	
Likheter	Forskjeller
• Betydelig økning av mislighetsrisikoen • Handlingene som revisorene utfører er avhengig av hva som er meldt av varsleren «whistleblower», men i de fleste tilfeller ender det opp med å <i>sende et brev til styre eller revisjons komiteen som bør starte etterforskning</i>	

Oppsummering av analyse:

Gjennom dybdeintervjuer med seks erfarne revisorer har vi påvist klare indikasjoner på:

Revisorer generelt har relativt liten mislighetsspesifikk opplæringen, og begrenset erfaring med å vurdere hvordan en bestemt type misligheter kan føre til at finansregnskapet blir vesentlig manipulert. Revisors skjønn og revisors skepsis er nøkkel til å identifisere regnskapssvindel, men de varierer både mellom revisorene og mellom revisjonsselskapene, og er avhengig av revisors forståelse av virksomheten og omstendigheter. Derfor er det umulig å si om de lokale revisorene kunne identifisere regnskapssvindel i Wirecard tidligere. Men det er viktig å gjøre endringer i regnskapsstandardene for å tvinge regnskapsprodusentene til å gi mer detaljert informasjon i regnskapet, som kan gi grunnlag for revisors skeptiske spørsmål, og føre til avdekking av regnskapsmanipulasjon i en tidligere faser av revisjonen.

6.4 Hvorfor regnskapssvindel er begått? (Fraud Triangle)

Mislighetstriangelet referer til «den grunnleggende forståelse av hvorfor personer begår misligheter, hva som gjør at de begår misligheter og hvordan disse personene rettferdiggjør det å begå slike misligheter». (Stenvold, 2018) Den såkalte «Fraud triangle» eller mislighetstriangelet på norsk bidrar til å avsløre typen og naturen til regnskapssvindel. «Fraud triangelet» beskriver faktorene i kombinasjonen som gir risiko for regnskapsmanipulasjon.

Vi skal prøve å beskrive de tre komponentene - evnen til å rasjonalisere handlinger for å begå misligheter, hvilke muligheter, press og incentiver som fikk dem til å begå slike misligheter som utgjør en mislighetstriangelet i lys av Wirecard regnskapsmanipulasjonen. Regnskapsmanipulasjon i Wirecard er et godt eksempel på hvordan ledelsen som hadde muligheter, følte på presset og hadde evnen til å rasjonalisere, begikk en gedigen regnskapssvindel.

- **Press og incentiver til å begå misligheter**

Regnskapsmanipulasjon som fant sted i Wirecard var begått av flere personer som styrte selskapet. Nemlig disse to personene, Markus Braun og Jan Marsalek. Markus Braun var den største aksjonæren i Wirecard og eide 7 % av aksjene, og samtidig var han administrerende direktør og teknologi sjef. Det kan antas at Markus Braun hadde incentiver til å begå misligheter. Som aksjonær tjente han også personlig svært mye på økningen i aksjekursen. Bortsett fra personlig interesse opplevde selskapets ledelse press fra investorer og banker angående veksttrenden. Det antas også at ledelsens ambisjoner spilte en rolle i utføringen av misligheter. Markus Braun var en legende og en favoritt i Tysklands «fintech»-industri. Men samtidig var den faktiske omsetningen, og resultatene oppblåste for å opprettholde bildet av et svært vellykket og lønnsomt selskap, og derfor «ble det nødvendig» å begå enda mer, og ny svindel.

- **Muligheter til å begå misligheter**

Ifølge ISA 240, «plasseres ansvaret for å forebygge og avsløre misligheter både hos den ansvarlige ledelsen og hos de som har den overordnede styringen i en virksomhet. Et viktig moment i standarden er at selv om revisjonen er riktig planlagt og utført i samsvar med kravene, er absolutt sikkerhet ikke oppnåelig». (Stenvold, 2018)

Som det ble oppdaget under gransking som KPMG utførte, hadde Wirecard veldig svak intern kontroll. Wirecard fikk advarsel fra selskapet McKinsey angående behov for å innføre tiltak for intern kontroll for tredjeparts virksomhet. Supervisory Board i

Wirecard som hadde ansvaret for intern kontrollen i selskapet, ifølge årsrapporten for 2018, var en liten gruppe som besto av 4-5 medlemmer. Det kom en anbefaling fra GCGC (German Corporate Governance Code) til Wirecard om å opprette en revisjonskomite med styremedlemmer som ikke var fra «Supervisory Board». I 2019 opprettet Wirecard en revisjonskomite, men i styret var det likevel medlemmer fra «Supervisory board». Wirecard refererte da til at det ikke var behov for noe annet på grunn av at antallet medlemmer var så få fra «Supervisory board».

En effektiv intern kontroll må obligatorisk omfatte separasjon av oppgaver innenfor en enkelt transaksjon, signaturgodkjenning og fysisk begrensning av tilgang til ressurser. Intern kontroll utviklet av ledelsen i Wirecard var ikke i stand til, eller interessert i å hindre eller oppdage misligheter. Følgelig, svakheter i intern kontroll ga store muligheter til å begå misligheter.

- **Evnen til å rasjonalisere handlinger**

Vi kan anta at ledelsen i Wirecard hadde evnen til å rasjonalisere sine kriminelle handlinger ved bruk av makten og den høye posisjonen de hadde i Wirecard. For eksempel, Jan Marsalek som var medlem av styret, og Chief operating officer i Wirecard fra 2010, var involvert i utvikling av ordningen for hvitvasking uten noen moralsk begrunnelse. Han hadde ansvaret for de tvilsomme operasjonene i Asia, og ifølge pressen ble det under hans ledelse stjålet ca 100 millioner euro i kontanter. (Storbeck, 2021). Det er nok vanskelig å rettfærdiggjøre slike svindelhandlingene uten å tenke på den svindelaktige naturen til Jan Marsalek.

Markus Braun var grunnleggeren av imperiet «Wirecard» og hadde store ambisjoner, han drømte å bygge et globalt digitalt betalingsimperium. Det som på en eller annen måte kan rettfærdiggjøre hans drømmer er at han ville skape verdier for samfunnet, utvikle digitalisering og øke inntektene til aksjonærene i Wirecard på kort sikt. Ideen for utviklingen av digitalisering var moderne og god, men den burde ikke være basert på regnskapsmanipulasjon.

Konklusjon:

Som et resultat av analysen om mislighetstriangelet kom vi til den konklusjonen at muligheten til å begå misligheter spilte en vesentlig rolle i regnskapsmanipulasjonen i Wirecard. Muligheter til å begå misligheter straffet opp til et visst tidspunkt, ble mulig

på grunn av den ledende posisjon til Jan Marsalek og Markus Braun i selskapet. Men sannheten skulle komme for en dag.

7. Oppsummering og konklusjon

I det følgende kapittel skal vi komme med konklusjon og oppsummere våre funn fra analysen og intervjuene. Vi forsøkte å belyse den store internasjonale regnskapsskandale i Wirecard, og videreformidle de viktige signaler som det måtte tas hensyn til. Oppgaven skal bidra til å opprettholde en sunn og aktiv skepsis til regnskapsinformasjon, og forebygge fremtidige regnskapsmanipulasjoner.

Hovedformålet med vårt arbeid har vært å studere «regnskapsmanipulasjons» fenomenet detaljert, og derfor ønsket vi å studere et godt eksempel av nyere dato, hvor det var mulig å analysere de røde flaggene som kunne identifisere svindelforsøk så tidlig som mulig. Dette fikk vi mulighet til i det tyske selskapet Wirecard som ble rammet av den største europeiske svindelsaken i nyere tid.

Den første problemstillingen vi hadde var: *«Hva er de «røde flaggene» i Wirecard, og kunne revisorer i Norge avdekket regnskapsvindel tidligere?»*

Vi ønsket å fokusere på de røde flaggene som kunne bidra til avdekking av regnskapssvindel, og vurdere om det kan være mulig å oppdage slik regnskapsvindel tidligere for norske revisorer. For å svare på disse spørsmålene gjennomførte vi en casestudie av en stor internasjonal regnskapsskandale hvor røde flagg, som kunne vekke mistanke om mulige regnskapsmanipulasjon ble identifisert. I tillegg gjennomførte vi intervjuer med lokale revisorer fra de fire største revisjonsfirmaene. Gjennom diskusjon fokuserte vi på forskjellige regnskapsmanipulasjons teknikkene som ble brukt i Wirecard. Vi fikk innsikt i områdene, samt revisjonshandlingene som revisorer fokuserer på, til å avdekke potensielt regnskapssvindel. Vi undersøkte og brukte analyse av disse diskusjonene for å konkludere med om det var mulig for lokale revisorene å avdekke regnskapsvindel i Wirecard.

Som resultat av et intervju, kom vi til flere funn:

- Mislighetsrisikovurdering samt revisjonshandlinger til å indentifisere røde flaggene er avhengig av oppdragsansvarlig revisors profesjonelle skjønn og forhold til bruk av profesjonell skepsis.
- Selv om revisors ansvarsområde knyttet til identifisering av misligheter er formulert i revisjonsstandardene ISA 240, har de utfordringer med å overholde kravene på grunn av kompleksiteten i dagens virksomheter, informasjons asymmetrien mellom ledere og revisor, og mangel på spesiell kompetanse og kunnskap.

- Revisors ansvar ble utvidet i forhold til identifisering av hvitvasking. Siden endringer i hvitvaskings loven kom i 2018 har ikke revisorene lang nok erfaring med å identifisere hvitvasking. Revisorene trenger mer opplæring på dette område.
- Vurdering av relevansen og påliteligheten av revisjonsbevis er avhengig av revisors profesjonelle skjønn og skepsis.
- Mangel på bank bekreftelse har forskjellige effekter på revisjonsberetningen, og er avhengig av profesjonelt skjønn hos ansvarlig revisor.
- Ordinær revisjon inneholder ikke noe spesifikke handlinger rettet mot å finne «roundtripping». Når regnskapssvindel er nøye planlagt, og forskjellige personene eller selskap samarbeider om svindelen, er det vanskelig for revisor å oppdage regnskapssvindel.
- Revisorene er villige til å akseptere nedskrivnings vurderingene som er gjennomført i henhold til gjeldende rammeverket, men de var enige om at dagens regnskapsstandarder gir muligheter til regnskapssvindel.

På grunn av funnene er det umulig å si om de lokale revisorene kunne identifisere regnskapssvindel i Wirecard tidligere.

Pressen anklaget Wirecard allerede i 2018 med konkrete påstander fra pålitelige kilder om at det var mistanke om kreativ regnskapsførsel og mulig svindel, og derfor ble Wirecard tvunget til å ansette KPMG for å gjennomføre en særskilt gransking. Forhold som deres revisor hadde aksepterte i løpet av en 10 års periode som tilstrekkelig revisjons bevis, var ikke godt nok for revisorer fra KPMG. *Det kan konkluderes med at det lange samarbeidet mellom et selskap og revisjonsfirma lett kan føre til ulemper i form av personlige avhengighetsforhold og tap av profesjonell skepsis.*

En av grunnene har også sammenheng med tilliten samfunnet har til revisorer å gjøre. Finansregnskapet til Wirecard var revidert av EY i mer enn 10 år. Revisor utstedte normal revisjonsberetning (unqualified audit opinion) og regnskapsbrukere stolte på at årsregnskapet var forberedt i henhold til gyldige regnskapsstandarder. Revisor må samle tilstrekkelig og hensiktsmessige bevis for å oppnå rimelig sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Årsregnskapet i Wirecard hadde vesentlig feilinformasjon, og revisor burde samlet mye mer revisjonsbevis og utøver profesjonell skepsis i mange transaksjoner som ble identifisert som regnskapssvindel.

Selv om revisorer følger standardene når de reviderer, kan fenomenet regnskapsmanipulasjon oppstå. Derfor bør revisorer generelt være skeptiske, og på vakt. De bør kjenne bransjen selskapet opererer i godt, og forstå selve forretningsmodellen (business rasjonale) godt. For om mulig å preventivt settes i stand til å unngå fremtidige svindelsaker, vil det være særdeles viktig for revisorer å utvikle inngående kunnskaper og ferdigheter for å avsløre misligheter så tidlig som mulig. Revisorer bør absolutt planlegge og utføre revisjonen for å oppnå rimelig sikkerhet for at regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, som følge av misligheter eller utilsiktede feil (PCAOB AS 1001, nr. 2).

Mangel på erfaring, liten kompetanse, og tradisjonell utdanning, kan begrense evnen hos revisorer til å oppdage misligheter, og kan lett føre til at få misligheter blir oppdaget gjennom revisjon. Finansregnskapet kan bli vesentlig manipulert på grunn av at revisorer har liten erfaring i å vurdere bestemte typer manipuleringer. For å hjelpe revisorer med å oppdage regnskapsmanipulasjon kan det involveres granskingseksperter (en såkalt «forensic specialist»), og det øker sjanser for å oppdage regnskapsmanipulasjon. Da blir revisjonskapskvaliteten bedre. Alternativt utdanne egne spesialister på området.

Dagens virksomheter og regnskap kan være så kompliserte at det med revisjonsstandardene ISA 240 ofte blir utfordringer med å overholde kravene som forventes. Dialogen mellom revisorer og ledere, sammen med manglende spesialkompetanse reiser spørsmålet om avveining av revisors mandat som ikke er å avsløre misligheter, men å vise et riktig bilde av finansregnskapet. Men når dette er sagt fikk revisor utvidet mandat med den nye hvitvaskingsloven i 2018. Resultatet er økt oppmerksomhet og merarbeid for revisorene.

Ved internasjonal innføring av pålagt varsling («whistleblowing») som et lovlig redskap for å avdekke u-ærlige hensikter de siste årene har oppmerksomheten rundt temaet økt. Kravene i revisjons standardene om å samle informasjon inkluderer også risikovurderinger og varslinger.

For å svare på den andre problemstillingen: «*Hvorfor regnskapssvindel ble begått?*» undersøkte vi opprinnelig årsak, incentiver og muligheter ved bruk av «Fraud Triangle» teorien. Dette er interessant, og hjelper oss å forstå bedre hvorfor regnskapsmanipulasjon egentlig oppstår, og hvilke incentiver ledelsen har for å begå misligheter, om de føler noe press eller om de har andre grunner. Svindelen i Wirecard skjedde på toppledernivå med samspill mellom flere deltakere, og det avdekktes således avansert svindel som ikke bare ble begått av en ordinær

ansatt. Dette er også en av grunnene til at denne manipulasjonen ble oppdaget så sent i Wirecard saken.

Generelt sett konkluderte vi med at dagens regnskapsstandarder gir mulighet til å manipulere regnskapet, og at dagens revisjonsstandarder gir rom for skjønn som kan føre til at revisorene ikke avdekker regnskapsmanipulasjon. Revisjonsstandardene bør bli mer presise, gi bedre og mer detaljert forklaringer med veiledning til revisorene. Noe som kan øke sannsynligheten for at regnskapsmanipulasjon oppdages.

Kanskje det også bør diskuteres noen endringer i IFRS standardene, som spesielt gjelder den dårligste IFRS 3 standarden. I Wirecard saken fant det sted misbruk av svakheter i IFRS 3 standarden to ganger. Første gang var når de hadde kjøpt et selskap hvor 85 % av kjøpesummen ble allokert til goodwill. Den andre gangen var når de ikke gjennomførte nedskrivning av goodwill ved bruk av fleksibiliteten i standarden. Det er viktig å gjøre strukturen av nedskrivningstest mer detaljert, disaggregere den kontantgenererende strukturen, og dermed begrense muligheten for manipulasjon.

Wirecard saken var stor og omfattende, og den har utvilsomt påvirket revisjonsbransjen og gitt større fokus på myndigheters syn på finansregnskap, og muligheter for manipulasjon. Temaets oppmerksomhet har ført til økt opplæring hos revisorene til å avdekke potensielle misligheter.

Risikoen for feil og manipulasjon forsvinner ikke ved bruk av ISA standardene under revisjon. ISA240 gir tydelig uttrykk for at feilinformasjon også skjer ved ISA bruk, og at den øker ytterligere med tilslørt samarbeid og detaljert planlagte manipulasjons handlinger.

Casestudie og intervjuer har illustrert at det ikke alltid er mulig å avdekke regnskapsmanipulering. Det er avhengig av hvor avansert regnskapsmanipulasjon er, og forhold revisorer har til profesjonell skepsis. Vi har sett at revisjon ikke gir garanti for at regnskapet er fritt for manipulasjon. Derfor er det viktig å gjøre endringer i regnskapsstandardene og revisjonsstandarder slik at de blir mer detaljert, og gir bedre forklaring og veiledning for å øke sannsynligheten for oppdagelse av regnskapsmanipulasjon. Samtidig er det viktig for regnskapsbrukere å stille seg kritiske til regnskapsinformasjonen.

Kilder

- Alderman, L., & Schuetze, C. F. (2020, June 26). In a German tech giant's fall, charges of lies, spies and missing billions. Retrieved from The New York Times: <https://www.nytimes.com/2020/06/26/business/wirecard-collapse-markus-braun.html>
- Anatomy of fraud. (2020, June 25). Retrieved from: MCA Mathmatik: <https://www.mca-mathematik.com/fraud>
- Andersen, S. S. (2013). Casestudier. Forskningsstrategi, generalisering og forklaring (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Annual report Wirecard (2018).
- Annual report Wirecard (2019).
- Asare, S. K., Wright, A. & Zombelman, M. F. (2015). Challenges Facing Auditors in Detecting Financial Statement Fraud: Insights from Fraud Investigations, Journal of Forensic & Investigative Accounting vol 7., 63-112. Hentet fra http://web.nacva.com/JFIA/Issues/JFIA-2015-2_4.pdf
- Baksaas, K. M., & Stenheim, T. (2015). Regnskapsteori. Oslo: Cappelen Damm, Akademisk
- Baksaas, K. M., & Stenheim, T. (2020). Regnskapsteori. Oslo: Cappelen Damm, Akademisk
- Barth, M.E., Elliot, J.A. & Finn, M.W. (1999). Market rewards associated with patterns of increasing earnings. Journal of Accounting Research, 37(2), 387–413.
- BBC (2020). Wirecard scandal: German MPs question ex-boss Braun. Hentet fra <https://www.bbc.com/news/world-europe-55004864>
- Berbaum , D., & Jani, J. (2021, April 12). SSRN. Hentet fra https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3824281
- Bekken, L. T., & Aarvold, U. H. (2015). Misligheter - revisors rolle. 1(70). http://www.nkrf.no/kommunerevisoren_1_2015/cms/218/180/hent_artikkel/305
- Berg, O. V. (2020, September 18). *Wirecard: The Biggest FinTech Success and Failure Story of All Time*. Retrieved from Regulation Asia: <https://www.regulationasia.com/wirecard-the-biggest-fintech-success-and-failure-story-of-all-time/>
- Boritz, J. E., N. Kochetova-Kozloski, og L. Robinson. 2015. Are Fraud Specialists Relatively More Effective than Auditors at Modifying Audit Programs in the Presence of Fraud Risk? The Accounting Review, 90 (3): 881-915.
- Burgstahler, D. & Dichev, I. (1997). Earnings management to avoid earnings decreases and losses. Journal of Accounting and Economics, 24(1), 99–126.
- Chitty T. (2020). What happened to Wirecard? CNBC.<https://www.cnbc.com/video/2020/07/27/what-happened-to-wirecard.html>
- Davis O'Brien, R. (2020, Juli 01). Wall Street Journal. Hentet fra <https://www.wsj.com/articles/bank-fraud-allegations-test-marijuana-business-11593605701>

- Davis O'Brien, R. (2021, Mars 23). Wall Street Journal. Hentet fra <https://www.wsj.com/articles/wirecard-aided-online-marijuana-sales-prosecutors-allege-11616502728>
- DeAngelo, H. (1988). Managerial compensation information costs and corporate governance: The use of accounting performance measures in proxy contents. *Journal of Accounting and Economics*, 10(1), 3–36.
- Dechow, P., & Schrand, C. (2004). Earnings quality. Research Foundation of CFA Institute.
- Dohms, H.-R. (2017, February 23). *The 250 million euro puzzle of the stock market miracle Wirecard*. Retrieved from manager magazin: <https://www.manager-magazin.de/digitales/it/wirecard-das-250-millionen-euro-raetsel-des-zahlungsdienstleisters-a-1135587.html>
- Dichev, D., Graham, J., Harvey, C., Rajopai, Sh (2013). Earnings quality: Evidence from the field. *Journal of Accounting and Economics*, Volume 56, Issues 2–3, Supplement 1, 15 December 2013, Pages 1-33
<https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2013.05.004>
- Edo's EY Accounting. (2020, May 4). Retrieved from: MCA Mathematik: <https://www.mca-mathematik.com/edos-accounting>
- EY – Wirecard Finance have been laughing at you (2020, May 8) Retrieved from: MCA Mathematik: <https://www.mca-mathematik.com/ey-wirecard-finance>
- Flatland, R. og Rekkedal, T.: Ny standard for inntektsføring under IFRS – En vurdering av om det foreligger noen reelle endringer, Masteroppgave, Norges Handelshøyskole, 2015.
- Gripsrud, G, Olsson, U.H. og Silkoset, R. (2010) Metode og Datanalyse. Høyskoleforlaget.
- Giroux, G. (2004). *Detecting Earnings Management*. Hoboken, N.J: John Wiley & Sons Inc.
- Gjerde, Ø., Kinvsflå, K. & Sættem, F. (2019). Regnskapsmanipulering – Foregår det klassifikasjonsskiftning før kapitalutvidelser?, *Universitetsforlaget*
- Gjesdal, F. (2003). Resultat kvalitet anno 2003. *Praktisk Økonomi og Finans*, ss. 51-81
- Gottschalk, P. (2016). *Økonomisk kriminalitet: ledelse og samfunnsansvar*. Oslo: Cappelen Damm akademisk
- Granville, K. (2020, June 25). Wirecard, Reeling from Accounting Scandal, Files for Insolvency. *New York Times*. <https://www.nytimes.com/2020/06/25/business/wirecard-insolvency-bankruptcy.html?searchResultPosition=4>
- Grenness, T. (1997). *Innføring i vitenskapsteori og metode*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Grimstad E. (2020). Hvitvasking og regnskapsførers ansvar. *Regnskap Norge* <https://www.regnskapnorge.no/faget/artikler/hvitvasking/hvitvasking-og-regnskapsforers-ansvar/>
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget

- Grozev, C. (2020). Worlds most wanted man Jan Marsalek located in Belarus; Data points to Russian intel links. Hentet fra <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2020/07/18/worlds-most-wanted-man-jan-marsalek-located-in-belarus-data-points-to-russian-intel-links/>
- Halstead, M. (2022) Shell corporations: everything you need to know. Redflagalert. Hentet fra <https://www.redflagalert.com/articles/risk/shell-corporations-everything-you-need-to-know>
- Hamberg, M. (2021) (Power Point: Earnings Management, slide 12)
- Hamberg, M., Novak, J. & Paananen, M. (2011). The Adoption of IFRS 3: The Effects of Managerial Discretion and Stock Market Reactions. *European Accounting Review*, 20(2), 263-288. doi: 10.1080/09638181003687877
- Healy, P. M., & Whalen, J. M., (1999). A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications on Standard Setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365-383. doi: <http://dx.doi.org/10.2308/acch.1999.13.4.365>
- Hendriksen, E. S. & Van Breda, M. F., 1992. *Accounting theory*. 5. utg. Boston: Richard D. Irwin inc. Hentet fra <https://www.dgap.de/dgap/News/corporate/wirecard-announces-changes-and-enlargement-management-board-ag/?newsID=1016353>
- Heskestad, T. (2015). Resultat kvalitetsanalyse, røde flagg og driftsinntekter. Revisjon og Regnskap, s. 33-40.
- Heskestad, T. (2016). Røde flagg i regnskapet: Manipulering av kostnader. Revisjon og regnskap, s. 33-39.
- Heskestad, T. (2020). Finansregnskap.
- IFRS community (2021). Principal vs agent, or reporting revenue gross vs net (IFRS 15). Hentet fra <https://ifrscommunity.com/knowledge-base/principal-vs-agent-revenue-gross-vs-net/>
- International Federation of Accountants. (2010). ISA PÅ NORSK. Kommunikasjonshuset Modul, Oslo
- Jacobsen, D. I. (2010). Hvordan gjennomføre undersøkelser? Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Jacobsen, (2016) Hvordan gjennomføre undersøkelser
- Johannessen, A., Christoffersen, L., Tufte, P.A. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrativefag*. Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Jones, M. J. (Ed.). (2011). *Creative accounting, fraud, and international accounting scandals*. Chichester: Wiley.
- Jensen, M.C. and Meckling, W.H. (1976), "Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure", *Journal of Financial Economics*, Vol. 3, pp. 305-360.
- Kinserdal, A. (2008). *Grunnleggende finansregnskapsforståelse*. Oslo: Cappelen Damm akademisk

- Kinserdal, F. (2014) Hvordan manipulere med regnskapet. *Magma*. Hentet fra: <https://www.magma.no/hvordan-manipulere-med-regnskapet>
- Kinserdal, F. (2017a). Hva er regnskapsmanipulasjon, og hvordan kan den best avdekkes? 20(1), 69-78.
- Kinserdal, F., Petersen, Ch., Plenborg, T (2017). *Financial Statement Analyses* (utgave 3.). Vigmostad & Bjørke AS.
- Kinserdal, F.: Wirecard: Journalisten, ikke revisor, fant jukset, Kapital, 2020
<https://kapital.no/kapitalt/2020/10/01/7566878/wirecard-journalisten-ikke-revisor-fant-jukset>
- KPMG. (2020). Report concerning the independent special investigation. Munich: Wirecard AG.
- Kristoffersen, T. (2008). Regnskapsteori: Med introduksjon til internasjonale regnskapsstandarder (IFRS). Bergen: Fagbokforlaget
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A. & Vishny, R. (1998). Law and finance. *Journal of Political Economy*, 106(6), 1113–1155.
- Langli, J. C. (2010) *Årsregnskapet*, 9. utg., Gyldendal.
- Leuz, C., Nanda, D. & Wysocki, P. D. (2003). Earnings management and investor protection: an international comparison. *Journal of Financial Economics*, 69(3), 505-527. doi: 10.1016/S0304-405X(03)00121-1
- Managerial Discretion and Stock Market Reactions. *European Accounting Review*, 20(2), 263-288. doi: 10.1080/09638181003687877
- MBN (2022). What is a shell company? Definition and meaning. Hentet fra <https://marketbusinessnews.com/financial-glossary/shell-company/>
- McCrum, D. (2019, August 21). Financial Times. Hentet fra <https://www.ft.com/content/574ca70f-1d1e-4ade-b02b-9b846ea88d14>
- McCrum, D. (2019, December 9). Financial Times. Hentet fra <https://www.ft.com/content/845b0dce-1836-11ea-9ee4-11f260415385>
- McCrum, D. (2019, October). Wirecard's suspect accounting practices revealed. Retrieved from <https://www.ft.com/content/19c6be2a-ee67-11e9-bfa4-b25f11f42901>
- McCrum, D. (2020, June 25). *Wirecard: the timeline* . Retrieved from Financial Times: <https://www.ft.com/content/284fb1ad-ddc0-45df-a075-0709b36868db>
- McCrum, D., & Palma, S. (2019, February 7). Financial Times. Retrieved from <https://www.ft.com/content/d51a012e-1d6f-11e9-b126-46fc3ad87c65>
- McCrum, D., Reed, J., Storbeck, O., Palma, S. (2020, June 21)
<https://www.ft.com/content/574ca70f-1d1e-4ade-b02b-9b846ea88d14>
- McCrum, D., Reed, J., Storbeck, O., Palma, S. (2020, June 25)
<https://www.ft.com/content/ac949729-6167-4b6c-ac3f-f0aa71aca193>

- McCrum, D; Storbeck, O; Palma, S (2021, May 29). *Wirecard: Wirecard's reluctant whistleblower tells his story: 'They tried to destroy me'*. Retrieved from Financial Times: <https://www.ft.com/content/1d74221e-1321-4f8c-9ca9-a4371629f178>
- Meitner, M. (2020) Gross revenue accounting – audit is not audit is not audit! The Wirecard story so far (3). Hentet fra <https://valuesque.com/2020/06/28/gross-revenue-accounting-audit-is-not-audit-is-not-audit-the-wirecard-story-so-far-3/>
- Meitner, M. (2020) KPMG's special investigation report: The Wirecard-Story so far (2). Hentet fra <https://valuesque.com/2020/06/24/kpmgs-special-investigation-report-the-wirecard-story-so-far-2/>
- Meitner, M. (2020). Wirecard's thriller in Manila: *The Story so far* <https://valuesque.com/en/blog/2020/06/20/54855/>
- Meitner, N. (2020). Lessons from the scandal: *Three weaknesses of IFRS – The Wirecard Story so far* <https://valuesque.com/en/blog/2020/07/15/lessons-from-the-scandal-three-weaknesses-of-ifrs-the-wirecard-story-so-far-5/>
- Mulford, C. W. & Comiskey, E. E. (2002). *The financial numbers game : detecting creative accounting practices*. New York: Wiley.
- Mulford, C. W., & Comiskey, E. E. (2002). *The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Næss. (2020). Wirecard-thrilleren inneholder alt. *Kapital* <https://kapital.no/reportasjer/2020/09/10/7563941/wirecard-skandale-med-konkurs-og-marsalek-og-agenter-leiesoldater-og-milliarder>
- Palepu, K. G, Healy, P. M. (2013) *Business Analysis and Valuation: Using Financial Statements*, 5th edition, International Edition.
- Part 1: The Indian round-trip (2019, Oktober 2019) Retrieved from: MCA Matematik: <https://www.mca-mathematik.com/indian-round-trip>
- Penman, S. (2013) *Financial Statement Analysis and Security Valuation*. McGraw Hill
- Penman, S. (2013). *Financial statement analysis and security valuation* (5th ed., International ed.). New York: McGraw-Hill
- Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB), 2018. AS 1001, nr.2 Hentet fra <https://pcaobus.org/oversight/standards/auditing-standards/details/AS1001>
- Redlich, S. (2020, June 18). Wirecard: Game over. Seeking Alpha. <https://seekingalpha.com/article/4354556-wirecard-game-over>
- Reksten, T. F., & Kristiansen, K. A. (2012). Resultatstyring i Norske Aksjeselskap. *Praktisk økonomi & finans*, 29(01), 23-32.
- Ryste, M. (2015). Resultatkvallitet anno 2015 – en casestudie av norske regnskapsskandaler. (Mastergradsavhandling, Norges Handelshøyskole).
- Sikoset, Olsson og Gripsrud (2020). *Metode og dataanalyse*. (4 utg.) Cappelen Damm Akademisk

- Stenheim, T. & Blakstad, L. (2012). Regnskapsmanipulering–definisjon, forutsetninger og incentiver. *Praktisk økonomi & finans*, 29(02), 57-69.
- Stenvold, T. (2018). Revisors ansvar for identifisering av regnskapsmessige misligheter. *Revisjon*, s. 43.
- Stenvold, T.D. (2018). Revisors ansvar for identifisering av regnskapsmessige misligheter. *Revisjon og Regnskap*, (1), 39-44.
- Storbeck, O. (2020, July 14) <https://www.ft.com/content/bfa1cafc-d8fa-4745-aded-ed99e88cb78f>
- Storbeck, O. (2020, July 16). Financial Times. Hentet fra <https://www.ft.com/content/2650cf4a-4ca5-4f99-9916-cb5cae4bde73>
- Storbeck, O. (2021, April 22). Financial Times. Hentet fra <https://www.ft.com/content/31a8ed93-f602-47f0-9120-4b4f152ec7bc>
- Storbeck, O. (2021, Mai 17). Financial Times. Hentet fra <https://www.ft.com/content/7a1edc12-e24f-4fb9-908b-c909cdceb67f>
- Storbeck, O. (2021, Mars 23). The Irish Times. Hentet fra <https://www.irishtimes.com/business/financial-services/wirecard-fraud-started-in-2010-former-executive-says-1.4517960>
- Storbeck, O., Kinder, T., Palma, S. (2020, June 26) <https://www.ft.com/content/a9deb987-df70-4a72-bd41-47ed8942e83b>
- Storbeck, O., McCrum, D., Palma, S. (2020, June 23) <https://www.ft.com/content/30dd3df6-1db3-430a-b4d3-e4a114568410>
- Stuart, I (2020). *Auditing and Assurance Services: Decision Making Under Conditions of uncertainty*. ISBN: 978-82-691892-0-9.
- Stuart, I. (2021). Avansert finansregnskap. Money laundering process.
- Stuart, I. C. (2020). *Auditing and assurance services*. Bjorvand & Co.
- Teixeira, S.P.D. (2021). Red Flags for Financial Fraud: Uncovering the Wirecard Fraud Case. (Master's thesis, SCTE Business School). Hentet fra <https://repositorio.iscteiu.pt/handle/10071/23907>
- Tofteland, A. (2014). *Finansregnskap - vurdering og analyse*. Bergen: Fagbokforlaget
- Tvedt, T; Thaysen, K. (2015). Misligheter og revisors rolle. <https://www.revregn.no/asset/pdf/2015/6-46-9.pdf>
- Watts, R. L. & Zimmerman, J. L. (1986). *Positive Accounting Theory*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall Contemporary Topic in Accounting Series.
- Wikipedia (2018). Wirecard AG announces changes to and enlargement of management board.
- Wikipedia. (2022, January 14). Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/Wirecard>

Zeitung, S. (2021) Wirecard scandal: Marsalek confidant arrested in Singapore. Hentet fra <https://www.vindobona.org/article/wirecard-scandal-marsalek-confidant-arrested-in-singapore>

Økokrim (2022) Regnskapskriminalitet, 31.01.2022. Hentet fra <https://www.okokrim.no/regnskapskriminalitet.549313.no.html>